

**ΓΟΝΕΙΣ ΝΕΑΡΩΝ ΧΡΗΣΤΩΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ
ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΟΥΣ.**

Συναισθήματα, αντιδράσεις, προσπάθεια χειρισμού της κατάστασης.

Μετέχοντες Σπουδαστές:

Τουλούδη Μαρία

Υπεύθυνος Εκπαιδευτικός:

Χαραλάμπους Μαίρη

Πτυχιακή για την λήψη του πτυχίου στην κοινωνική εργασία από το τμήμα Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος (Τ.Ε.Ι) Πάτρας.

Πάτρα 31 Ιανουαρίου 2002

Η επιτροπή για την έγκριση της πτυχιακής εργασίας:

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ

Η διεκπεραίωση της συγκεκριμένης εργασίας οφείλεται στην πολύτιμη συνδρομή κάποιων ανθρώπων, τους οποίους θα ήθελα να ευχαριστήσω, αφού χωρίς την βοήθειά τους θα ήταν αδύνατο να συγκεντρώσω επαρκείς πληροφορίες και βιβλιογραφία γύρω από το υπό μελέτη θέμα.

Θα ήθελα λοιπόν να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την επόπτρια της εξαμηνιαίας μου πρακτικής στο Central Yourh Offending Team στην πόλη του Liverpool της Μ. Βρετανίας, Pat Keegan – κοινωνική λειτουργό, για την βοήθεια και την καθοδήγηση που μου προσέφερε, όσον αφορά την αναζήτηση πηγών πληροφόρησης γύρω από το θέμα της πτυχιακής μου. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τους υπαλλήλους της βιβλιοθήκης Η.Ι.Τ. (βιβλιοθήκη που περιέχει υλικό αποκλειστικά γύρω από το θέμα των ναρκωτικών) στο Liverpool, που μου επέτρεψαν να παρευρεθώ στο χώρο αυτό, στον οποίο και βρήκα το μεγαλύτερο μέρος των πληροφοριών που χρειαζόμουν για την συγγραφή αυτής της εργασίας. Θερμές ευχαριστίες θα ήθελα ακόμη να αποδώσω στην ομάδα αυτοβοήθειας γονέων τοξικομανών P.A.D.A. (Parents Against Drug Abuse) στο Liverpool, όπου από την συζήτηση που είχαμε μου έδωσαν σημαντικές πληροφορίες μέσα από την ανάλυση των προσωπικών τους εμπειριών ως γονείς τοξικομανών. Παράλληλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω πολύ την κα. Τζοάνου, υπεύθυνη του προγράμματος οικογένειας της θεραπευτικής Κοινότητας του ΚΕ.Θ.Ε.Α. "ΕΞΟΔΟΣ", στη Λάρισα, για τις σημαντικές πληροφορίες που μου έδωσε γύρω από την οικογένεια ενός χρήστη ουσιών.

Τέλος θα επιθυμούσα να ευχαριστήσω θερμά την υπεύθυνη της πτυχιακής μου κα. Μαίρη Χαραλάμπους, για την πολύτιμη καθοδήγηση στήριξη και συνεργασία της, όσο και για τον χρόνο που μου διέθεσε, σε όλη τη διάρκεια ενασχόλησής μου με την εργασία αυτή.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Σκοπός της μελέτης είναι να διαφωτίσουμε την άγνωστη και αθέατη πλευρά του προβλήματος της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, η οποία αναφέρεται στη στάση των μελών της οικογένειας και πιο συγκεκριμένα των γονέων, απέναντι στο γεγονός της εξάρτησης του παιδιού τους, το οποίο εξελικτικά διανύει την νεανική ηλικιακή περίοδο (από 20 έως 25 ετών). Η επιλογή αυτής της χρονικής περιόδου σκοπό έχει να περιγράψει τον τρόπο που η εξάρτηση επηρεάζει τους γονείς ενός χρήστη – παιδιού, όταν αυτό διανύει την ενήλικη ζωή, έχοντας ενδεχομένως ανεξαρτητοποιηθεί συναισθηματικά, διαχωρίζοντας την προσωπική του ζωή από τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας.

Η μελέτη αυτή επικεντρώνει κυρίως το ενδιαφέρον γύρω από τις αντιδράσεις, τα συναισθήματα, αλλά και γύρω από όλη εκείνη τη διαδικασία που διαδοχικά εξελίσσεται, από την στιγμή που οι γονείς έρχονται για πρώτη φορά αντιμέτωποι με την εξάρτηση του γιού ή της κόρης τους, μέχρι την στιγμή που αντιλαμβάνονται ότι πρέπει να αναπροσαρμόσουν την συμπεριφορά τους ανάλογα με τα δεδομένα, προκειμένου να βοηθήσουν το παιδί τους αλλά και τον εαυτό τους.

Επιμέρους στόχοι της μελέτης αυτής είναι :

- Ø Να παρατηρήσουμε την ψυχοσύνθεση των γονέων των νεαρών χρηστών, όπως αυτή διαμορφώνεται και μεταλλάσσεται στην πορεία του προβλήματος της εξάρτησης.
- Ø Να δούμε πως το πρόβλημα της εξάρτησης ενός παιδιού επηρεάζει τις γονεϊκές και κατ' επέκταση τις οικογενειακές σχέσεις.
- Ø Να γνωρίσουμε τον τρόπο μέσω του οποίου οι γονείς μπορούν να επιφέρουν ισορροπία στις οικογενειακές σχέσεις και ηρεμία στην προσωπική τους ζωή.

Το πρώτο κεφάλαιο της εργασίας αυτής, ξεκινά με μια εισαγωγή στο θέμα της μελέτης, που είναι η συμπεριφορά (συναισθήματα, αντιδράσεις, προσπάθεια χειρισμού της κατάστασης) που αναπτύσσουν οι γονείς ενός νεαρού χρήστη (20 ετών – 25 ετών) εξαρτησιογόνων ουσιών. Επίσης, παρουσιάζονται ο σκοπός της μελέτης και τα κίνητρα που οδήγησαν στην επιλογή του θέματος αυτού, καθώς και οι ορισμοί όρων που χρησιμοποιούνται στο κείμενο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στη μέθοδο που ακολουθήθηκε για τη μελέτη του συγκεκριμένου θέματος και στα δεδομένα που συνείναν σ' αυτήν την επιλογή.

Στο τρίτο κεφάλαιο περιγράφεται η διαδικασία μέσα από τη οποία οι γονείς έρχονται για πρώτη φορά αντιμέτωποι με το γεγονός της χρήσης των εξαρτησιογόνων ουσιών του παιδιού τους και τα συναισθήματα και οι αντιδράσεις που αυτοί αναπτύσσουν σταδιακά, από την στιγμή της ανακάλυψης της χρήσης έως την στιγμή που η εξάρτηση γίνεται βίωμα της καθημερινής οικογενειακής ζωής, επηρεάζοντας την αρμονία και την ενότητα της.

Στο ίδιο κεφάλαιο, περιγράφεται επίσης η επίδραση που έχει η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών ενός νεαρού ατόμου στον κάθε γονέα ξεχωριστά, ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία που χαρακτηρίζει τον καθένα από τους δύο, ενώ επισημαίνονται και οι διαφορές που μπορούν να αναπτυχθούν στις συζυγικές σχέσεις των γονέων λόγω της έντασης που επικρατεί στο οικογενειακό σπίτι, από την παρουσία του χρήστη – παιδιού.

Στην συνέχεια του κεφαλαίου αυτού, αναλύονται οι προσπάθειες που καταβάλλονται από την πλευρά των γονέων, οι οποίες αποσκοπούν στον χειρισμό του χρήστη και του προβλήματός του, μέσα από προσωπικές στρατηγικές, αλλά αναφέρονται ακόμη και οι απόπειρες των γονέων για αναζήτηση εξωτερικής βοήθειας, όταν οι προσωπικές τους προσπάθειες δεν αποδίδουν κάποιο επιθυμητό αποτέλεσμα.

Το κεφάλαιο αυτό ολοκληρώνεται με μια αναφορά στις προσωπικές ανάγκες και αναζητήσεις των γονέων των τοξικομανών, όπως αυτές προκύπτουν μέσα από το πρόβλημα της εξάρτησης και επισημαίνεται η συμπεριφορά που καλό θα ήταν να εκδηλώσουν οι γονείς, προκειμένου να βοηθήσουν τους εαυτούς τους να αντεπεξέλθουν απέναντι στη δύσκολη αυτή

κατάσταση, χωρίς να καταστρέψουν τη ζωή τους λόγω των λανθασμένων επιλογών του παιδιού τους.

Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο της εργασίας αυτής, παραθέτονται τα συμπεράσματα που έχουν προκύψει από το υπό μελέτη θέμα, όπως επίσης και οι προτάσεις που θα ήταν δυνατόν να υλοποιηθούν προς όφελος των γονέων των νεαρών τοξικομανών.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	ΣΕΛ.
ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	4
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ	
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Το πρόβλημα.....	10
Σκοπός της μελέτης.....	13
Ορισμοί όρων.....	14
II. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	16
III. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΑΛΛΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	
A. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ – ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΓΟΝΕΩΝ	18
1) Η πρώτη επαφή των γονέων με την πραγματικότητα της χρήσης ουσιών του παιδιού τους. Πώς το πρόβλημα γίνεται γνωστό.....	18
2) α. Αρχικές αντιδράσεις και συναισθήματα των γονέων απέναντι στο γεγονός της τοξικοεξάρτησης του παιδιού τους.....	22
β. Εξέλιξη των συναισθημάτων ύστερα από την συνειδητοποίηση της ύπαρξης του προβλήματος.....	28
3) Ιδιαίτερες ανησυχίες που αναπτύσσουν οι γονείς γύρω από την χρήση ναρκωτικών του παιδιού τους.....	34
B. ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΣΤΟ ΓΟΝΕΪΚΟ ΡΟΛΟ – ΣΧΕΣΕΙΣ	
1) Πώς το πρόβλημα εξάρτησης ενός παιδιού από ναρκωτικές ουσίες επηρεάζει ξεχωριστά τον κάθε γονέα και ποιος ο αντίκτυπος στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας του	40
2) Οι συζυγικές σχέσεις των γονέων ενός χρήστη εξαρτησιογόνων ουσιών, όπως διαμορφώνονται μέσα από το πρόβλημα της εξάρτησης του παιδιού τους.....	49

Γ. ΤΑΚΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ

- 1) Προσπάθεια των γονέων να χειριστούν και να αντιμετωπίσουν τον εξαρτημένο από ναρκωτικά γιό ή κόρη τους..... **54**
- 2) Αναζήτηση εξωτερικής βοήθειας ως προσπάθεια χειρισμού του προβλήματος..... **62**

Δ. ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΔΙΕΞΟΔΟΥ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΓΟΝΕΪΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

- 1) Οι προσωπικές ανάγκες και αναζητήσεις των γονέων χρηστών εξαρτησιογόνων ουσιών, όπως προκύπτουν μέσα από το πρόβλημα της εξάρτησης..... **66**
- 2) Η συμπεριφορά που πρέπει ν' αναπτύξουν οι γονείς προκειμένου να βοηθήσουν το παιδί τους, αλλά κυρίως τους εαυτούς τους να αντεπεξέλθουν απέναντι στην πραγματικότητα της εξάρτησης..... **71**

ΙV. ΠΕΡΙΛΗΨΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ..... **85**

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ **89**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Εισαγωγή

Η μελέτη αυτή αναφέρεται στο πρόβλημα της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών ενός νεαρού ατόμου (20 έως 25 ετών), έχοντας όμως επικεντρωμένο το ενδιαφέρον όχι στον ίδιο τον τοξικομανή, αλλά στην οικογένειά του και συγκεκριμένα στους γονείς του, προσπαθώντας να διαγράψει τον συναισθηματικό τους κόσμο, όπως διαμορφώνεται στην πορεία της εξέλιξης της εξάρτησης του παιδιού τους.

Παρόλο που η εξάρτηση από ναρκωτικά είναι ένα πρόβλημα που λαμβάνει διαρκώς ολοένα και μεγαλύτερες διαστάσεις επηρεάζοντας ολόκληρο το οικογενειακό σύστημα, οι ειδικοί εξακολουθούν να επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους αποκλειστικά στον χρήστη και στις κοινωνικές προεκτάσεις της εξάρτησης, αφήνοντας τις επιπτώσεις που υφίστανται οι γονείς, αλλά και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, μέσα από την συμβίωσή τους με τον χρήστη.

Λαμβάνοντας όμως υπόψη ότι ο χρήστης αποτελεί μέρος του συστήματος της οικογένειας (Κ. ΜΑΤΣΑ, 2001), είναι σημαντικό να μελετήσουμε την εξάρτηση σε συνάρτηση με τα μέλη της και να δούμε πως οι γονείς του χρήστη βιώνουν την χρήση ουσιών εκείνου /ης, ποιες είναι οι αντιδράσεις τους και οι αλλαγές που υφίσταται η ζωή τους, ύστερα από τη μοιραία αυτή αποκάλυψη. Επίσης θα ήταν ιδιαίτερα βοηθητικό από πλευράς επιστημονικής γνώσης να παρατηρήσουμε τις μεταπτώσεις που επιφέρει η εξάρτηση ενός παιδιού στη συμπεριφορά των γονέων του, τόσο προσωπικά, όσο και συντροφικά μέσα από την κοινή συζυγική τους σχέση, καθώς και τις ικανότητες που αναπτύσσουν αλλά και τις προοπτικές για αντιμετώπιση που προβάλλουν.

Οι συναισθηματικές αντιδράσεις των γονέων στην χρήση του παιδιού τους, τα προσωπικά τους προβλήματα και οι προσπάθειες που καταβάλλουν για να αντιμετωπίσουν την εξάρτηση και να αποδεσμεύσουν τον χρήστη τους από τα ναρκωτικά, είναι ορισμένες πτυχές της άγνωστης και αθέατης πλευράς της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, που πρόκειται να παρακολουθήσουμε στις ενότητες που ακολουθούν.

Το πρόβλημα

Η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών συνιστά αναμφισβήτητα ένα ιδιαίτερα έντονο πρόβλημα, τόσο για το άμεσα εμπλεκόμενο άτομο – χρήστης ουσιών – όσο και για τους ανθρώπους που το περιβάλλουν, δηλαδή την οικογένειά του. Συγκεκριμένα η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών από ένα νεαρό μέλος μέσα στην οικογένεια, το οποίο εξελικτικά διανύει τη νεανική περίοδο της ζωής του (περίπου από 20 έως 25 ετών), βιώνεται από τα υπόλοιπα μέλη και κυρίως από τους γονείς ως μια κατάσταση αγχογόνος και απειλητική. Δίνεται έμφαση στους γονείς ενός παιδιού χρήστη, διότι εκείνοι βρίσκονται σε στενότερη επαφή μαζί του, σε τέτοιο σημείο μάλιστα, ούτως ώστε να επηρεάζονται έντονα από την εξάρτηση και οι δικές τους ζωές.

Η προσπάθεια των γονέων να αντιμετωπίσουν την χρήση ναρκωτικών που κάνει το παιδί τους, φέρνει στην επιφάνεια πολλά παρεμφερή θέματα, τα οποία αποτελούν τη βάση άλλων προβλημάτων που εκδηλώνονται στα πλαίσια των οικογενειακών σχέσεων. Η αποκάλυψη ότι ένα παιδί είναι χρήστης εξαρτησιογόνων ουσιών, αποτελεί για πολλές οικογένειες, έναν από τους χειρότερους εφιάλτες που μπορεί να ζήσει ένας γονέας. Τα συναισθήματα που αναπτύσσονται μέσα από αυτή τη διαδικασία είναι πολύ δυσάρεστα και περίπλοκα και βιώνονται έντονα (N. DORN, J. RIBBENS, N. SOUTH 1987). Παρόλα αυτά, το πρόβλημα της εξάρτησης μπορεί ν' αποτελέσει σημαντική αφορμή, προκειμένου οι γονείς να διδαχθούν πώς να χειρίζονται τις αλλαγές και τις σχέσεις που διαδραματίζονται μέσα σε μια οικογένεια. Πολλοί γονείς συνεχίζουν να νιώθουν ευθύνη για τα παιδιά τους, ακόμη και όταν αυτά έχουν πλέον ενηλικιωθεί, εξακολουθώντας να ανησυχούν για την ζωή και τις επιλογές τους. Η τάση να εκδηλώνουν οι γονείς ενδιαφέρον και φροντίδα για τα παιδιά τους από την μια πλευρά και η ανάγκη να τα αφήνουν να είναι υπεύθυνα για τη δική τους ζωή από την άλλη, είναι συνηθισμένη συμπεριφορά γονέων που τα παιδιά τους έχουν πλέον ενηλικιωθεί.

Όταν υπάρχει πρόβλημα εξάρτησης από ναρκωτικά, όλα τα θέματα που απασχολούν μια οικογένεια και τα οποία τάσσονται στη ροή της καθημερινής οικογενειακής συνύπαρξης, μεγαλοποιούνται κατά τέτοιο τρόπο, που οι γονείς πρέπει να σταθούν απέναντι στο πρόβλημα και να το αντιμετωπίσουν άμεσα.

Υπό άλλες συνθήκες οι γονείς θα ξεπερνούσαν τις υπάρχουσες εντάσεις με το να παραμερίσουν κάπως το πρόβλημα, αφήνοντάς το να υποβόσκει κάτω από την επιφάνεια. Ερχόμενοι όμως αντιμέτωποι με τον εξαρτημένο γιό ή κόρη τους, οι γονείς ίσως χρειαστεί να αντιμετωπίσουν τις μεταξύ τους σχέσεις με ένα διαφορετικό τρόπο, συμπεριλαμβάνοντας σ' αυτήν την προσπάθεια και εξωτερικούς παράγοντες, όχι μόνο τους άμεσα ενδιαφερόμενους. Όπως υποστηρίζουν στην έρευνα τους το 1987 οι N. DORN, J. RIBBENS και N. SOUTH, η ύπαρξη του προβλήματος των ναρκωτικών μέσα στην οικογένεια, θέτει σε δοκιμασία τις σχέσεις, εφ' όσον δοκιμάζονται οι αντοχές του κάθε γονέα, η υπομονή και η δυνατότητα για κοινές αποφάσεις και αντιδράσεις. Δεδομένου ότι κάθε άνθρωπος διαθέτει ένα διαφορετικό σύστημα με βάση το οποίο αντιδρά απέναντι στις διάφορες καταστάσεις, είναι κατανοητή η σύγχυση που δημιουργεί στους γονείς το πρόβλημα εξάρτησης του παιδιού τους. Μέσα από αυτή τη διαδικασία πολλές φορές εκδηλώνεται αποστασιοποίηση, ψυχρότητα, μέχρι και οριστική ρήξη στις μεταξύ των γονέων σχέσεις, διότι η εξάρτηση φέρνει στην επιφάνεια σωρεία άλλων οικογενειακών προβλημάτων. Σε άλλες περιπτώσεις, το πρόβλημα μπορεί να δημιουργήσει μια απίστευτη ενότητα, να φέρει πιο κοντά τους γονείς μεταξύ τους, κάνοντάς τους να πιστεύουν ότι η εξάρτηση του παιδιού τους, ήταν μια εμπειρία από την οποία έμαθαν πολλά και βγήκαν κερδισμένοι, αφού συνέβαλε στη σύσφιξη των σχέσεων τους.

Η διαδικασία από την οποία διέρχονται οι γονείς όταν το παιδί τους αντιμετωπίζει πρόβλημα εξάρτησης από ναρκωτικά, αποτελεί μια άγνωστη διάσταση του προβλήματος της χρήσης ναρκωτικών, εφ' όσον ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται συνήθως στον ίδιο τον χρήστη, αλλά και στις κοινωνικές προεκτάσεις της όλης κατάστασης. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την προσωπική μου ευαισθητοποίηση πάνω στο θέμα της εξάρτησης και με βάση τα ενδιαφέροντά μου όσον αφορά τις επαγγελματικές μου προοπτικές, με προέτρεψαν στο να ασχοληθώ με το θέμα αυτό.

Ιδιαίτερο κίνητρο επίσης για μένα αποτέλεσε η εξαμηνιαία μου πρακτική στο Liverpool της Αγγλίας, όπου μέσα στα πλαίσια της ενασχόλησης μου με ανήλικους παραβάτες, μου δόθηκε η ευκαιρία να έρθω σε επαφή με υπηρεσίες στήριξης γονέων τοξικομανών, με τους οποίους είχα τη δυνατότητα

να μιλήσω προσωπικά και να συλλέξω τις σχετικές με το θέμα πληροφορίες, όπως επίσης και έντυπο υλικό.

Οι αντιδράσεις και τα συναισθήματα των γονέων χρηστών είναι ένα θέμα για το οποίο στη χώρα μας – παρ' όλη την έκταση του προβλήματος των ναρκωτικών – δεν υπάρχει επαρκής επιστημονική γνώση. Αυτό με προέτρεψε να ασχοληθώ με το συγκεκριμένο θέμα και να δώσω μια άλλη διάσταση μέσω της μελέτης αυτής, στη γνώση γύρω από το πρόβλημα της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών .

Σκοπός της μελέτης

Σκοπός της μελέτης είναι να διαφωτίσουμε την άγνωστη και αθέατη πλευρά του προβλήματος της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, η οποία αναφέρεται στη στάση των μελών της οικογένειας και πιο συγκεκριμένα των γονέων, απέναντι στο γεγονός της εξάρτησης του παιδιού τους, το οποίο εξελικτικά διανύει την νεανική ηλικιακή περίοδο (από 20 έως 25 ετών). Η επιλογή αυτής της χρονικής περιόδου σκοπό έχει να περιγράψει τον τρόπο που η εξάρτηση επηρεάζει τους γονείς ενός χρήστη - παιδιού, όταν αυτό διανύει την ενήλικη ζωή, έχοντας ενδεχομένως ανεξαρτητοποιηθεί συναισθηματικά, διαχωρίζοντας την προσωπική του ζωή από τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας.

Η μελέτη αυτή επικεντρώνει κυρίως το ενδιαφέρον γύρω από τις αντιδράσεις, τα συναισθήματα, αλλά και γύρω από όλη εκείνη τη διαδικασία που διαδοχικά εξελίσσεται, από την στιγμή που οι γονείς έρχονται για πρώτη φορά αντιμέτωποι με την εξάρτηση του γιού ή της κόρης τους, μέχρι την στιγμή που αντιλαμβάνονται ότι πρέπει να αναπροσαρμόσουν την συμπεριφορά τους ανάλογα με τα δεδομένα, προκειμένου να βοηθήσουν το παιδί τους αλλά και τον εαυτό τους.

Επιμέρους στόχοι της μελέτης αυτής είναι :

- να παρατηρήσουμε την ψυχοσύνθεση των γονέων των νεαρών χρηστών, όπως αυτή διαμορφώνεται και μεταλλάσσεται στην πορεία του προβλήματος της εξάρτησης.
- να δούμε πως το πρόβλημα της εξάρτησης ενός παιδιού επηρεάζει τις γονεϊκές και κατ' επέκταση οικογενειακές σχέσεις.
- να γνωρίσουμε τον τρόπο μέσω του οποίου οι γονείς μπορούν να επιφέρουν ισορροπία στις οικογενειακές σχέσεις και ηρεμία στην προσωπική τους ζωή.

Ορισμοί ορών

Ναρκωτικά : "Ουσίες με διαφορετική χημική δομή και διαφορετική δράση στο Κεντρικό Νευρικό Σύστημα, από διεγερτική μέχρι και κατασταλτική, αλλά με κοινό γνώρισμα να μεταβάλλουν την θυμική κατάσταση του ατόμου και να προκαλούν εξάρτηση ποικίλου βαθμού και διαφορετικής φύσεως ψυχικής ή / και φυσικής (με σωματικές εκδηλώσεις)", ΚΟΥΤΣΕΛΙΝΗ - ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, (1973, σελ. 9).

Χρήστης : "Άτομο εξαρτημένο από ουσίες, οι οποίες αγοράζονται παράνομα στο δρόμο. τα ναρκωτικά ελέγχουν τα συναισθήματα, την σκέψη και την συμπεριφορά του", BOTHEREL, (1986, σελ. 23).

Τοξικομανής : "Το άτομο που έχει αναπτύξει εξάρτηση (σωματική ή / και ψυχική) ανεξαρτήτως βαθμού", ΣΙΑΜΟΣ, (1992, σελ. 15).

Εξάρτηση : "Νοείται μια κατάσταση ψυχική ή / και φυσική (σωματική), που εμφανίζεται σαν αποτέλεσμα μιας επιδράσεως σε έναν ζωντανό οργανισμό ενός φαρμάκου και χαρακτηρίζεται από μια ποικιλία εκδηλώσεων μέσα στις οποίες περιλαμβάνεται πάντοτε μια διάθεση για συνέχιση της λήψης του φαρμάκου, είτε με σκοπό την επανεκδήλωση των φαρμακολογικών ενεργειών του, είτε αντίθετα για αποφυγή δυσάρεστων συμπτωμάτων που μπορεί να εκδηλωθούν όταν δεν λαμβάνεται", ΚΟΥΤΣΕΛΙΝΗ - ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ, (1973, σελ. 10).

Άρνηση : "Μηχανισμός άμυνας του "εγώ", κατά τον οποίο ένα άτομο αποφεύγει να αποδεχτεί γεγονότα, συναισθήματα και επιθυμίες, επειδή του προκαλούν έντονη πίεση και άγχος", Παρασκευόπουλος, (1988, σελ. 50).

Συνεξάρτηση : "Φυσικό / σωματικό και συναισθηματικό στρες που βιώνεται ως αποτέλεσμα της στενής σχέσης που υπάρχει με ένα εξαρτημένο από ναρκωτικά άτομο. Τα συμπτώματα που αναπτύσσονται είναι : έντονη εξάρτηση από ένα άλλο πρόσωπο, ενασχόληση με πρόσωπα και πράγματα άσχετα με τα προσωπικά ενδιαφέροντα ενός ατόμου, έλλειψη προσωπικής

ταυτότητας, καταπιεσμένα συναισθήματα", E. CUTLAND, (1985. σελ. 36), D. DALEY - M.S. RASKIN, (1994, σελ. 200).

Σύνδρομο στέρησης : "Είναι το σύνολο των συμπτωμάτων τα οποία παρατηρούνται στον οργανισμό, ύστερα από την στέρηση ουσίας προς την οποία έχει αναπτυχθεί κυρίως, σωματική εξάρτηση. Τα συμπτώματα είναι συχνά πολύ δυσάρεστα, βασανιστικά, πολλές φορές επικίνδυνα και όχι σπάνια, μπορεί να αποβούν θανατηφόρα. Το άτομο για να απαλλαγεί από το τυραννικό σύνδρομο, καταναγκαστικά πλέον, ξαναπαίρνει την ουσία", ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ, (1991, σελ. 24).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ II

Μεθοδολογία

Η εργασία αυτή αναφέρεται στους γονείς των τοξικομανών, που έχουν ήδη εισέλθει στην ενήλικη ζωή, διανύοντας εξελικτικά την νεανική ηλικιακή περίοδο (από 20 έως 25 ετών), γεγονός που σημαίνει ότι έχουν πλέον διαμορφώσει τη δική τους ανεξάρτητη προσωπικότητα, διαχωρίζοντας τον εαυτό τους από τους γονείς και την οικογένειά τους, από το σπίτι των οποίων ενδέχεται να έχουν φύγει είτε λόγω σπουδών είτε λόγω εργασίας.

Η μέθοδος που επιλέχθηκε για την συγγραφή αυτής της μελέτης είναι η βιβλιογραφική έρευνα, η οποία έχει σκοπό να παραθέσει αναλυτικά μια σύνθεση προσωπικών μελετών και απόψεων επιστημόνων στο χώρο της απεξάρτησης, που αφορούν το γονεϊκό ζευγάρι και τον τρόπο που αντιμετωπίζουν την εξάρτηση του παιδιού τους. Οι γονείς στους οποίους αναφέρεται η συγκεκριμένη μελέτη, ανήκουν κοινωνικο-οικονομικά στη μεσοαστική τάξη στην πλειονότητά τους και διατηρούν φαινομενικά ένα υγιή γάμο, άσχετα αν στην πραγματικότητα υποβόσκουν συγκρούσεις, απωθημένα συναισθήματα και αποστασιοποίηση, στις μεταξύ τους σχέσεις.

Η επιστημονική γνώση και κυρίως η βιβλιογραφία γύρω από την συμπεριφορά των γονέων ενός χρήστη εξαρτησιογόνων ουσιών στην χώρα μας, είναι εξαιρετικά ανεπαρκής. Αυτό συμβαίνει, διότι όπως ήδη έχει αναφερθεί, οι ειδικοί ενδιαφέρονται περισσότερο για τον ίδιο τον χρήστη και την θεραπεία του, όπως επίσης και για τις κοινωνικές προεκτάσεις της εξάρτησης και λιγότερο για τη δοκιμασία που διέρχεται η οικογένεια εκείνου /ης. Παράλληλα, η γνώση της συμπεριφοράς των γονέων του χρήστη, όπως αυτή εξελίσσεται από την ανακάλυψη της χρήσης και καθ' όλη τη διάρκεια της εξάρτησης του νεαρού ατόμου, είναι άγνωστη στους περισσότερους, γιατί η φάση αυτή παραμένει αθέατη, μέχρι τη στιγμή που οι γονείς αποφασίζουν να απευθυνθούν σε κάποια συμβουλευτική υπηρεσία. Πριν όμως το πρόβλημα του παιδιού τους φθάσει στα έμπειρα χέρια των ειδικών, κανείς δεν είναι σε θέση να γνωρίζει τι έχουν περάσει οι γονείς, καθώς διατηρούν κρυφό το

πρόβλημά τους, προσπαθώντας να το αντιμετωπίσουν στηριζόμενοι στις προσωπικές τους ικανότητες.

Η βιβλιογραφία στην οποία στηρίχθηκε η μελέτη του θέματος αυτού, είναι κατ' εξοχήν ξενόγλωσση, προερχόμενη από στοιχεία που η ίδια συνέλεξα κατά τη διάρκεια της εξαμηνιαίας μου πρακτικής στο Liverpool της Αγγλίας, από ειδικές βιβλιοθήκες, ομάδες στήριξης γονέων τοξικομανών και από το διαδίκτυο. Αν και το υλικό που συνέλεξα καταγράφει χαρακτηριστικά και επαρκώς όλες τις φάσεις από τις οποίες περνάει ένας γονέας όταν μαθαίνει ότι το παιδί του κάνει χρήση ναρκωτικών και περιγράφει την εμπειρία τους, εξακολουθεί να είναι περιορισμένο βιβλιογραφικά, αφού λίγοι συγγραφείς έχουν ασχοληθεί παγκοσμίως με τη μελέτη του εξειδικευμένου αυτού θέματος.

Κίνητρό μου για την συγγραφή αυτής της εργασίας, παρά τη δυσκολία που συνάντησα στη συγκέντρωση των απαιτούμενων πληροφοριών, ήταν η επιθυμία μου να ικανοποιήσω την προσωπική μου ανάγκη για την απόκτηση επιστημονικής γνώσης γύρω από τις συναισθηματικές αντιδράσεις των γονέων τοξικομανών, αφού ο τομέας της απεξάρτησης αποτελεί μια από τις φιλοδοξίες μου, όσον αφορά τις επαγγελματικές μου προοπτικές στο άμεσο μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Α. ΕΝΟΤΗΤΑ

1) Η πρώτη επαφή των γονέων με την πραγματικότητα της χρήσης ουσιών του παιδιού τους. Πώς το πρόβλημα γίνεται γνωστό.

Οι περισσότεροι γονείς συνήθως αντιλαμβάνονται ότι το παιδί τους κάνει χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, εντελώς τυχαία και απροσδόκητα. Το γεγονός αυτό έρχεται στην επιφάνεια μέσω κάποιου τρίτου ατόμου, που συνήθως ανήκει στο φιλικό περιβάλλον του νεαρού χρήστη, ή μπορεί να είναι κάποιος γείτονας ή αστυνομικός που συνέλαβε το παιδί τους, ενώ τις περισσότερες φορές η αποκάλυψη της τοξικομανίας οφείλεται σε μια λάθος κίνηση του χρήστη π.χ. ξεχασμένα βαμβάκια ή σύριγγες, ή σε τυχαία ανακάλυψη από μέρους των γονέων, ευρημάτων τα οποία σχετίζονται με την χρήση ναρκωτικών όπως υπολείμματα σκόνης, χάπια, κουταλάκια κ.ά., (N. DORN, J. RIBBENS, N. SOUTH, 1987), τα οποία βρέθηκαν στο δωμάτιο ή στα ρούχα του παιδιού – χρήστη. Κάποιες φορές είναι πιθανόν οι γονείς άθελα τους να "πιάσουν" επ' αυτοφώρω το νεαρό άτομο την ώρα που ετοιμάζεται να κάνει χρήση ουσιών μέσα στο δωμάτιό του ή στο μπάνιο του σπιτιού του – σκηνή που είναι εντελώς αδιανόητη για τους γονείς, απόλυτα αδύνατη που ξεπερνά κάθε απαγόρευση – (π.χ. όταν ετοιμάζει την ενέσιμη δόση του, ή όταν καπνίζει ή εισπνέει κάποια απαγορευμένη ουσία) ή ακόμη με αφορμή ένα σοβαρό παθολογικό ή χειρουργικό πρόβλημα που απαιτεί να νοσηλευτεί ο χρήστης, τυχαία οι γονείς να ενημερωθούν από τον θεράποντα ιατρό για το πρόβλημα του παιδιού τους. Όλες οι ενέργειες που συντελούνται σ' αυτό το στάδιο δίνουν την εντύπωση, ότι η παθολογία έπρεπε πρώτα να αναγνωριστεί από τον εξωτερικό κόσμο και ύστερα από την οικογένεια του χρήστη προκειμένου η τοξικομανία να έρθει στο φως, υποστηρίζει χαρακτηριστικά η Κ. ΜΑΤΣΑ, 2001.

Όπως είναι ευνόητο η μοιραία αυτή αποκάλυψη από κάποιον που βρίσκεται έξω από το οικογενειακό σύστημα ή ακόμη και μέσα σ' αυτό, προκαλεί πάντοτε μια κατάσταση έντονου σοκ και ξαφνικής έντασης στους

γονείς, που οδηγεί στην δημιουργία "κρίσης". Η κρίση αυτή ωθεί τους γονείς στην αναζήτηση κάποιας πρόσκαιρης συμβουλής ή εξήγησης σ' αυτό που τους συμβαίνει, είτε από κάποιον ειδικό, είτε από το ίδιο τους το παιδί, προκειμένου να αντιληφθούν τη σοβαρότητα της κατάστασης. Ο χρήστης σ' αυτό το σημείο θα φροντίσει να καθησυχάσει τους γονείς του, προσπαθώντας να τους πείσει ότι τα πράγματα δεν είναι σοβαρά και ότι αυτό που είδαν δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, έτσι ώστε ν' αποφύγει την οικογενειακή σύγκρουση, C. OLIEVENSTEIN, 1982. Σπάνιες είναι οι περιπτώσεις όπου ένας χρήστης αποφασίζει να μιλήσει ο ίδιος στους γονείς του για την χρήση του και αυτό διότι και ο ίδιος αρνείται να πιστέψει ότι η συνήθεια του προκαλεί οποιοδήποτε πρόβλημα. Συνήθως αφήνει τα γεγονότα να εξελιχθούν από μόνα τους, ώστε το "μυστικό" του να μαθευτεί από άλλη πηγή, σε καμιά περίπτωση όμως από τον ίδιο. Γι' αυτό οι γονείς τυχαίνει να είναι σχεδόν πάντα οι τελευταίοι που μαθαίνουν ότι το παιδί τους αντιμετωπίζει πρόβλημα εξάρτησης. Αυτό άλλωστε καταδεικνύουν και στατιστικές, (PARENTS RESOURCE INSTITUTE FOR DRUG EDUCATION, 1996), σύμφωνα με τις οποίες υποστηρίζεται ότι τα νεαρά άτομα κατά μέσο όρο αρχίζουν την χρήση ουσιών τουλάχιστον δύο ή τρία χρόνια προτού οι γονείς τους το αντιληφθούν.

Προτού όμως οι γονείς έρθουν αντιμέτωποι οι ίδιοι τυχαία με τα ευρήματα που θα επιβεβαιώσουν τους φόβους τους, κυριαρχούν στο μυαλό τους μια αόριστη ανησυχία και αβάσιμες υποψίες οι οποίες υποκινούνται από την κυκλοθυμική συμπεριφορά του παιδιού τους. Οι γονείς παρατηρούν διάφορες αλλαγές στην εμφάνιση και στην συμπεριφορά του νεαρού ατόμου και αρχίζουν να υποψιάζονται ότι κάτι συμβαίνει καθώς όλα συντείνουν σ' αυτή την κατεύθυνση. Βλέπουν το παιδί τους να δείχνει άρρωστο, να χάνει συνεχώς βάρος, να αλλάζει ξαφνικά διαθέσεις, να κοιμάται περισσότερο, να συχνάζει με φίλους που οι ίδιοι δεν γνωρίζουν, να διακατέχεται από μυστικοπάθεια, να δείχνει απόμακρο και νευρικό (A.C.D.E., 1999) και αναρωτιούνται εάν όλα αυτά οφείλονται στην χρήση ναρκωτικών. Ωστόσο, ακόμη και σ' αυτήν τη φάση που ενδείνεται ο ενδείξεις πιθανής χρήσης ναρκωτικών, οι γονείς αδυνατούν να πιστέψουν ότι ίσως το παιδί τους έχει πρόβλημα εξάρτησης. Θεωρούν ότι η κατάσταση αυτή δεν θα "χτυπήσει" ποτέ τη δική τους πόρτα, αλλά και αν ακόμη συνέβαινε αυτό αισθάνονται ότι το δικό τους παιδί δεν θα τους έλεγε ποτέ ψέματα για ένα τόσο σοβαρό θέμα. Η

αλήθεια όμως είναι ότι ο χρήστης ψεύδεται ασύστολα σε κάθε ευκαιρία, για να προφυλάξει τον εαυτό του και την συνήθειά του. Οι γονείς όμως δεν μπορούν ακόμη να συνειδητοποιήσουν την ιδιομορφία που χαρακτηρίζει το πρόβλημα της εξάρτησης.

Σύμφωνα με τους N. DORN, J. RIBBENS και N. SOUTH, 1987 η χρήση ουσιών περιβάλλεται από έντονη μυστικοπάθεια και προσπάθεια των χρηστών να διασκεδάσουν τις υπόνοιες των δικών τους, γύρω από την "απαγορευμένη" πράξη τους. Στην προσπάθειά τους αυτή, οι νεαροί χρήστες χρησιμοποιούν κάθε μέσο προκειμένου να καθησυχάσουν τους γονείς τους και να τους πείσουν ότι δεν παίρνουν ναρκωτικά. Λένε πάρα πολλά ψέματα με τόσο μεγάλη επιδεξιότητα, γεγονός που δεν αφήνει στους γονείς περιθώρια για αμφισβήτηση των λεγομένων τους. Ωστόσο, το γονεϊκό ένστικτο δεν παύει να ανησυχεί για την αλλόκοτη συμπεριφορά του παιδιού – χρήστη και καθημερινά οι γονείς προσπαθούν, ψάχνοντας στα πράγματα του παιδιού, να βρουν εκείνα τα αποδεικτικά στοιχεία που θα επιβεβαιώσουν τις υποψίες τους (J. BOTHEREL, 1986). Ακόμη όμως και τότε, ο χρήστης προφασιζόμενος διάφορες δικαιολογίες, θα προσπαθήσει να μειώσει στα μάτια των γονέων του το μέγεθος της κατάστασης, έτσι ώστε να τους απομακρύνει από την αλήθεια. Αυτή η συμπεριφορά αποτελεί απόρροια της εξάρτησης και δημιουργεί στον χρήστη την ψευδαίσθηση ότι ελέγχει την χρήση του, ότι δεν είναι εθισμένος, γι' αυτό άλλωστε και ψεύδεται αδιάντροπα στους γονείς του, διότι νομίζει ότι εάν εκείνοι μάθουν αυτό που πραγματικά συμβαίνει, θα το μεγαλοποιήσουν. Ο νεαρός χρήστης όμως θέλει να αποφύγει αυτή την αντίδραση των γονέων του, γιατί η δική του λογική του υπαγορεύει ότι δεν έχει πρόβλημα, καθώς είναι μια κατάσταση (η χρήση ουσιών) την οποία μπορεί να τερματίσει όποτε ο ίδιος θελήσει.

Ο χρήστης δεν συνειδητοποιεί σε ποιο σημείο έχει φθάσει, παρά μόνο όταν νιώσει ότι δεν είναι πια κυρίαρχος του εαυτού του. Έως ότου όμως ο χρήστης αντιληφθεί ότι δεν ελέγχει πλέον την χρήση του, προηγείται μια περίοδος κατά την οποία επικρατεί ένταση ανάμεσα σ' αυτόν / ήν και τους γονείς του / της, ειπώνονται πολλά ψέματα, ενώ οι γονείς αγωνιούν και προσπαθούν μέσα από τον πανικό τους να δουν πως θα αντεπεξέλθουν στην δύσκολη αυτή κατάσταση, B.T. WHITE, 1996. Στην φάση αυτή αλήθεια και ψέμα είναι δύσκολο να διαχωριστούν, αφού οι γονείς δεν ξέρουν πλέον τι να

πιστέψουν από τα λεγόμενα του χρήστη – παιδιού τους. Η πραγματικότητα της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, φαντάζει τρομακτική στα μάτια των γονέων, γι' αυτό και σπεύδουν να δικαιολογήσουν τον χρήστη – παρά τα αρνητικά τους συναισθήματα.

Οι γονείς τείνουν να επιρρίπτουν όλες τις ευθύνες για την κατάσταση του παιδιού τους σε εξωτερικούς παράγοντες π.χ. σε παρέες που τον παρέσυραν, στους εμπόρους ναρκωτικών που προμηθεύουν ουσίες στο παιδί τους, στην κοινωνία που δεν προστατεύει τους νέους ανθρώπους και δεν τιμωρεί αυστηρά τους ενόχους. Κυριαρχεί η αντίληψη ότι αν δεν υπήρχαν τα ναρκωτικά, δεν θα υπήρχε πρόβλημα, γιατί το παιδί τους πριν ξεκινήσει την χρήση, ήταν μια χαρά και ποτέ δε είχε δώσει αφορμή για φασαρίες και διαπληκτισμούς. Αντιμετωπίζουν τον χρήστη ως το "αδύναμο" πλάσμα που χρειάζεται βοήθεια και προστασία, καθώς είναι ανίκανος να βοηθήσει τον εαυτό του, αφού παρουσιάζεται ανίσχυρος μπροστά στην ουσία, (Κ. ΜΑΤΣΑ, 2001, σελ. 297). Οι γονείς στην πραγματικότητα λόγω της σύγχυσης τους, δεν βλέπουν καθαρά τα πράγματα, πιστεύουν ότι φταίνε όλοι οι άλλοι εκτός από τον ίδιο τον χρήστη ή πιθανόν τους ίδιους που τον γαλούχησαν. Δύσκολα επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στις πραγματικές αιτίες της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών του παιδιού τους, ίσως επειδή αυτό θα αποκαλύπτε μια βαθύτερη οικογενειακή παθολογία, καταρρίπτοντας έτσι την εικόνα της ψεύτικης αρμονίας του οικογενειακού περιβάλλοντος του χρήστη, όπως αναφέρει ο C. OLIEVENSTEIN, 1982. Η αντίδραση αυτή αποτελεί αντίσταση στην αλλαγή, που στην προκειμένη περίπτωση είναι η διατάραξη της οικογενειακής ισορροπίας λόγω της εξάρτησης, γεγονός που αποτελεί ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του "κλειστού συστήματος" της οικογένειας.

Το πρόβλημα των ναρκωτικών κρούει τον κώδωνα του κινδύνου στο οικογενειακό σύστημα, δηλώνοντας ότι κάποιο μέρος της υπολειτουργεί (ο νεαρός χρήστης) και πιθανόν θα πρέπει να αναδιοργανωθεί για να αποκατασταθεί και πάλι η ομαλή λειτουργία του συστήματος. Η αναδιοργάνωση όμως αυτή είναι πολύ επικίνδυνη για την ισορροπία της οικογένειας, καθώς σημαίνει ότι όλα τα μέλη και κυρίως οι γονείς πρέπει πολύ γρήγορα να αντικαταστήσουν τους παλιούς γνώριμους τρόπους συμπεριφοράς τους με νέους περισσότερο αποδοτικούς, γεγονός που φοβίζει και πανικοβάλλει τους γονείς ενός χρήστη.

2) α. Αρχικές αντιδράσεις και συναισθήματα των γονέων απέναντι στο γεγονός της τοξικο-εξάρτησης του παιδιού τους.

Πολλά και ποικίλα είναι τα συναισθήματα και οι αντιδράσεις που μπορούν να αναπτυχθούν, όταν οι γονείς ανακαλύπτουν ότι το παιδί τους κάνει χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών. Τα συναισθήματα αυτά βιώνονται ιδιαίτερα έντονα από την πλευρά των γονέων, σε σημείο που οι ίδιοι να αισθάνονται ανεπαρκείς και ανήμποροι απέναντι στο πρόβλημα των ναρκωτικών. Στην αποκάλυψη του γεγονότος της χρήσης, πολλοί γονείς αντιδρούν με φόβο, απόγνωση, θυμό ή ενοχές, νιώθοντας την ανάγκη να ξεσπάσουν σε φωνές, βρισιές, ακόμη και σε διάθεση για κλάμα. Καταιγισμός ερωτήσεων διαπερνά το μυαλό τους, αυξάνοντας την ένταση σε τέτοιο βαθμό ώστε οι γονείς να μην αντέχουν τη δοκιμασία που αντιμετωπίζουν. Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος, σύμφωνα με τον J. BOTHEREL, 1986, που σε αυτήν την αρχική φάση προσπαθούν να αποφύγουν το διάλογο με το παιδί τους και τις δικαιολογίες που αυτό θα προφασιστεί. Ο κυριότερος εχθρός σ' αυτήν την κατάσταση είναι η πίεση που ασκούν οι γονείς στους εαυτούς τους, προκειμένου να δράσουν γρήγορα και αποφασιστικά, ώστε το πρόβλημα να εξαλειφθεί άμεσα. Αυτή η αντίδραση όμως μπορεί να δημιουργήσει απογοήτευση και μια αίσθηση αδυναμίας που ενδέχεται να μετατραπούν σε οργή και μπορεί να οδηγήσουν στην υπερβολή και στον πανικό.

Για να περιγράψουμε όμως με σαφήνεια τις αρχικές αντιδράσεις των γονέων στο πρόβλημα χρήσης ναρκωτικών του παιδιού τους, θα τις παρουσιάσουμε σταδιακά όπως ενδεχομένως αυτές θα εξελίσσονταν. Η είδηση ότι το νεαρό μέλος της οικογένειας κάνει χρήση ουσιών, παρουσιάζεται ως απροσδόκητο γεγονός, επιφέροντας έντονο σοκ στους γονείς. Αδυνατούν να πιστέψουν ότι κάτι τόσο τρομακτικό έπληξε τη δική τους οικογένεια, καθώς θεωρούν ότι αυτά συμβαίνουν μόνο σε άλλους. Δεν μπορούν να πιστέψουν πως το αγαπημένο τους παιδί, που οι ίδιοι φροντίζουν να του παρέχουν τα "πάντα", συμπεριφέρεται κατ' αυτόν τον τρόπο, διαψεύδοντας τις ελπίδες τους, (HAZELDEN FAMILY PROGRAM). Οι γονείς λαμβάνουν τη χρήση του παιδιού τους ως προσωπική εξαπάτηση, ως προδοσία και ως βαθιά απώλεια όλων των ονείρων που έκαναν για τον χρήστη, διότι ως παιδί τους αποτελούσε για αυτούς προέκταση του εαυτού τους, συνεχιστής των

προσδοκιών τους, τις οποίες τώρα ματαιώνει. Σκέφτονται τι είναι εκείνο που συνέβη στο παιδί τους και αποφάσισε να ακολουθήσει αυτό το αδιέξοδο. Ένα τεράστιο ΓΙΑΤΙ ορθώνεται μπροστά τους αναζητώντας μάταια κάποια απάντηση. Η μια σκέψη διαδέχεται την άλλη, καθώς οι γονείς αναρωτιούνται πως μπόρεσε το παιδί τους να τους κάνει τόσο μεγάλο κακό. Ο πόνος και το άγχος του γονέα είναι τόσο έντονα που δυσκολεύεται να τα εκφράσει, γι' αυτό και αποφεύγει να αναφέρει τη λέξη ναρκωτικά ή ακόμη διστάζει να έρθει σε ανοιχτή αντιπαράθεση με το χρήστη παιδί του, αποφεύγοντας έτσι την συνειδητοποίηση της πραγματικότητας.

Κυριαρχεί έκδηλα στην συμπεριφορά των γονέων η **άρνηση** ότι το παιδί τους είναι μπλεγμένο με ναρκωτικά, κάτι το οποίο διαφαίνεται από το γεγονός ότι προσπαθούν να αγνοήσουν το πρόβλημα ή απλά προσποιούνται ότι δεν υπάρχει. Οι γονείς λοιπόν για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν ψυχολογικά στο σοκ της αποκάλυψης της χρήσης ουσιών, υιοθετούν ένα σύστημα αρνήσεως (Elizabeth Cutland, 1985, σελ. 40-41). Η άρνηση αποτελεί μέρος του συνδρόμου, "αυτό δεν μπορεί ποτέ να συμβεί στη δική μας οικογένεια". Για πολλούς γονείς το στίγμα που προσδίδει η ετικέτα "τοξικομανής" είναι πολύ απεχθές εφ' όσον θεωρείται κοινωνικά μη αποδεκτό. Η άρνηση των γονέων να δεχθούν την ύπαρξη του δυσάρεστου αυτού προβλήματος, κάνει πολλούς απ' αυτούς να συμπεριφέρονται στον έξω κόσμο, σαν να είναι όλα στη ζωή τους υπέροχα. Αντιμετωπίζουν τη οδύνη και το τραύμα προβάλλοντας ένα θαρραλέο προσώπείο. Βαθιά όμως μέσα στην ψυχή τους, αισθάνονται ντροπή, απελπισία, φόβο, ανικανότητα. Το επίπεδο της άρνησης των γονέων πολλές φορές είναι τόσο έντονο, που ορισμένοι προσπαθούν να ξεγελάσουν ακόμη και τους ίδιους τους εαυτούς τους, με το να εκμηδενίζουν την σοβαρότητα του προβλήματος. Θέλουν να πιστεύουν ότι η χρήση του παιδιού τους είναι περιστασιακή, ότι δεν υπάρχει εξάρτηση και ότι είναι απλά μια φάση που περνάει το παιδί τους που αργά ή γρήγορα θα ξεπεραστεί.

Το φαινόμενο της άρνησης των γονέων να δεχθούν ότι το παιδί τους παίρνει ναρκωτικά, ακόμα και αν αυτό κάνει προσπάθειες για να ενοχοποιήσει τον εαυτό του, χαρακτηρίζεται ως "οικογενειακή τύφλωση", γιατί οι γονείς αν και βιώνουν καθημερινά την αλλαγή της συμπεριφοράς του παιδιού τους σε πολλά επίπεδα, εξακολουθούν για μεγάλο χρονικό διάστημα να μην θέλουν να παραδεχτούν ότι υπάρχει πρόβλημα (Κ. ΜΑΤΣΑ, 2001, σελ. 296). Η

πεποίθησή τους αυτή τους κάνει να οχυρώνονται ακόμη περισσότερο πίσω από την άρνησή τους.

Άλλο ένα συναίσθημα που συνήθως προκύπτει είναι ο **φόβος**, που ενδέχεται σε ορισμένες περιπτώσεις, ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία του ατόμου να λάβει διαστάσεις τρόμου. Ο φόβος προκύπτει κυρίως από την άγνοια των γονέων, γύρω από το θέμα των ναρκωτικών. Οι γονείς μη γνωρίζοντας τις ουσίες που χρησιμοποιεί το παιδί τους και τις επιδράσεις αυτών, ανησυχούν μήπως εκείνο πάρει υπερβολική δόση και μοιραία οδηγηθεί στο θάνατο. Ανησυχούν για τους ανθρώπους με τους οποίους το παιδί τους συναναστρέφεται και λόγω του άγχους που τους διακατέχει, φοβούνται το χειρότερο, εφ' όσον δεν γνωρίζουν σε τι κατάσταση βρίσκεται το παιδί τους, πόσο καιρό κάνει χρήση ναρκωτικών, εάν έχει εθιστεί ή όχι.

Επειδή για τους περισσότερους γονείς η κατάσταση αυτή είναι πρωτόγνωρη, δεν ξέρουν πώς να αντιδράσουν, τι να πουν και τι να κάνουν και φοβούνται μήπως με την συμπεριφορά τους επηρεάσουν αρνητικά τον τοξικομανή τους. Φοβούνται, πως με μια λάθος ενέργειά τους θα ωθήσουν το παιδί τους στο να πάρει ξανά ναρκωτικά, φοβούνται επειδή δεν ξέρουν τι τους περιμένει, επειδή δεν καταφέρνουν να αντιμετωπίσουν την συνεχή ένταση, επειδή φοβούνται μήπως αναστατώσουν το παιδί τους. Παράλληλα, φοβούνται την επίδραση που θα ασκήσει η χρήση ουσιών στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας αλλά και στον περίγυρο, που μπορεί να επιρρίψει ευθύνες στους γονείς για την κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει το παιδί.

Ο **θυμός** είναι ένα ακόμη συναίσθημα που βιώνουν έντονα οι γονείς ενός χρήστη, καθώς νιώθουν προδομένοι από την συμπεριφορά του παιδιού τους, το οποίο ματαίωσε τις προσδοκίες τους και σπίλωσε τον καθωσπρεπισμό και την καλή φήμη της οικογένειας του. Θυμός όμως μπορεί να προκύψει και από την ίδια την ανικανότητα των γονέων να ενεργήσουν με οποιονδήποτε τρόπο απέναντι στο πρόβλημα, υποστηρίζουν οι DORN, RIBBENS, SOUTH, 1987.

Οι περισσότεροι όμως γονείς καταπιέζουν τον θυμό τους, διότι νιώθουν ένοχοι για τα επιθετικά τους συναισθήματα εναντίον του ίδιου τους του παιδιού. Άλλοι πάλι αρνούνται τα επιθετικά τους συναισθήματα επειδή τους είναι οδυνηρά και τρομακτικά. Για να μπορέσουν λοιπόν οι γονείς να τα αντιμετωπίσουν, τα καταπιέζουν και προσπαθούν να τα ξεχάσουν. Το συναίσθημα του θυμού προκαλείται επίσης, από την ένταση την οποία

υφίστανται οι γονείς λόγω του προβλήματος, από την αβεβαιότητα για το τι τους περιμένει, από τα αλλεπάλληλα ψέματα του χρήστη παιδιού τους και την προσπάθειά του για εξαπάτηση των γονέων του, από την αγωνία και τη δυστυχία που συνεχώς βιώνουν οι γονείς εξαιτίας των λανθασμένων επιλογών του παιδιού τους. Ο θυμός δεν στρέφεται όμως μόνο προς το παιδί τους, αλλά και ως προς τον ίδιο τους τον εαυτό, ίσως επειδή δεν προέβλεψαν το "κακό" που επρόκειτο να έρθει, ώστε να πράξουν αναλόγως, αποτρέποντας το παιδί τους από τη δίνη των ναρκωτικών. Η ανήμπορη θέση τους και η αδυναμία τους να κάνουν κάτι για την αντιμετώπιση του προβλήματος ενισχύει τον θυμό προς τον ίδιο τους τον εαυτό, καθώς νιώθουν ότι ως γονείς είναι οι μόνοι που θα έπρεπε να προστατέψουν το παιδί τους, (NCADI).

Αναπόφευκτα, όλα τα παραπάνω συναισθήματα, οδηγούν τους γονείς στο να βιώσουν τύψεις και **ενοχές** καθώς θεωρούν τους εαυτούς τους υπεύθυνους για την συμπεριφορά του παιδιού τους. Κατά κάποιο τρόπο αισθάνονται ότι έχουν αποτύχει στον ρόλο του γονέα, ίσως επειδή δεν έδωσαν αρκετή τρυφερότητα, αγάπη, ενδιαφέρον, χρόνο στο παιδί τους, δεν το αγκάλιασαν αρκετά, παρέχοντάς του συναισθηματική και ψυχολογική πληρότητα. Πολλοί γονείς "πνίγονται" από τις ενοχές και γι' αυτό κατακρίνουν τον εαυτό τους και αναρωτιούνται, τι συνέβη και το παιδί τους έμπλεξε σ' αυτήν την κατάσταση, τι πήγε στραβά, σε τι φταίνει οι ίδιοι, που βρίσκεται το λάθος τους. Ψάχνουν απεγνωσμένα να βρουν ένα λογικό αίτιο που να τους ικανοποιεί και ταυτόχρονα να τους ανακουφίζει. Στην προσπάθειά τους να κατευνάσουν τις ενοχές τους, οι γονείς πολλές φορές κάνουν αναδρομή στο παρελθόν, προκειμένου να βρουν τυχόν έντονες στιγμές που σημάδεψαν τη ζωή του παιδιού τους, γυρεύουν τα λάθη, τα ίχνη μιας αφύσικης συμπεριφοράς που πιθανόν να δικαιολογούν τη χρήση ναρκωτικών. Όπως λέει ο J. BOTHEREL 1986 "αυτή η διαδικασία στην οποία υποβάλλουν οι γονείς τον εαυτό τους, είναι μια αγχώδης άσκηση, μάλλον άχρηστη". Κατά τη διάρκεια αυτής της ενδοσκόπησης, ο γονέας νιώθει να παγώνει, να σαστίζει, να τα χάνει. Διαισθάνεται ότι το παιδί του "βυθίζεται", χάνεται στην άβυσσο και ότι εκείνος θέλει ν' αντισταθεί, να του δώσει το χέρι, αλλά δυστυχώς δεν το καταφέρνει, (σελ. 43). Οι γονείς κατηγορούν τους εαυτούς τους, διότι απέτυχαν κατά τη γνώμη τους να "θωρακίσουν" το παιδί

τους με τον κατάλληλο τρόπο, ώστε εκείνο ν' αντιμετωπίσει τις δυσκολίες της ζωής, μαθαίνοντας ν' αποφεύγει την ασχήμια του κόσμου. Ίσως σήμερα να μην είχε φθάσει σ' αυτήν την κατάσταση, η αναφορά και μόνο της οποίας, προκαλεί ανείπωτο πόνο στους γονείς του χρήστη. Όλες αυτές οι ενοχές όμως προκαλούνται κυρίως επειδή οι γονείς ενός χρήστη δεν κατανοούν ή δεν δέχονται την ιδιομορφία που χαρακτηρίζει το γεγονός της τοξικοεξάρτησης. Πιστεύουν ότι θα το χειριστούν με τον τρόπο που αντιμετωπίζουν όλα τα οικογενειακά προβλήματα. Ωστόσο, η εξάρτηση είναι μια "ασθένεια", τα χαρακτηριστικά της οποίας οι γονείς δεν γνωρίζουν, γι' αυτό άλλωστε και λαμβάνουν προσωπικά, οτιδήποτε απορρέει απ' αυτήν την κατάσταση, με το να αισθάνονται υπεύθυνοι και ένοχοι.

Άλλη μια κοινή αντίδραση γονέων, που ξαφνικά έρχονται αντιμέτωποι με το γεγονός ότι το παιδί τους παίρνει ναρκωτικά, είναι η προσπάθεια να αποκρύψουν το πρόβλημά τους από τον έξω κόσμο. Κρατούν καλά κρυμμένο το μυστικό τους, καταπνίγοντας την οδύνη και την αγωνία τους, φοβούμενοι την κριτική, τον εξευτελισμό, την παρενόχληση και το στίγμα που προσδίδει σε μια οικογένεια η ύπαρξη ενός τοξικομανούς μέλους. Θεωρούν ότι ως οικογένεια πρέπει να λύσουν μόνοι τους το πρόβλημά τους, εφαρμόζοντας το ρητό "τα εν οίκω μη εν δήμω", (E. Cutland, 1985, σελ. 21). Πολλοί γονείς νιώθουν την ανάγκη να εξωτερικεύσουν τα αρνητικά συναισθήματα που τους προκαλεί η χρήση ουσιών του παιδιού τους, ωστόσο δεν είναι σίγουροι, εάν μπορούν να αποκαλύψουν το μυστικό τους σε άλλους ανθρώπους, ίσως επειδή φοβούνται τις αντιδράσεις που θα εισπράξουν. Οι γονείς πιστεύουν, ότι οι συγγενείς και οι φίλοι πιθανόν να επιρρίψουν ευθύνες στους ίδιους για το πρόβλημα του παιδιού τους ή ίσως νιώσουν στενοχώρια και οίκτο γι' αυτό που τους συμβαίνει, φορτίζοντάς του ακόμη περισσότερο και περιπλέκοντας τις προσπάθειες για εξεύρεση λύσης στο πρόβλημα. Από την άλλη πλευρά οι γονείς σκέφτονται ότι η αντίληψη που υπάρχει γύρω από το θέμα των ναρκωτικών και ο τρόπος που το θέμα προβάλλεται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης – παρουσιάζοντας ένα άτομο με μια σύριγγα καρφωμένη στο χέρι – δημιουργεί μια τρομαχτική εικόνα στο μυαλό του μέσου ανθρώπου και αυτό είναι κάτι που πολλοί δεν το αντέχουν. Γι' αυτό και οι γονείς αποφεύγουν να το εκμυστηρεύονται, ακόμη και στους δικούς τους ανθρώπους. Μόνο σε έκτακτες περιπτώσεις πιστεύουν ότι θα ήταν επιτρεπτό να βάλουν "τα άπλυτα

τους στη φόρα" και να ζητήσουν εξωτερική βοήθεια, όταν πλέον ο κλοιός γύρω τους θα στένυε επικίνδυνα. Επειδή το πρόβλημα των ναρκωτικών διαφέρει από κάθε άλλη οικογενειακή κατάσταση που οι γονείς καλούνται ν' αντιμετωπίσουν, δημιουργεί ένα είδος μυστικοπάθειας, εφ' όσον οι γονείς όπως αναφέρει η M. CRAVEN, 1967 πιστεύουν ότι δεν υπάρχει άλλος που έχει βιώσει την ίδια κατάσταση ξανά και ότι κανείς δεν μπορεί να τους ικανοποιήσει και να τους βοηθήσει. Ο λόγος αυτός, τους ωθεί στο να αποφεύγουν να εκφράζουν το πρόβλημά τους προς τα έξω, αφού σύμφωνα με τη δική τους λογική, κανείς δεν γνωρίζει περισσότερα, ώστε ν' αποτελέσει σημαντική βοήθεια, επομένως δεν χρειάζεται να γνωρίζει την κατάσταση που επικρατεί στην οικογένειά τους. Έτσι λοιπόν η εξάρτηση του νεαρού μέλους, γίνεται πλέον οικογενειακή υπόθεση, αφού οι γονείς προσπαθούν μόνοι τους να συνεφέρουν τον τοξικομανή γιό ή κόρη τους. Οι προσπάθειες αυτές όμως τις περισσότερες φορές αποβαίνουν μάταιες, καθώς αυτή η συνωμοσία σιωπής, ασυναίσθητα ενισχύει την εξάρτηση του νεαρού χρήστη.

β. Εξέλιξη των συναισθημάτων, ύστερα από την συνειδητοποίηση της ύπαρξης του προβλήματος.

Η αρχική κατάπληξη που ακολουθεί την ξαφνική αποκάλυψη των γονέων ότι το παιδί τους κάνει χρήση ναρκωτικών, αλλά και τα ανάμεικτα συναισθήματα που σε πρώτη φάση βιώνονται πολύ έντονα, συνοδεύονται από εξίσου ισχυρές αντιδράσεις που σταδιακά διαφοροποιούνται. Οι γονείς ξεπερνώντας πλέον το αρχικό σοκ, προσπαθούν να συγκροτήσουν το μυαλό τους, προκειμένου να έλθουν σ' επαφή με την σκληρή αυτή πραγματικότητα. Αρχίζουν να συνειδητοποιούν ότι το παιδί τους κάνει συστηματικά χρήση ουσιών και ότι έπαψε πλέον να είναι το παιδί που ήξεραν, καθώς η χρήση έχει αλλοιώσει τον χαρακτήρα και την συμπεριφορά του, (B. T. WHITE, 1996). Οι γονείς νιώθουν ότι τα χρόνια που πέρασαν με το παιδί εκμηδενίστηκαν και ότι η σχέση τους έχει διαταραχθεί ανεπανόρθωτα. Πρέπει να ξεκινήσουν πάλι από την αρχή θέτοντας την σχέση τους σε νέα πλαίσια. Πιστεύουν ότι οφείλουν να σταθούν κοντά στο παιδί, να το υποστηρίξουν, να του βάλουν όρια. Η απορία που μέχρι στιγμής κατέτρεχε το μυαλό των γονέων, για το πώς το παιδί τους έφθασε σ' αυτήν την κατάσταση, αντικαθίσταται τώρα από την προσπάθεια για εξεύρεση λύσης.

Ενώ αρχικά οι γονείς απέφευγαν να μιλήσουν για ναρκωτικά και διστάζουν να συζητήσουν με το παιδί τους, το πρόβλημα που προέκυψε στη ζωή τους, τώρα προσπαθούν, όντας περισσότερο έτοιμοι, να ανοίξουν διόδους επικοινωνίας με το παιδί, να κάνουν διάλογο. Θέλουν να μάθουν από τον ίδιο τον χρήστη τι είναι εκείνο που τον ώθησε στα ναρκωτικά και αν οι ίδιοι κατέχουν κάποιο μερίδιο ευθύνης. Οι απαντήσεις που συνήθως λαμβάνουν οι γονείς είναι συγκεχυμένες, ίσως διότι και ο ίδιος ο χρήστης δεν μπορεί να δώσει απάντηση σ' αυτό το ερώτημα. Τις περισσότερες φορές η χρήση ουσιών οφείλεται σ' ένα πλέγμα αιτιών και όχι σε ένα και μόνο λόγο. Η προσπάθεια των γονέων να λάβουν μια λογική εξήγηση για την όλη κατάσταση, που θα τους οδηγήσει σε μια άμεση λύση, συχνά ματαιώνεται από την απροθυμία του χρήστη, που σε πρώτη φάση είναι πολύ αρνητικός σε οποιαδήποτε παρέμβαση, εφ' όσον θεωρεί ότι η "χρήση" του δεν αποτελεί πρόβλημα. Το γεγονός αυτό απογοητεύει τους γονείς, που νιώθουν ανίκανοι, υποταγμένοι και πανικόβλητοι για όσα πρόκειται να επέλθουν. Η απαθής

στάση του παιδιού τους, τους εξοργίζει, καθώς τους είναι αδύνατο να διανοηθούν πως ο ίδιος (ο χρήστης) δεν συνειδητοποιεί το κακό που κάνει στον εαυτό του.

Η συνεχής ενασχόληση των γονέων με το χρήστη-παιδί τους, ύστερα από την συνειδητοποίηση του υπάρχοντος προβλήματος και οι ακατάπαυστες προσπάθειες που κάνουν για να σταματήσει το παιδί τους τα ναρκωτικά, τους οδηγεί σε μια έμμονη ιδέα. Η εμμονή αυτή που σχετίζεται με το καθήκον που νιώθουν οι γονείς ότι έχουν, να προσπαθούν δηλαδή να ελέγχουν τον τοξικομανή και να τον κάνουν να κόψει τα ναρκωτικά, είναι τόσο έντονη, όσο η έμμονη ιδέα που αναπτύσσει ο τοξικομανής τους για τα ναρκωτικά. Έτσι λοιπόν όσο εξαρτημένος είναι ο χρήστης από τις ουσίες, άλλο τόσο εξαρτημένοι συναισθηματικά είναι και οι γονείς του από τον ίδιο, σε σημείο που να παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά ως προς την συμπεριφορά τους. Το πρόβλημα λοιπόν της εξάρτησης από προσωπικό γίνεται πλέον οικογενειακό, υποστηρίζει η E. CUTLAND, 1985. Αναπτύσσεται μια αμοιβαία εξάρτηση, μια **συνεξάρτηση**.

Ο όρος συνεξάρτηση αναφέρεται σε εκείνα τα πρόσωπα, που βιώνουν σωματικό και συναισθηματικό στρες, λόγω της σχέσης που διατηρούν με ένα συγκεκριμένο άτομο που κάνει χρήση ναρκωτικών, που στην προκειμένη περίπτωση είναι οι γονείς του χρήστη. Τα τυπικά συμπτώματα σε μια τέτοια σχέση είναι : η έντονη εξάρτηση από ένα άλλο πρόσωπο, ενασχόληση με πρόσωπα και πράγματα άσχετα με τα προσωπικά ενδιαφέροντα ενός ατόμου, έλλειψη προσωπικής ταυτότητας, καταπιεσμένα συναισθήματα και ανάπτυξη συμπεριφορών που σκοπό έχουν να βοηθήσουν και να "σώσουν" τον χρήστη από τα ναρκωτικά,(DALEY-RASKIN, 1994, σελ. 200).

Οι γονείς λοιπόν έχοντας αναπτύξει την συνεξάρτηση, έχουν συνεχώς στραμμένο το ενδιαφέρον τους, στον χρήστη - παιδί τους, η ύπαρξη του οποίου δημιουργεί συχνά προβλήματα και κρίσεις που δίνουν στους γονείς το ερέθισμα να ασχοληθούν μαζί του. Η εμμονή των γονέων με τον χρήστη τους, μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις να γίνει τόσο έντονη, ώστε να χάσουν την αίσθηση της προσωπικής τους ταυτότητας. Η δική τους ψυχική ευημερία, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη διάθεση του χρήστη. Οι γονείς βρίσκονται σε διαρκή επαγρύπνηση για οτιδήποτε συμβαίνει στη ζωή του χρήστη, πηγαίνοντας ενάντια στις δικές τους ανάγκες. Όσο περισσότερο οι γονείς

συνεχίζουν να επικεντρώνουν την ενέργειά τους εκτός του εαυτού τους, χάνουν όλο και περισσότερο επαφή με την προσωπική τους ταυτότητα. Ακόμη και όταν το παιδί τους δεν είναι παρόν, οι γονείς διατηρούν το έντονο άγχος και την ανησυχία τους για το νεαρό άτομο.

Η φροντίδα του χρήστη, σύμφωνα με τους D.C. DALEY, M.S. RASKIN, 1994, μετατρέπεται για πολλούς γονείς σε τρόπο ζωής. Θεωρούν επιτακτική ανάγκη να επιλύσουν τα προβλήματα που απορρέουν από την χρήση ουσιών και να προστατέψουν το παιδί τους από τις συνέπειες. Στην ουσία, οι γονείς προστατεύουν τον χρήστη με το να αρνούνται να αντικρίσουν την πραγματικότητα διάφορων προβληματικών καταστάσεων, που έχουν προκληθεί από τον χρήστη ή με το να τις εκλογικεύουν και να τις απομακρύνουν. Συναισθηματικά οι γονείς καταπιέζουν τα συναισθήματά τους. Εξαιτίας των πολλαπλών αρνητικών συναισθημάτων που βιώνουν μέσα στη σχέση εξάρτησης (φόβος, θυμός, ενοχές, άρνηση, απογοήτευση), οι γονείς νιώθουν να κυριεύονται απ' αυτά τα συναισθήματα και τείνουν να εμποδίζουν το βίωμα των συναισθημάτων τους. Κατά συνέπεια χάνουν την ευκαιρία να απελευθερώσουν αυτά τα συναισθήματα, με αποτέλεσμα, η ψυχολογική τους καταπίεση να βρίσκει εκτόνωση σε ψυχοσωματικές αντιδράσεις, όπως ημικρανίες ή έλκος, αλλά και κατάθλιψη ή αγχώδης νεύρωση.

Στα πλαίσια της συνεξάρτησης και έχοντας πλέον συνειδητοποιήσει οι γονείς τον φαύλο κύκλο στον οποίο βρίσκονται, παρά την οργή και την απογοήτευση που νιώθουν για τον χρήστη - παιδί τους, αναπτύσσουν μια έντονη **προστατευτικότητα** προς αυτό, κάνοντας ότι είναι δυνατόν, προκειμένου να διευκολύνουν τη ζωή του. Δεν είναι λίγες εκείνες οι περιπτώσεις όπου οι γονείς, αναγκάζονται να λένε ψέματα για να προστατεύσουν το παιδί τους από τα σχόλια του κόσμου ή ακόμη από την αστυνομία και οτιδήποτε άλλο το απειλεί. Θεωρούν ότι ο χρήστης τους παραμένει το "καλό παιδί", που οι ίδιοι πάντα γνώριζαν, όταν βρίσκεται σε κατάσταση νηφαλιότητας και όχι ο περιθωριακός, ο βίαιος, ο άξιος χλευασμού και περιφρόνησης νέος στον οποίο το παιδί τους μεταλλάσσεται όταν βρίσκεται υπό την επήρεια των ουσιών. Λόγω αυτής της κατάστασης, ο χρήστης τους είναι ένα παιδί ανήμπορο, άβουλο που χρειάζεται προστασία, προκειμένου να μπορέσει να αντισταθεί απέναντι στην πανίσχυρη δύναμη των ναρκωτικών (Κ. ΜΑΤΣΑ, 2001).

Όπως υποστηρίζει η E. Cutland, 1985, σελ. 46, "αυτό γίνεται με τις καλύτερες προθέσεις, προκειμένου να μην πληγωθεί ο χρήστης", ασχέτως αν μ' αυτόν τον τρόπο ο τοξικομανής λαμβάνει την ευκαιρία να συνεχίσει ανενόχλητος την καταστροφική του συνήθεια. Άλλοι γονείς πάλι καλύπτουν τις παρανομίες του παιδιού τους, πληρώνουν τα χρέη τους (SUNDOWN, FAMILY PROGRAMME), ενώ ορισμένες φορές φθάνουν στο σημείο οι ίδιοι προσωπικά να προμηθευτούν τη δόση για λογαριασμό του παιδιού τους, όταν αυτό δεν είναι σε θέση να την αναζητήσει. Προσποιούνται ότι τίποτα τραυματικό δεν έχει συμβεί, απλά και μόνο για να μην αναστατώσουν τον χρήστη και έτσι τον σπρώξουν άθελά τους στο να πάρει περισσότερα ναρκωτικά. Οι γονείς όμως μ' αυτόν τον τρόπο διαιωνίζουν το πρόβλημα, εφ' όσον δίνουν στον χρήστη το δικαίωμα να συνεχίσει την ανεύθυνη συμπεριφορά του, πιστεύοντας ότι δεν είναι εξαρτημένος και γενικά ότι η κατάσταση του δεν είναι και τόσο άσχημη.

Άλλη μια χαρακτηριστική αντίδραση των γονέων σ' αυτό το σημείο, είναι η τάση τους **ν' αποφεύγουν να μιλούν** για τα ναρκωτικά μέσα στο σπίτι και οτιδήποτε συνεπάγεται το θέμα αυτό. Πρόκειται για προσωπικούς κώδικες που αναπτύσσονται μέσα στην οικογένεια, σαν άγραφος κανόνας, υποκινούμενος πάντα από το φόβο μήπως αναστατώσουν τον χρήστη. Οι γονείς πιστεύουν ότι εάν ο χρήστης νιώσει δυστυχία αμέσως θα πάρει ναρκωτικά για να ξεπεράσει τα αρνητικά του συναισθήματα. Γι' αυτό οι γονείς αποφεύγουν να συζητούν το θέμα μεταξύ τους, ή να αναφέρουν στον ίδιο τον χρήστη το πρόβλημα της χρήσης του. Επίσης απαγορεύουν και σε οποιοδήποτε άλλον που ανήκει στην οικογένεια π.χ. μικρότερα αδέρφια, να κάνουν οποιαδήποτε νύξη γι' αυτό το θέμα, ενώ δεν διστάζουν να διακόψουν τις στενές τους σχέσεις με τους συγγενείς, ούτως ώστε ο χρήστης να παραμένει ήρεμος και να μην βάλλεται από καμιά κατεύθυνση. Έτσι οι γονείς αλλά και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας δεν συζητούν μεταξύ τους, μ' αποτέλεσμα να μην μοιράζονται σε βάθος τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους, να μην υπάρχει καμιά επικοινωνία μεταξύ τους. Μ' αυτό τον τρόπο διατηρούν την ψευδαίσθηση ότι προφυλάσσουν τον τοξικομανή τους από τον πόνο. Αντιθέτως, όμως, τον απομακρύνουν από την πραγματικότητα, διότι πολύ απλά διευκολύνουν την συνήθεια του, απενοχοποιώντας την πράξη του.

Οι γονείς στην προσπάθειά τους να απομακρύνουν το παιδί τους από τα ναρκωτικά, προβαίνουν σε απελπισμένες ενέργειες, μ' αποτέλεσμα να **χάνουν τον έλεγχο** πολλές φορές. Πολλοί γονείς απαγορεύουν στα παιδιά τους να κάνουν χρήση ουσιών μέσα στο σπίτι, ψάχνουν μανιωδώς τα πράγματά τους μήπως ανακαλύψουν κάποια ουσία ώστε να την καταστρέψουν, διακόπτουν την χρηματική ενίσχυση, καταφεύγουν σε εκβιασμούς, ενώ δεν διστάζουν να απειλήσουν το παιδί τους ότι θα το διώξουν από το σπίτι, εάν δεν σταματήσει να παίρνει ναρκωτικά. Μ' αυτήν την συμπεριφορά όμως το μόνο που πετυχαίνουν είναι να ωθούν τον χρήστη σε ακόμη μεγαλύτερη κατάχρηση ουσιών και τους εαυτούς τους, σε ακόμη μια διάψευση των ελπίδων τους. Είναι πολύ δύσκολο από την πλευρά των γονέων να αποδεχθούν ότι δεν ασκούν κανένα απολύτως έλεγχο στον τοξικομανή, διότι αυτό αποτελεί ύψιστη ματαιώση των προσδοκιών τους και των προσωπικών τους δυνατοτήτων ως προστάτες του παιδιού τους (N. BABBIT, 2000).

Το πρόβλημα της εξάρτησης από ναρκωτικές ουσίες δεν αλλοιώνει μόνο την συμπεριφορά του χρήστη, αλλά και των γονέων του. Η καθημερινή αγωνία και το άγχος, οι καβγάδες και οι φωνές, η αβεβαιότητα για το μέλλον και η διατάραξη των οικογενειακών σχέσεων, κλονίζουν την ψυχική ισορροπία των ανθρώπων που βρίσκονται πιο κοντά στον χρήστη και συμβάλλουν στην **αλλαγή της προσωπικότητάς** τους. Γονείς που παλιά διακρίνονταν για την πραότητα και την υπομονή τους, ξαφνικά ανακαλύπτουν ότι γίνονται νευρικοί, επιθετικοί, ανυπόμονοι, χάνουν τον ύπνο τους και ξεσπούν σε κλάματα με την παραμικρή αιτία. Η συμπεριφορά τους μεταλλάσσεται τόσο πολύ, που και οι ίδιοι αδυνατούν ν' αναγνωρίσουν τους εαυτούς τους ύστερα από κάποιο διάστημα. Προβλήματα που στο παρελθόν τα χειρίζονταν με ιδιαίτερη ευκολία, φαντάζουν τώρα ανυπέρβλητα εμπόδια, λόγω της φόρτισης που επικρατεί εξαιτίας της εξάρτησης. Η σύγχυση που διακρίνει τους γονείς σε μια τέτοια κατάσταση περιορίζει τις δυνατότητες μιας ορθής κρίσης, δημιουργεί αποδιοργάνωση και αποπροσανατολισμό. Οι γονείς νιώθουν ότι δεν διαθέτουν πλέον το ψυχικό σθένος για την αντιμετώπιση σοβαρών κρίσεων, εφ' όσον όλη η ενέργεια και η αφοσίωσή τους έχει διοχετευθεί στο "άρρωστο" παιδί τους. Οι γονείς νιώθουν κενοί, παγεροί, ανήμποροι να νιώσουν συναισθήματα, αισθάνονται ότι έχουν "αδειάσει" εσωτερικά και δεν έχουν

πλέον τίποτα να δώσουν σε έμψυχο υλικό. Τους έχει καταβάλει η θλίψη, διότι η ζωή τους μοιάζει να είναι αποτυχημένη, αφού τα όνειρα που έκαναν για μια χαρούμενη και ευτυχισμένη οικογένεια "γκρεμίζονται" μπροστά στα μάτια τους και το μόνο που μπορούν να αναμένουν είναι το χειρότερο, καθώς το μέλλον διαγράφεται δυσοίωνο (P.R. COHEN, 1991).

Αυτό οδηγεί τους γονείς στην **κοινωνική απομόνωση**. Σταδιακά απομακρύνονται από τις επαφές με τον έξω κόσμο αλλά και από τους ίδιους τους συγγενείς τους. Από την στιγμή που κατέβαλλαν προσπάθειες αλλά και ενέργεια για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα του παιδιού τους και να περιορίσουν τα αρνητικά συναισθήματα που αυτό συνεπάγεται, λίγα ψυχικά αποθέματα τους απέμειναν για την ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων και αλληλεπιδράσεων. Η ζωή με τον τοξικομανή είναι ιδιαίτερα μοναχική, γεγονός το οποίο εντείνεται από τις πεπειθήσεις των γονέων ότι καμία οικογένεια δεν περνάει αυτόν τον πόνο και συνεπώς κανείς δεν μπορεί να τους κατανοήσει και να τους βοηθήσει (M. CRAVEN, 1967). Αποτέλεσμα λοιπόν των αισθημάτων αποξενώσεως, έμμονης ιδέας, προσπάθειας ελέγχου και έλλειψης επικοινωνίας στις διαπροσωπικές σχέσεις, είναι η κοινωνική απομόνωση.

Ο γονέας λοιπόν σ' όλη αυτή τη δίνη που περνάει, αισθάνεται ότι βρίσκεται σε "στάση αναμονής", περιμένοντας με την καρδιά "φουσκωμένη", ενοχλημένος, περνώντας ξάγρυπνες νύχτες για να σκεφθεί, για να αντιμετωπίσει αυτή την αναμονή, μεταβάλλοντάς την σε ελπίδα. Στην ελπίδα ενός θαύματος, που για τον γονέα σ' αυτή τη φάση είναι η επιστροφή του παιδιού του σε μια πραγματική καθαρή από ναρκωτικά ζωή J. BOTHEREL, 1986, σελ. 80).

3) *Ιδιαίτερες ανησυχίες που αναπτύσσουν οι γονείς γύρω από την χρήση ναρκωτικών του παιδιού τους.*

Από την στιγμή που το νεαρό μέλος μιας οικογένειας εμπλακεί με την χρήση ναρκωτικών σε σημείο που όλη του η ζωή να περιστρέφεται γύρω από το καταστροφικό του πάθος, διαταράσσεται η ισορροπία που διέκρινε τις σχέσεις των μελών μεταξύ τους. Πολλοί γονείς παραπονιούνται πικρά για την ανεντιμότητα και τα ψέματα που με ιδιαίτερη ευκολία ξεστομίζει ο δικός τους τοξικομανής. Αυτή η συμπεριφορά λαμβάνεται ως σκόπιμη και προσωπική προσβολή, διότι οι γονείς σκέπτονται ότι "αν ο χρήστης τους αγαπούσε και τους σεβόταν, δεν θα φερόταν κατ' αυτόν τον τρόπο". Ωστόσο, η ιδιομορφία που χαρακτηρίζει την τοξικομανία, την διαφοροποιεί από οποιαδήποτε άλλη "ασθένεια", εφ' όσον τα χαρακτηριστικά της δεν είναι ιδιαίτερα προβλέψιμα και συνεπώς αντιμετώπισιμα. Γι' αυτό οι γονείς των τοξικομανών αναπτύσσουν ιδιαίτερες ανησυχίες για την χρήση του παιδιού τους, οι οποίες βασίζονται στο φόβο που νιώθουν, όσον αφορά την εκδήλωση κάποιων συμπεριφορών από την πλευρά του χρήστη.

Ένας φόβος των γονέων, είναι η αντιμετώπιση του χρήστη, όταν αυτός /ή βρίσκεται υπό την επήρεια των ναρκωτικών. Πολλοί γονείς αναρωτιούνται πως πρέπει ν' αντιδράσουν ή τι πρέπει να κάνουν όταν το παιδί τους έρχεται σπίτι, ενώ προηγουμένως είχε κάνει χρήση ναρκωτικών. Η κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο χρήστης, η οποία πιθανόν να είναι ανήσυχη και επιθετική προς τους γονείς του, ή πέραν του δέοντος ήρεμη και ληθαργική, προβληματίζει τους γονείς ως προς την συμπεριφορά που θα 'πρεπε να επιδείξουν. Σκέφτονται αν πρέπει να θυμώσουν που ο χρήστης εμφανίστηκε σπίτι σ' αυτήν την άθλια κατάσταση ή να τον λυπηθούν, παρέχοντας του φροντίδα, προκειμένου να μειωθούν οι αρνητικές συνέπειες της χρήσης του (J. COHEN, J. KAY, 1994). Άλλοι πιστεύουν ότι ίσως είναι καλύτερα να αγνοήσουν τον χρήστη και να μην ασχοληθούν καθόλου μαζί του για όσο διάστημα βρίσκεται υπό την επήρεια των ουσιών, αλλά να περιμένουν μέχρι εκείνος /ή ηρεμήσει και να αποκτήσει και πάλι διαύγεια, ώστε να εξηγηθούν μαζί του. Θεωρούν χάσιμο χρόνου να προσπαθούν να συζητήσουν με το παιδί τους όταν αυτό βρίσκεται εκτός εαυτού, διότι δεν πρόκειται να τους ακούσει και να καταλάβει αυτά που θα του πουν. Άλλοι γονείς πάλι, πιστεύουν

ότι ο χρήστης μ' αυτή την συμπεριφορά ξεπερνά κάθε επιτρεπτό όριο, οπότε είναι στιγμή από την πλευρά τους να θέσουν όρια και κανόνες, οι οποίοι θα απαγορεύουν την χρήση μέσα στο σπίτι, αλλά και οποιαδήποτε συμπεριφορά αυτή συνεπάγεται.

Σε συνάρτηση με την χρήση ναρκωτικών, πολύ συχνά βρίσκεται και η εκδήλωση βίαιης συμπεριφοράς από τον ίδιο τον χρήστη, γεγονός το οποίο προκαλεί συναισθήματα ανασφάλειας στους γονείς. Φοβούνται ότι ο χρήστης βρισκόμενος υπό την επήρεια των ναρκωτικών είναι ικανός να προκαλέσει σωματικές βλάβες τόσο στους ίδιους, όσο και σε οποιονδήποτε άλλο σταθεί εμπόδιο στον δρόμο του. Η επιθετική συμπεριφορά του χρήστη, τον κάνει να απειλεί με διάφορους τρόπους τους γονείς του, κυρίως όταν εκείνοι αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να τον ενισχύσουν οικονομικά, ώστε να συνεχίσει την χρήση του. Οι γονείς που έρχονται αντιμέτωποι με τη βιαιότητα του χρήστη, συνήθως προσπαθούν να μειώσουν την σοβαρότητα αυτής της συμπεριφοράς, δικαιολογώντας το παιδί τους και αποδίδοντας το γεγονός αποκλειστικά στην αλλοίωση που έχουν επιφέρει οι ουσίες στο χαρακτήρα του παιδιού τους. Θεωρούν ότι η βία είναι η έκφραση της τεράστιας απογοήτευσης που βιώνει ο χρήστης λόγω της εξαθλίωσής του. Άλλοι γονείς όμως, αντιλαμβάνονται αυτήν την συμπεριφορά ως προσπάθεια εκμετάλλευσης τους από τον χρήστη, προκειμένου να εξαναγκαστούν να υποκύψουν στις επιθυμίες του. Γι' αυτό συχνό είναι το φαινόμενο, που οι γονείς φθάνουν στο σημείο να λάβουν δραστικά μέτρα απέναντι στη βίαιη συμπεριφορά του παιδιού τους, με το να μην διστάζουν ακόμη και να το διώξουν από το σπίτι (Κ. ROBSON, 1998).

Οι γονείς ενός χρήστη συχνά αναρωτιούνται πως πρέπει να αντιδράσουν όταν ο χρήστης τους αντιμετωπίζει στερητικό σύνδρομο, λόγω έλλειψης της δόσης του. Ορισμένοι χρήστες αντιμετωπίζουν πολύ σοβαρά και επώδυνα στερητικά συμπτώματα, τόσο σωματικά όσο και διανοητικά σε σημείο που να χρειάζονται την συνδρομή ιατρικής περίθαλψης για να τα ξεπεράσουν. Είναι εξαιρετικά δύσκολο για έναν γονέα να βλέπει το παιδί του να υποφέρει από τον πόνο, να ταλαιπωρείται από εμετούς – διάρροια, πυρετό, ρίγος, κράμπες και σταδιακά να διαταράσσεται ψυχικά και διανοητικά έχοντας ψευδαισθήσεις, φοβίες, έντονες κρίσεις πανικού και πολλά άλλα συμπτώματα και ο ίδιος να μην μπορεί και κυρίως να μην γνωρίζει τι πρέπει

να κάνει για να απαλύνει τους πόνους του παιδιού του. Πολλοί γονείς επάνω στον πανικό και στην απελπισία τους σκέφτονται και τελικά αποφασίζουν να βγουν έξω και να αναζητήσουν στα στέκια του χρήστη τους, τη δόση της ουσίας που θα τον κάνει να νιώσει και πάλι καλά. Άλλοι γονείς πάλι προσπαθούν να βοηθήσουν το παιδί τους, παρέχοντας του φροντίδα, με το να βρίσκονται συνεχώς κοντά του, δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες για τη διατήρηση της ηρεμίας του (B. WHITE 1996). Η αντιμετώπιση του στερητικού συνδρόμου αποτελεί μεγάλη πηγή ανησυχίας για τους γονείς ενός χρήστη.

Η πιο κοινώς εκφραζόμενη ανησυχία των γονέων - σύμφωνα με τις γνώμες πολλών ειδικών π.χ K.ROBSON,1998 - σχετικά με την χρήση του γιού ή της κόρης τους, αφορά την εμπλοκή με το νόμο και την αστυνομία. Οι γονείς φοβούνται μήπως το παιδί τους συλληφθεί για κλοπές ή για κατοχή ή εμπορία ναρκωτικών, εφ' όσον οι χρήστες προκειμένου να εξασφαλίσουν την δόση τους επιδίδονται σε διάφορες παρανομίες. Όσον αφορά τις κλοπές είναι πολλές οι περιπτώσεις που τοξικομανείς συνελήφθησαν να διαπράττουν διαρρήξεις ή να πωλούν κλεμμένα αντικείμενα για να εξοικονομήσουν χρήματα ούτως ώστε να αγοράσουν ναρκωτικά. Πολλοί γονείς γίνονται θύματα κλοπής από το ίδιο τους το παιδί, γεγονός το οποίο δεν αντιλαμβάνονται, παρά μόνο όταν ανακαλύψουν να λείπουν από το σπίτι αντικείμενα μεγάλης αξίας. Ο χρήστης είναι ικανός να πουλήσει τα πάντα, αδιαφορώντας για τις αντιδράσεις των γονέων του. Το μόνο που τον /την ενδιαφέρει είναι πως θα καταφέρει ν' αγοράσει τα ναρκωτικά του. Πολλές φορές ο χρήστης κλέβει χρήματα ή αντικείμενα ικανά προς πώληση από τα ίδια τα αδέρφια του, γεγονός που δυσχεραίνει ακόμα περισσότερο τη θέση των γονέων, που δεν γνωρίζουν πλέον πως πρέπει να αντιδράσουν. Πέρα από συναισθήματα θυμού και απογοήτευσης, οι γονείς είναι δυνατόν να καταγγείλουν οι ίδιοι προσωπικά στην αστυνομία το παιδί τους, όταν η κατάσταση έχει φθάσει πια στο απροχώρητο DORN, RIBBENS, SOUTH, 1987. Αυτή η αντίδραση δεν αποτελεί έκφραση εκδίκησης ή τιμωρίας προς το παιδί τους, αλλά απεγνωσμένη προσπάθεια, προκειμένου ο χρήστης ν' απομακρυνθεί από το κύκλωμα των ναρκωτικών και την παραβατική συμπεριφορά που επηρεάζει τόσο τη δική του ζωή, όσο και τη ζωή των μελών της οικογένειάς του.

Οι γονείς ανησυχούν επίσης ότι το παιδί τους μπορεί να έχει μπλεξίματα με τον νόμο, απλά και μόνο επειδή σχετίζονται με ναρκωτικά. Τόσο η χρήση – κατοχή ναρκωτικών, όσο και η προμήθεια αυτών, διώκονται ποινικά από τον νόμο. Πολλοί χρήστες καταλήγουν στη φυλακή, αμαυρώνοντας το ποινικό τους μητρώο, επειδή βρέθηκαν στην κατοχή τους μικροποσότητες ναρκωτικών, που προορίζονταν για προσωπική τους χρήση. Ακόμη, πολλοί χρήστες προκειμένου να εξασφαλίσουν τη δόση τους γίνονται "βαποράκια", πουλώντας οι ίδιοι ναρκωτικά σε άλλους χρήστες, διακινδυνεύοντας να οδηγηθούν σ' ένα πολυετή βίο μέσα στις φυλακές. Όλα τα παραπάνω φοβίζουν ιδιαίτερα τους γονείς, οι οποίοι δεν θα ήθελαν με τίποτα να αποκτήσει η οικογένειά τους "στενές σχέσεις" με την αστυνομία.

Πολλοί γονείς σύμφωνα με την έρευνα των N. DORN, J. RIBBENS και N. SOUTH, το 1987, εκφράζουν ανησυχία για τις σεξουαλικές σχέσεις των παιδιών – χρηστών τους. Οι ανησυχίες τους επικεντρώνονται περισσότερο στην ψυχική κατάσταση στην οποία βρίσκεται το παιδί τους, το οποίο λόγω της χρήσης ναρκωτικών είναι ευάλωτο και επιρρεπές και πιθανόν έρμαιο στην βούληση του οποιουδήποτε. Οι γονείς λοιπόν φοβούνται μήπως το παιδί τους εμπλακεί συναισθηματικά σε μια κατάσταση αδιέξοδη, στην οποία ίσως υπάρχει διάθεση εκμετάλλευσής του από το άλλο πρόσωπο. Μια τέτοια κατάσταση μπορεί να βυθίσει τον χρήστη ακόμη περισσότερο στα ναρκωτικά, προκειμένου να ξεπεράσει τη μελαγχολία του. Ο χρήστης στην προσπάθειά του να επιβιώσει μπορεί να πιαστεί από οποιονδήποτε εκείνη τη στιγμή που του εμπνεύσει σιγουριά, να εναποθέσει συναισθηματικά επάνω του και στο τέλος να βρεθεί εγκαταλελειμμένος /η.

Ακόμη οι γονείς φοβούνται ότι η άστατη σεξουαλική ζωή του παιδιού τους, η επιλογή επίσης τοξικομανών συντρόφων αλλά και η επήρεια των ναρκωτικών υπό την οποία τις περισσότερες ώρες βρίσκεται, πιθανόν να συμβάλλει στην έλλειψη προστατευτικών μέτρων κατά των σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων και κατά της εγκυμοσύνης.

Οι γονείς ανησυχούν και για το μέλλον του παιδιού τους, που σ' αυτή τη φάση λόγω των ναρκωτικών παρουσιάζεται δυσοίωνο. Δεν παύουν να αναρωτιούνται πως η χρήση θα επηρεάσει τη δουλειά του παιδιού τους. Πολλοί χρήστες παρά την καταστροφική τους συνήθεια εξακολουθούν να εργάζονται, κρύβοντας καλά το μυστικό τους, από τον εργοδότη και τους

συναδέλφους τους, με εμφανή όμως την αλλαγή της συμπεριφοράς τους. Παρουσιάζονται να είναι πιο κουρασμένοι και ίσως λιγότερο αποδοτικοί. Οι γονείς τους λοιπόν ανησυχούν μήπως η χρήση του παιδιού τους μαθευτεί και απολυθεί από τη δουλειά του, ή μήπως ο ίδιος ο χρήστης τα παρατήσει επειδή τα ναρκωτικά αποτελούν τη μέγιστη προτεραιότητα στη ζωή του.

Από την άλλη οι γονείς ανησυχούν πως το παιδί τους θα δυσκολευτεί στην πορεία να βρει εργασία, λόγω του ποινικού του μητρώου, λόγω του στίγματος που δημιουργεί η ετικέτα τοξικομανής και λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης προς το πρόσωπό του. Η έλλειψη εργασίας αναφέρει η Κ. ROBSON, 1998 θα αφήσει στο παιδί άπλετο ελεύθερο χρόνο, κάτι το οποίο ίσως το οδηγήσει σε μεγαλύτερη κατάχρηση ναρκωτικών, προκειμένου το παιδί να περάσει τον χρόνο του. Αυτός ο φόβος κατατρέπει τις ζωές των γονέων ενός χρήστη, δημιουργώντας τους μεγάλο άγχος και ανασφάλεια.

Οι γονείς πολλές φορές ανησυχούν μήπως το παιδί τους δεν θεωρεί την χρήση ναρκωτικών πρόβλημα και συνεπώς δεν είναι διατεθειμένο να πάψει να παίρνει ναρκωτικά. Η θέση τους είναι πολύ δύσκολη. Οι ίδιοι βλέπουν πόσο καταστροφική είναι αυτή η συνήθεια, το παιδί τους όμως τους αγνοεί, μη θέλοντας ν' ακούσει τις συμβουλές τους. Είναι ιδιαίτερα σκληρό για τους γονείς να βλέπουν το παιδί τους να χαλαρίζει τη ζωή του και οι ίδιοι να μην μπορούν να κάνουν το παραμικρό, γιατί ο ίδιος ο χρήστης δεν τους αφήνει να εμπλακούν στη ζωή του (J. COHEN, J. KAY, 1994).

Ο μεγαλύτερος εφιάλτης των γονέων είναι ο θάνατος από υπερβολική δόση ναρκωτικών του παιδιού τους. Φοβούνται μήπως το παιδί τους πάρει μεγάλη δόση κατά λάθος, κάτι που μοιραία θα το οδηγήσει στο θάνατο. Ωστόσο, φοβούνται επίσης μήπως η υπερβολική δόση δεν επέλθει από λάθος του χρήστη, αλλά εξεπίτηδες ως αυτοκτονία, ως μια προσπάθεια διαφυγής από την εξαθλίωση στην οποία έχει επέλθει ο χρήστης λόγω των ναρκωτικών. Υποστηρίζεται, ότι η κατάθλιψη που νιώθει ο χρήστης λόγω της άθλιας ζωής του, αλλά και εξαιτίας του κακού που νιώθει ότι έχει προκαλέσει στους δικούς του ανθρώπους, συχνά εκδηλώνεται με μια απόπειρα αυτοκτονίας μέσω υπερβολικής δόσης ναρκωτικών. Μ' αυτόν τον τρόπο ο χρήστης πιστεύει ότι θα λυτρώσει τον εαυτό του από το πάθος του και το μαρτύριο στο οποίο καθημερινά υποβάλλει τον εαυτό του, ενώ ταυτόχρονα θα ελαφρύνει την οικογένειά του από το βάρος της ντροπής και του άγχους, που ο ίδιος

προκαλεί με την ανάρμοστη συμπεριφορά του. Η ιδέα και μόνο του θανάτου από ναρκωτικά τρομοκρατεί τους γονείς ενός χρήστη, οι οποίοι δεν θέλουν ούτε καν να σκέπτονται ότι το δικό τους το παιδί θα φθάσει σ' αυτό το σημείο.

B. ΕΝΟΤΗΤΑ

1) Πώς το πρόβλημα της εξάρτησης ενός παιδιού από ναρκωτικές ουσίες, επηρεάζει ξεχωριστά τον κάθε γονέα και ποιος ο αντίκτυπος στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας του.

Έως τώρα αναφερθήκαμε στα συναισθήματα και στις αντιδράσεις των γονέων αναφορικά με την χρήση ναρκωτικών του παιδιού τους, αντιμετωπίζοντας τους από κοινού ως ενιαίο σύνολο. Απέναντι όμως στο πρόβλημα των ναρκωτικών είναι δυνατόν να αναπτυχθούν διαφορετικές εξατομικευμένες συμπεριφορές από την πλευρά του κάθε γονέα, που υποκινούνται ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία τους και το ρόλο που ασκούν μέσα στην οικογένεια. Πολλές φορές μάλιστα οι γονείς δυσκολεύονται να ακολουθήσουν κοινή γραμμή αντιμετώπισης του προβλήματος, διότι διαφωνούν ως προς την συμπεριφορά που ο καθένας διατίθεται να επιδείξει απέναντι στο παιδί του.

Σύμφωνα με την έρευνα των N. DORN, J. RIBBENS και N. SOUTH το 1987 για λογαριασμό του I.S.D.D. (Institute For The Study of Drug Dependence), προέκυψε ότι οι μητέρες ενός χρήστη αντιμετωπίζουν το πρόβλημα της εξάρτησης του παιδιού τους, εντελώς διαφορετικά από τους πατέρες των χρηστών. Οι μητέρες συχνά παρουσιάζονται ως εκείνα τα πρόσωπα που επηρεάζονται λόγω ευαισθησίας περισσότερο από την χρήση του παιδιού τους, αλλά και ως τα πιο άμεσα εμπλεκόμενα πρόσωπα στην κατάσταση αυτή σε σημείο που κάποιες φορές αγγίζει τα όρια της υπερβολής. Από την άλλη πλευρά οι πατέρες των χρηστών, δείχνουν να είναι κάπως αποστασιοποιημένοι από το πρόβλημα, αφήνοντας στις μητέρες το μεγαλύτερο βάρος των ευθυνών. Σε γενικές γραμμές, όπως υποστηρίζει και ο OLIEVENSTEIN, 1982 οι σχέσεις ανάμεσα στους γονείς και στον νεαρό χρήστη – παιδί τους, είναι αρκετά διαταραγμένες και "φθαρμένες" σε σημείο που να δημιουργούνται πολύ έντονες συγκρούσεις. Για να μπορέσουμε όμως να κατανοήσουμε τις διαφοροποιημένες αντιδράσεις που προκύπτουν όταν ένα παιδί κάνει χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, θα εξετάσουμε ξεχωριστά την συμπεριφορά που αναπτύσσει ο κάθε γονέας.

Σύμφωνα με τον M. DUNCAN STANTON 1982, οι μητέρες των χρηστών, από την πρώτη στιγμή που μαθαίνουν ότι το παιδί τους παίρνει ναρκωτικά, στέκονται κοντά του, το υποστηρίζουν, παρέχοντάς του, όλη την μητρική αγάπη τους, τρυφερότητα και φροντίδα. Γι' αυτές ο χρήστης φαντάζει στα μάτια τους ως το μικρό παιδί που με κόπο μεγάλωσαν, αντιμετωπίζοντας κατά διαστήματα τις διάφορες αρρώστιες που περνούσε, παρέχοντας του φροντίδα και στήριξη. Δεν μπορούν λοιπόν να διανοηθούν ότι σ' αυτό το πρόβλημα που αντιμετωπίζει το παιδί τους θα το εγκαταλείψουν, διότι πολύ απλά είναι η μητέρα του και όπως πάντα οφείλει να βρίσκεται στο πλευρό του, ό,τι και αν συμβεί. Το μητρικό ένστικτο ωθεί τις μητέρες στην υπερπροστασία, καθώς απεχθάνονται να βλέπουν το αγαπημένο τους παιδί να υποκύπτει σ' ένα τόσο μεγάλο λάθος που το κάνει να υποφέρει, καταστρέφοντας την ζωή και το μέλλον του. Όπως υποστηρίζει η K. ΜΑΤΣΑ, 2001,σελ.277 η υπερπροστασία αυτή συχνά παίρνει τη μορφή μιας έντονης κτητικής στοργής, όπου μια μητέρα αρχίζει να ελέγχει συστηματικά και εξονυχιστικά τα ρούχα του χρήστη, τα προσωπικά του αντικείμενα, ακόμη και τις διαπροσωπικές του σχέσεις. Παρεμβαίνει συνεχώς στη ζωή του παιδιού της, λαμβάνοντας εκείνη τις αποφάσεις για θέματα που το αφορούν, θεωρώντας τον χρήστη ανήμπορο και ανεπαρκή για να αντιμετωπίσει τα προβλήματά του. Γι' αυτό αποφασίζει εκείνη να δώσει λύση στα προβλήματα του παιδιού της, αναλαμβάνοντας όλες τις ευθύνες του, στερώντας στον χρήστη την ευκαιρία να ωριμάσει και να χειραφετηθεί μέσα από τον έλεγχο της δικής του ενήλικης ζωής και αντιμετώπισης των συνεπειών που απορρέουν από τις δικές του πράξεις.

Ο πόνος που νιώθει μια μητέρα για το παραστράτημα του νεαρού παιδιού της, μπορεί να την οδηγήσει σε αρχική φάση στο να αποκρύψει το γεγονός της χρήσης από τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας και ιδιαίτερα τον πατέρα, φοβούμενη τις αντιδράσεις αυτών, οι οποίες ενδέχεται να είναι πολύ έντονες και αρνητικές για τον χρήστη. Μ' αυτόν τον τρόπο προσπαθεί να προστατεύσει το παιδί της από το μένος των υπόλοιπων μελών της οικογένειας, επειδή θεωρεί ότι είναι πολύ ευάλωτο και δεν θέλει να του προκαλέσει πόνο. Από την άλλη πλευρά, προσπαθεί να προστατεύσει τον σύζυγο και την οικογένεια της, αλλά και τον ίδιο της τον εαυτό, εφ' όσον πιστεύει ότι η αποκάλυψη της χρήσης θα επιφέρει κρίση και αναταραχή στη

ζωή της οικογένειας της, κάτι το οποίο θέλει να αποφύγει (T. ALDRIDGE, 1993).

Οι μητέρες σε όλη τη διάρκεια του προβλήματος αυτού, επιδεικνύουν ιδιαίτερη ψυχραιμία και ψυχική δύναμη, αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες για την εξεύρεση λύσης στο πρόβλημα του παιδιού τους. Αν και υποφέρουν ψυχικά, αποδέχονται το παιδί τους όπως είναι, χωρίς να το απορρίπτουν, χωρίς να το εγκαταλείπουν ούτε μια στιγμή, ακόμη και αν χρειάζεται ν' ανέχονται καθημερινά τα ψέματα, τις απειλές του και την αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά του. Οι μητέρες αρκετές φορές επιτρέπουν στον χρήστη να εκμεταλλευθεί την αγάπη τους, κάνοντας του όλα τα χατίρια για την εξοικονόμηση της δόσης του. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που η μητέρα ενός χρήστη δεν διστάζει ακόμη και να πάει στα στέκια που συχνάζει το παιδί της, για να προμηθευτεί τα ναρκωτικά εκείνου, όταν το παιδί της δεν είναι σε θέση να πάει. Μια μητέρα προσπαθεί να κάνει οτιδήποτε μπορεί, προκειμένου να μη δει το παιδί της να υποφέρει.

Οι μητέρες ενός παιδιού-χρήστη βρίσκονται πολύ κοντά σ' αυτό και έχουν επικεντρωμένο το ενδιαφέρον τους στο πρόβλημα που αυτό αντιμετωπίζει. Γι' αυτό κυριεύονται από συναισθήματα συμπόνιας για το παιδί τους, αλλά και από αρνητικά συναισθήματα θυμού, απογοήτευσης, φόβου, ενοχής. Τα ανάμεικτα και αντιφατικά αυτά συναισθήματα είναι λογικό να αναπτύσσονται στην εξάρτηση, κατά την οποία δοκιμάζονται οι αντοχές και η υπομονή των γονέων. Οι μητέρες ωστόσο λόγω της γυναικείας συναισθηματικής τους φύσης, έχουν την τάση να εξωτερικεύουν τα συναισθήματά τους, εκφράζοντας μ' αυτόν τον τρόπο την φόρτιση που νιώθουν. Η δυνατότητα που έχουν να μιλούν και να μοιράζονται μ' άλλους ανθρώπους τον πόνο που αισθάνονται, το ξέσπασμα τους σε κλάμα, ελαφρύνει την ψυχή τους και τις εξιλεώνει από το βάρος των αρνητικών σκέψεων τους. Έτσι λοιπόν οι μητέρες δίνουν στον εαυτό τους την ευκαιρία ν' αντιμετωπίσουν το στρες που τους προκαλεί η εξάρτηση του παιδιού τους, χωρίς παράλληλα ν' απομακρυνθούν από αυτό, η φροντίδα του οποίου αποτελεί κύριο μέλημά τους.

Στον αντίποδα της συμπεριφοράς που αναπτύσσουν οι μητέρες ενός χρήστη ουσιών, βρίσκεται η συμπεριφορά των συζύγων τους, πατέρων του χρήστη, οι αντιδράσεις των οποίων μοιάζουν να ποικίλουν. Οι πατέρες

συνήθως εμφανίζονται να είναι αποστασιοποιημένοι από το πρόβλημα του παιδιού τους, λιγότερο εμπλεκόμενοι και ίσως αδιάφοροι. Σύμφωνα με έρευνα του M. DUNCAN STATION και S. MINUCHIN, 1982, παρουσιάζονται να είναι αμέτοχοι, απόντες συναισθηματικά, αρνητικοί ως προς την συμπεριφορά τους απέναντι στον χρήστη, σκληροί και αμείλικτοι φορείς της πειθαρχίας. Ο SCHWARTZMAN περιγράφει δύο τύπους πατέρων που έχουν παιδιά-χρήστες : τον "αχυράνθρωπο", ο οποίος είναι κυριαρχικός βίαιος, αλλά εύκολα ελεγχόμενος από την μητέρα και τον "απόμακρο" πατέρα, που χαρακτηρίζεται από ανεκτικότητα και φαινομενική έλλειψη ενδιαφέροντος, όσον αφορά το παιδί και ο οποίος έρχεται σε δεύτερη μοίρα, αφού τα "ηνία" της οικογένειας κρατά η μητέρα. Οι πατέρες ενός χρήστη εξ' αρχής εκδηλώνουν πολύ αρνητικές αντιδράσεις απέναντι στον τοξικομανή και στην "συνήθεια του", σε αντίθεση με τις μητέρες που παρουσιάζονται πιο συμπνετικές.

Το γεγονός αυτό μπορεί να οφείλεται στη δυσκολία που αντιμετωπίζει ένας πατέρας να αποδεχθεί ότι το παιδί του είναι τοξικομανής, αλλά και στην αδυναμία του να χειριστεί μια τέτοια κατάσταση, η οποία του είναι άγνωστη και πρωτόγνωρη. Η ανήμπορη θέση του, τον κάνει να απομακρύνεται από το πρόβλημα, να απομονώνεται στον εαυτό του, αφήνοντας τον χειρισμό στην σύζυγο του ή ακόμη πιο ακραία διαγράφοντας το παιδί από τη ζωή του και από την ύπαρξη του μέσα στο σπίτι.

Σε άλλες περιπτώσεις, η διαφοροποιημένη συμπεριφορά ενός πατέρα απέναντι στον χρήστη - παιδί του, σε σύγκριση με τη σύζυγο - μητέρα, μπορεί να αποδοθεί στα παραδοσιακά στερεότυπα που θέλουν τους πατέρες να διατηρούν ένα είδος απόστασης από τα παιδιά τους, όσον αφορά τη βαθύτερη εμπλοκή και δημιουργία στενής συναισθηματικής σχέσης. Υπάρχει η αντίληψη ότι οι μητέρες είναι εκείνες που πρέπει να εκφράζουν, αγάπη, τρυφερότητα, προστασία στο παιδί και ο πατέρας είναι πάντα ο κυρίαρχος μέσα στην οικογένεια, που οφείλει να διδάξει στο παιδί του, πώς να διαπράττει πάντα το σωστό.

Όταν λοιπόν παρουσιαστεί το πρόβλημα της εξάρτησης, μέσα στην οικογένεια και ο πατέρας όντας αποστασιοποιημένος από το παιδί του, διαπιστώσει ότι δεν μπορεί να ελέγξει την χρήση του γιού ή της κόρης του, έχει την τάση να αποσύρεται συναισθηματικά ή να επιθυμεί να απορρίψει το παιδί του, απομακρύνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο το πρόβλημα. Η αδυναμία

του πατέρα να επιβληθεί και να ελέγξει την κατάσταση που προέκυψε, λαμβάνεται ως προσωπική αποτυχία, ο εγωισμός του οποίου δεν μπορεί να το αποδεχθεί, εφ' όσον βαθιά μέσα του καταρρίπτεται η αίσθηση του κυρίαρχου – αρχηγού της οικογένειας. Τις περισσότερες φορές οι πατέρες νιώθουν ότι ως προστάτες της οικογένειας, είναι εκείνοι που έχουν την ευθύνη να αναλαμβάνουν τις σημαντικές αποφάσεις. Όταν όμως πρόκειται για το πρόβλημα εξάρτησης του παιδιού τους, οι πατέρες θεωρούν ιδιαίτερος δύσκολο να λάβουν οποιαδήποτε απόφαση, διότι το παιδί τους λόγω της εξάρτησής του θα παρακούσει τις εντολές τους, διότι δεν είναι διατεθειμένο να ακολουθήσει τις συμβουλές τους.

Η ανικανότητα λοιπόν του πατέρα να εκπροσωπήσει για το παιδί του, το νόμο, το κύρος, την εξουσία, αποτελεί πλήγμα για την αυτο-εικόνα του, γεγονός το οποίο επιδεινώνεται από την άρνησή του να αποδεχθεί αυτή την αδυναμία του, τόσο στον εαυτό του, όσο και στον περίγυρό του.

Σε αυτήν την περίπτωση είναι ολοφάνερο ότι οι πατέρες τοποθετούνται σε μια ιδιόμορφη θέση τόσο λογικά όσο και συναισθηματικά. Σ' αυτό έρχεται να προστεθεί και η δυσκολία τους όσον αφορά την εκδήλωση των συναισθημάτων τους. Ενώ οι μητέρες είναι ομιλητικές και εκφράζουν τα προβλήματά τους, οι πατέρες φαίνονται λιγότερο ευχερείς στο λόγο τους. Κλείνονται στον εαυτό τους, εκδηλώνοντας εσωστρέφεια και αποφεύγουν να μιλούν για το πρόβλημα τους ακόμη και στους στενούς τους συγγενείς (DORN, RIBBENS, SOUTH, 1987). Εξωτερικά δίνουν την εντύπωση ότι είναι αυστηροί, σκληροί, ανυποχώρητοι, μέσα τους όμως υποφέρουν, νιώθουν απογοητευμένοι, προδομένοι, ανήμποροι, αδυνατούν όμως να εκφράσουν τον συναισθηματικό τους πόνο, επειδή θεωρούν ότι ως άντρες πρέπει να παίξουν το ρόλο του δυνατού, αφήνοντας στις γυναίκες τους το προνόμιο να κλάψουν και να εξωτερικεύσουν τα αρνητικά τους συναισθήματα. Η μη ευχέρεια των πατέρων στην έκφραση των συναισθημάτων, μπορεί να αποβεί επιζήμια τόσο σωματικά όσο και ψυχολογικά. Η φόρτιση που προκαλεί ένα τόσο σοβαρό πρόβλημα όσο η εξάρτηση ενός παιδιού, είναι ικανή να οδηγήσει εάν δεν εκτονωθεί, σε ψυχοσωματικές αντιδράσεις, οι οποίες είναι πολύ συχνά εμφανιζόμενες στους άντρες λόγω της ιδιοσυγκρασίας τους. Πολλοί πατέρες υποφέρουν από κεφαλαλγίες, από προβλήματα στομάχου π.χ. έλκος, στρες, σωματική εξουθένωση, αύπνια ή ακόμη και κατάθλιψη που πολλές φορές

μπορεί να οδηγήσει ένα πατέρα στο να αναζητήσει διέξοδο στο ποτό, δημιουργώντας έτσι ενδεχομένως προβλήματα αλκοολισμού. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι το ένα τρίτο των πατέρων που το παιδί τους αντιμετωπίζει πρόβλημα εξάρτησης από ναρκωτικά καταφεύγουν στην κατανάλωση αλκοόλ προκειμένου να "πνίξουν" τον πόνο που τους προκαλεί το πρόβλημα του παιδιού τους (Κ. ΜΑΤΣΑ, 2001, σελ.196).

Όπως μέχρι στιγμής έχει αναφερθεί πολλοί πατέρες αντικρίζοντας τον χρήστη - παιδί τους, δεν θέλουν να ξέρουν για το πρόβλημα αυτό και αμέσως απορρίπτουν το παιδί. Δεν νιώθουν οίκτο για τον χρήστη, εφ' όσον θεωρούν ότι προκάλεσε εν γνώση του πρόβλημα στην οικογένεια, αναγκάζοντας τα μέλη της να ζουν με το στίγμα και την ντροπή που συνεπάγεται η ετικέτα του τοξικομανή. Ορισμένες φορές οι πατέρες ενός χρήστη θυμώνουν με την γυναίκα τους που παραχαϊδεύει και καλύπτει τον χρήστη σε βάρος της οικογενειακής ηρεμίας, μη μπορώντας να κατανοήσουν αυτήν την συμπεριφορά της, παρόλο που τη βλέπουν να υποφέρει απ' αυτήν την κατάσταση.

Όταν όμως οι πατέρες των χρηστών εκδηλώνουν προσωπική εμπλοκή στο πρόβλημα στον ίδιο βαθμό με τις μητέρες, τότε η προσφορά τους μπορεί να είναι πολύτιμη. Και αυτό διότι ως άντρες είναι λίγο πιο αντικειμενικοί και ίσως πιο σκληροί, γεγονός που προσθέτει διαφορετική οπτική από αυτή των μητέρων, στην προσπάθεια για χειρισμό του προβλήματος.

Γενικά υπάρχει διαφορετική αντίληψη ανάμεσα στις μητέρες και στους πατέρες, όσον αφορά τη γονεϊκή παρέμβαση στο πρόβλημα εξάρτησης του παιδιού τους. Αυτή η διαφοροποίηση μπορεί να σηματοδοτεί σε κάποιες περιπτώσεις την ύπαρξη διαχρονικών – αγεφύρωτων διαφορών ανάμεσα στο ζευγάρι. Έτσι το πρόβλημα των ναρκωτικών του παιδιού τους, ίσως φέρει στην επιφάνεια υποβόσκουσες συγκρούσεις ανάμεσα στους δύο συζύγους, ακόμη και όταν ο χρήστης λείπει από το σπίτι. Αλληλοκατηγορίες εκτοξεύονται και από τις δύο πλευρές σε σημείο που να τίθεται σε κίνδυνο η ευημερία της γονεϊκής σχέσης. Ιδιαίτερα η σύζυγος νιώθει να μοιράζεται ανάμεσα στο αγαπημένο της παιδί και στον σύντροφο της ζωής της, κάτι το οποίο την καταπιέζει πάρα πολύ, γιατί νιώθει ότι πρέπει να διαλέξει ανάμεσα στις δύο πλευρές, αν θέλει να μειώσει την υπάρχουσα ένταση. Της είναι βέβαια αδιανόητο να επιλέξει έναν από τους δύο, εφ' όσον και για τις δύο πλευρές

τρέφει απέραντη αγάπη και αφοσίωση. Έτσι λοιπόν γίνεται κατανοητή η φθορά και η διάλυση που είναι δυνατόν να δημιουργήσει στους γονείς ένα πρόβλημα εξάρτησης του παιδιού τους, (C. OLIVENSTEIN, 1982).

Αναμφισβήτητα οι γονείς αποτελούν τους κύριους πρωταγωνιστές, στο πρόβλημα εξάρτησης του παιδιού τους, διότι σ' αυτούς πέφτει το μεγαλύτερο βάρος της εξεύρεσης λύσεων για την αντιμετώπιση της εξάρτησης. Εντούτοις, δεν πρέπει να παραβλέπεται και η πλευρά των υπολοίπων μελών της οικογένειας, προκειμένου να έχουμε μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα, για το πώς βιώνεται η εξάρτηση συνολικά μέσα στην οικογένεια. Ο λόγος γίνεται για τα υπόλοιπα αδέλφια που υπάρχουν μέσα σε μια οικογένεια, που όπως οι γονείς έτσι και αυτά βιώνουν έντονα στις ψυχές τους το πρόβλημα εξάρτησης του αδελφού ή της αδελφής τους και υποφέρουν από την αναταραχή που τα ναρκωτικά έχουν επιφέρει στη ζωή τους.

Οι αντιδράσεις που αναπτύσσονται εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την ηλικία του αδελφού – ής και από την σχέση που υπάρχει ανάμεσα σε αυτόν ή αυτήν και τον χρήστη-παιδί. Όσο πιο δεμένα μεταξύ τους είναι τα αδέλφια, τόσο πιο πολύ επηρεάζονται από το γεγονός της χρήσης, εφ' όσον τους είναι δύσκολο να βλέπουν τον αδελφό ή αδελφή τους καθημερινά να καταστρέφει τη ζωή του / της και τα ίδια να μην μπορούν να κάνουν τίποτα για να βοηθήσουν. Η ηλικία στην οποία βρίσκονται τα αδέλφια παίζει σημαντικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο το πρόβλημα θα επηρεάσει τη ζωή τους, καθώς κάθε ηλικία διαθέτει διαφορετικό επίπεδο αντίληψης της κατάστασης και άρα εκδηλώνει διαφορετικές αντιδράσεις.

Όταν τα αδέλφια είναι πολύ μικρά συνήθως δεν γνωρίζουν την πραγματική αλήθεια γύρω από αυτό που συμβαίνει στον χρήστη, αφού οι γονείς φροντίζουν να απομακρύνουν οτιδήποτε έχει σχέση με την εξάρτηση του παιδιού τους, προστατεύοντας μ' αυτόν τον τρόπο τα υπόλοιπα μέλη. Φυσικά τα αδέλφια δαισθάνονται ότι κάτι άσχημο συμβαίνει, από την αλλαγμένη συμπεριφορά τόσο του αδελφού – αδελφής τους, όσο και των γονιών τους. Τίποτα πια δεν μοιάζει να είναι όπως πρώτα. Οι αλληπάλληλες αψιμαχίες μέσα στην οικογένεια, προκαλούν μεγάλη αναστάτωση στα μικρότερα αδέλφια, γεγονός το οποίο εκδηλώνεται με εσωστρέφεια, με χαμηλή απόδοση στο σχολείο και με αποστασιοποίηση από τον κύκλο των συνομηλίκων. Η ένταση που βιώνουν οι γονείς, τις περισσότερες φορές ξεσπά

επάνω στα αδέρφια του χρήστη, τα οποία βλέποντας αυτό που συμβαίνει, αναμφίβολα έχουν απορίες, στις οποίες όμως οι γονείς δεν είναι διατεθειμένοι να απαντήσουν. Έτσι τα πολύ μικρότερα αδέρφια, αποδέχονται αυτήν την κατάσταση, χωρίς στην πραγματικότητα να γνωρίζουν ποια ακριβώς είναι η αιτία.

Όταν όμως τα αδέρφια του χρήστη είναι αρκετά ώριμα ώστε να κατανοούν τι συμβαίνει στην οικογένειά τους, εκφράζουν ιδιαίτερα αρνητικά συναισθήματα εναντίον του υπευθύνου, δηλαδή του χρήστη. Ντρέπονται που είναι αδέρφια του, εφ' όσον το να υπάρχει ένας τοξικομανής στην οικογένεια περιβάλλεται από το στίγμα κάθε μέλος της, νιώθουν θυμό που ο χρήστης θέτει την οικογένεια σε τέτοια δοκιμασία και επίσης απογοήτευση, καθώς δεν θα περίμεναν ποτέ από το ίδιο τους το "αίμα", να φερθεί στους δικούς του ανθρώπους κατ' αυτόν τον τρόπο. Αυτό που ιδιαίτερα κάνει τα αδέρφια ενός χρήστη να τον απαρνούνται, είναι ο πόνος των γονέων τους. Απεχθάνονται να βλέπουν τους γονείς τους να υποφέρουν και να καταρρέουν συναισθηματικά, επειδή ο/η αδελφός /ή τους επέλεξε αυτόν τον καταστροφικό δρόμο. Θεωρούν ότι πρέπει ν' αφεθεί στη μοίρα του και στις επιλογές του και να πάψει πλέον να βασανίζει τους γονείς τους. Η στάση των αδελφών του χρήστη μπορεί να γίνει εξαιρετικά σκληρή και άκαμπτη. Δεν ανέχονται να δίνουν οι γονείς τους όλη τη φροντίδα στον χρήστη, να του συμπεριφέρονται υπέροχα και αυτός /ή να αδιαφορεί παντελώς γι' αυτούς. Σ' αυτό το σημείο η N. BABBIT, 2000, λέει ότι ενδέχεται να εκδηλωθούν συναισθήματα ζήλιας, διότι ο χρήστης λαμβάνει όλη την προσοχή των γονέων, ενώ τα υπόλοιπα αδέρφια μένουν στο περιθώριο, νιώθοντας παραμελημένα.

Τα αδέρφια του χρήστη πιστεύουν ότι αυτός /ή εκμεταλλεύεται τους γονείς τους, κάνοντας κατάχρηση της αγάπης και της εμπιστοσύνης τους, τους απομυζεί οικονομικά, απλά και μόνο για να ικανοποιήσει το αρρωστημένο πάθος του. Θεωρούν τον χρήστη αχάριστο και απαθή, αποτυχημένο, που δεν ενδιαφέρεται για τίποτα άλλο παρά μόνο για τη δόση του, αφηφώντας τα προβλήματα που δημιουργεί στην οικογένειά του.

Ωστόσο όπως υποστηρίζουν οι N. DORN, J. RIBBENS και N. SOUTH, 1987, σε ορισμένες περιπτώσεις οι χρήστες έχουν απόλυτη επίγνωση των συνεπειών που οι ίδιοι προκαλούν στην οικογένειά τους και ίσως αυτό είναι κάτι που και αυτοί αδυνατούν να αντέξουν. Η αναγνώριση από την πλευρά

του χρήστη, ότι διέπραξε τρομερά πράγματα σε βάρος των δικών του ανθρώπων, είναι δυσβάσταχτη και ο μόνος τρόπος για να απελευθερωθεί από τις δυσάρεστες γι' αυτόν σκέψεις είναι η συνέχιση της χρήσης του η οποία όσο περνάει ο καιρός επιδεινώνεται.

Η συμπεριφορά αυτή εξοργίζει ακόμη περισσότερο τα αδέρφια του χρήστη, που απορρίπτουν τον αδελφό /ή τους καθώς τον /την θεωρούν ατίμωση για την οικογένειά τους. Η αίσθηση της υπερηφάνειας και της οικογενειακής τιμής, αποτελούν για πολλά αδέρφια, αφορμή για τη δημιουργία αγεφύρωτου χάσματος ανάμεσα σ' αυτά και στον τοξικομανή, εφ' όσον θεωρούν ότι ο χρήστης σπιλώνει τη φήμη της οικογένειας.

Πέρα όμως από συναισθήματα οργής είναι δυνατόν να αναπτυχθούν και συναισθήματα μεγάλης φροντίδας και ενδιαφέροντος. Η στενή σχέση που μπορεί να υπάρχει ανάμεσα στα αδέρφια και τον χρήστη κάποιες φορές δημιουργεί ισχυρούς δεσμούς και προστατευτικότητα προς το "άρρωστο" μέλος. Πολλά αδέρφια περιποιούνται τους χρήστες αδελφούς τους, παρέχοντάς τους υποστήριξη και οικονομική ενίσχυση. Σ' άλλες περιπτώσεις τα αδέρφια δεν διστάζουν να καλύψουν τους χρήστες, αποκρύβοντας από τους γονείς διάφορες ατασθαλίες τους. Δεν σπανίζουν οι περιπτώσεις που πολλά αδέρφια δοκιμάζουν κι αυτά διάφορες ουσίες, όντας περίεργα να ανακαλύψουν την αιτία που ο/η αδελφός /ή τους επέλεξε αυτόν τον δρόμο (N. BABBIT, 2000, σελ. 32). Σε γενικές γραμμές οι αντιδράσεις των αδελφών των χρηστών ποικίλουν, ανάλογα με την φάση στην οποία βρίσκεται ο χρήστης, αλλά και με βάση τη στάση που θα κρατήσουν οι γονείς, η συμπεριφορά των οποίων διαφέρει από οικογένεια σε οικογένεια.

2) Οι συζυγικές σχέσεις των γονέων ενός χρήστη εξαρτησιογόνων ουσιών, όπως διαμορφώνονται μέσα από το πρόβλημα της εξάρτησης του παιδιού τους.

Όπως χαρακτηριστικά είδαμε στην προηγούμενη ενότητα η εξάρτηση ενός νεαρού ατόμου ασκεί διαφορετικού είδους επιρροή στον κάθε γονέα, γεγονός που συμβάλλει στην εκδήλωση διαφοροποιημένων συμπεριφορών προσέγγισης απέναντι στο πρόβλημα της εξάρτησης του παιδιού τους. Η διαφοροποίηση αυτή όμως συχνά γίνεται αφορμή για την έναρξη έντονων συγκρούσεων ανάμεσα στο ζευγάρι των γονέων, διαταράσσοντας τον συζυγικό βίο και κλονίζοντας επικίνδυνα τα θεμέλια του γάμου τους. Αυτό συμβαίνει διότι το πρόβλημα της εξάρτησης φέρνει τον κάθε γονέα αντιμέτωπο με συναισθήματα αρνητικά, που προϋπήρχαν όμως μέσα του, αλλά ήταν καταπιεσμένα, από φόβο μήπως η εκδήλωση τους προκαλέσει αναταραχή στην οικογενειακή ισορροπία. Πολλές φορές η ύπαρξη ενός χρήστη - παιδιού, όπως υποστηρίζουν οι DORN, RIBBENS, SOUTH, 1987, φέρει στην επιφάνεια σωρεία οικογενειακών προβλημάτων και άλυτων διαφορών ανάμεσα στο γονεϊκό ζευγάρι, εντείνοντας το χάσμα και αποκαλύπτοντας την παθολογία της οικογένειας.

Συνήθως, η χρήση ναρκωτικών που γίνεται από ένα νεαρό μέλος της οικογένειας δεν είναι το μοναδικό σοβαρό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι γονείς ενός χρήστη, είναι σίγουρα όμως το έναυσμα για την εκδήλωση απωθημένων συναισθημάτων και αναγκών, όσον αφορά τις μεταξύ τους σχέσεις, που ποτέ μέχρι αυτήν τη στιγμή δεν τόλμησαν να εξωτερικεύσουν. Οι οικογένειες που το παιδί τους κάνει χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών παρουσιάζουν στην πλειονότητά τους κάποια κοινά χαρακτηριστικά, που δίνουν το στίγμα της προϋπάρχουσας οικογενειακής παθολογίας, πολύ πριν εμφανιστεί το πρόβλημα της εξάρτησης. Οι μελέτες των περισσότερων συγγραφέων ανά τον κόσμο συγκλίνουν στην άποψη, ότι η συζυγική σχέση των γονέων του χρήστη διακρίνεται από μια αδυναμία ως προς την έκφραση των συναισθημάτων τους, από λεκτική ή ακόμη σωματική βία και από έντονη συναισθηματική αποστέρηση, γεγονός που οδηγεί σε έντονες ενδοοικογενειακές συγκρούσεις. Η κατάσταση αυτή οδηγεί στην συσσώρευση οργής και επιθετικότητας και από τις δύο πλευρές, συναισθήματα τα οποία

όμως το ζευγάρι προσπαθεί να καταπιέσει, προκειμένου να αποφύγει μεγαλύτερη απόρριψη και συνεπώς συναισθηματική στέρηση, διατηρώντας κατ' αυτόν τον τρόπο μια φαινομενική οικογενειακή ισορροπία. Πολλές οικογένειες τοξικομανών έχει αποδειχθεί ότι είναι μονογονεϊκές, λόγω διαζυγίου των γονέων, όπου στις περισσότερες περιπτώσεις το γονεϊκό πρότυπο που λείπει είναι εκείνο του πατέρα, η απουσία του οποίου στερεί στο παιδί την πειθαρχία, εφ' όσον εκείνος αντιπροσωπεύει τον νόμο. Σύμφωνα, όμως με τον OLIEVENSTEIN, "οι περισσότερες οικογένειες χρηστών μπορούν να θεωρηθούν φαινομενικά υγιείς και ενωμένες", (1982, σελ. 47). Η επιφανειακή αυτή ωστόσο ηρεμία και ισορροπία, τις περισσότερες φορές κρύβει, βαθύτερα προβλήματα στις γονεϊκές σχέσεις όπως αναφέρθηκε παραπάνω, κατάσταση η οποία φθάνει ένα ζευγάρι στο απόγειο της έντασης του, όταν ανακαλύπτουν και βιώνουν την χρήση ναρκωτικών του παιδιού τους.

Η αποκάλυψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, αναταράσσει την συμβατική ζωή των γονέων, που μέχρι πρότινος ήταν ανιαρή, χωρίς ιδιαίτερες συναισθηματικές δονήσεις. Οι γονείς "ξυπνούν" από τον λήθαργο της καθημερινής συνηθισμένης τους ζωής και ξαφνικά καλούνται να συνειδητοποιήσουν μια πραγματικότητα πρωτόγνωρη και δυσνόητη γι' αυτούς. Αυτή είναι η πραγματικότητα της εξάρτησης. Η κατάσταση αυτή δημιουργεί δεκάδες νέα δεδομένα στα οποία οι γονείς προσπαθούν να προσαρμοστούν, προκειμένου να συμβαδίσουν με την αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά του τοξικομανή τους, όπως υποστηρίζει η B.T. WHITE, 1996. Μέσα όμως από αυτήν την προσπάθεια, οι γονείς βιώνουν έντονα συναισθήματα, τα οποία τους φέρνουν σ' επαφή με τον εαυτό τους, αλλά και με την σχέση τους με τον σύντροφό τους. Η συναισθηματική αναγέννηση κάνει το ζευγάρι των γονέων να προσεγγίσει ο ένας τον άλλον, αρχίζοντας από κοινού να λειτουργούν συναισθηματικά, ώστε να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα του παιδιού τους. Η φαινομενική αυτή επανασύνδεση δεν σημαίνει βεβαίως ότι η γονεϊκή σχέση είναι πλέον αρμονική, εφ' όσον δεν πρέπει να ξεχνούμε την έκταση των απωθνημένων συναισθημάτων που αισθάνεται ο ένας για τον άλλον και τις διαφορές που υφίστανται στην σχέση τους από την έναρξη ακόμη του έγγαμου βίου τους. Η ένταση που προκαλεί η χρήση ναρκωτικών του παιδιού τους, εκδηλώνεται στις περισσότερες περιπτώσεις

μέσα από διαρκείς λογομαχίες, αλληλοκατηγορίες και επίρριψη αμοιβαίων ευθυνών (F.R. STEWART, 1971) όπου κυριαρχεί το πνεύμα του ανταγωνισμού ανάμεσα στο ζευγάρι, για το ποιος θα επιβληθεί και θα καταφέρει να χειριστεί καλύτερα την εξάρτηση του παιδιού τους. Η γονεϊκή σχέση στερείται αληθινής, άμεσης επαφής και επικοινωνίας, αφού ο κάθε σύντροφος εξακολουθεί να παραμένει συναισθηματικά αποστασιοποιημένος από τον άλλο. Η άρνηση που και οι δύο βιώνουν όσον αφορά το πρόβλημα του παιδιού τους, δημιουργεί ένα είδος ηθελημένης σιωπής, όπου οι σύζυγοι παύουν να μιλούν για τα ναρκωτικά, προσποιούμενοι ότι η κατάσταση αυτή δεν υφίσταται. Στις περιπτώσεις που υπάρχει επικοινωνία ανάμεσα στο ζευγάρι, αυτό γίνεται συνήθως με αρνητικούς τρόπους, όπως παράπονα, διαμάχη, κριτική, κλάμα, πικρία. Όπως αναφέρει η ΜΑΤΣΑ φανερές ή κρυφές συμμαχίες συνάπτονται ανάμεσα στον πατέρα και την κόρη ή την μητέρα και τον γιό χρήστη που ανατρέπουν την ιεραρχική οργάνωση της οικογένειας, χωρίζοντας τους γονείς σε δύο στρατόπεδα (2001, σελ. 277).

Η αντιπαράθεση αυτή δυσχεραίνει την συνεννόηση ανάμεσα στο ζευγάρι, το οποίο δεν συμφωνεί πια σε κανένα σημείο, μ' αποτέλεσμα κάθε γονέας να διατηρεί διαφορετική στάση απέναντι στον χρήστη και στο πρόβλημα του, δημιουργώντας έτσι σύγχυση τόσο στον ίδιο, όσο και στα υπόλοιπα παιδιά της οικογένειας, που λαμβάνουν συγκεχυμένα μηνύματα γύρω από το σωστό και το λάθος, το επιτρεπτό και το απαγορευμένο. Η συμμαχία του χρήστη με τον έναν από τους δύο γονείς οδηγεί στην εκμετάλλευση του γονέα, ο οποίος δεν το αντιλαμβάνεται ότι ο χρήστης τον / την χρησιμοποιεί για να πετύχει του σκοπούς του, που δεν είναι άλλοι από την διευκόλυνση της "συνήθειας του". Πολλές φορές ο γιός χρήστης μιλάει στη μητέρα του, για να ακούσει σκόπιμα και ο πατέρας του, αφού ο ίδιος δεν διατηρεί καλές σχέσεις μαζί του και το ίδιο βεβαίως συμβαίνει και με την κόρη που κάνει χρήση ουσιών, η οποία αντιστοίχως βρίσκεται σε σύγκρουση με την μητέρα της.

Η έκδηλη υποστήριξη της μητέρας προς το γιό χρήστη και του πατέρα προς την κόρη, η οποία στηρίζεται σ' ένα λανθάνον οιδιπόδειο σύμπλεγμα, σύμφωνα με την ψυχαναλυτική θεωρία του FREUD, που ασυνείδητα συνυπάρχει στις σχέσεις γονέων – παιδιών, εντείνει ακόμη περισσότερο τον

ανταγωνισμό ανάμεσα στους γονείς, προκαλώντας ποικίλες αντιδράσεις από όποια κατεύθυνση κι αν προέρχεται.

Για να πάει λοιπόν η μητέρα κόντρα στον πατέρα ασχολείται επίμονα με τον γιό – χρήστη, παρεμβαίνοντας στη ζωή του, βοηθώντας τον χρηματικά ή με άλλους τρόπους κρυφά από τον σύζυγο της και το ίδιο φυσικά πράττει και ο πατέρας με την κόρη του. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα ο πατέρας να αποστασιοποιείται από τον γιό του, τηρώντας μια σκληρή τακτική απέναντι του, ως αντίδραση στον αποκλεισμό του από τη δυαδική σχέση μητέρας – γιού. Και η μητέρα αντίστοιχα επικρίνει συνέχεια την κόρη τοξικομανή και συγκρούεται μαζί της, εκφράζοντας μ' αυτόν τον τρόπο μια ασυνείδητη ζήλια για την στενή σχέση που εκείνη έχει με τον σύζυγό της.

Με το πέρασμα του χρόνου και την συνέχιση της χρήσης, η συζυγική σχέση φθείρεται, όχι μόνο από τις συνεχιζόμενες διαφωνίες και διαμάχες, αλλά και από την έλλειψη ψυχικών αποθεμάτων των συζύγων. Η εξάρτηση ενός παιδιού απαιτεί καθημερινή προσήλωση και φροντίδα προς αυτό, γεγονός που απορροφά όλη την ενέργεια ενός γονέα, ο οποίος νιώθει να χάνει τον εαυτό του, τη ζωή και τα ενδιαφέροντά του, για χάρη του "άρρωστου" παιδιού του, αφού αυτό που έχει σημασία είναι να "σωθεί" εκείνο. Η απογοήτευση που νιώθουν οι γονείς γι' αυτό που τους συμβαίνει, σπάει το ηθικό και την αυτοπεποίθησή τους και τους κάνει να χάνουν την εμπιστοσύνη τους στον εαυτό τους, αλλά στην προσμονή ενός καλύτερου μέλλοντος, όπως αναφέρει η N. BABBIT, 2000. Όλη αυτή η διαδικασία, τους καθιστά ανήμπορους να προσφέρουν συναισθηματικά στον σύντροφό τους, διατηρώντας μια ισορροπία στον γάμο τους, διότι το πρόβλημα του παιδιού τους, δημιουργεί στους ίδιους τόσο μεγάλη μελαγχολία, που δεν τους απομένει ούτε η ενέργεια, αλλά ούτε και ο χρόνος για να αφοσιωθούν στην σχέση τους, (B. T. WHITE, 1996, σελ. 34). Από την άλλη πλευρά τα αρνητικά συναισθήματα που καθημερινά βιώνουν και η κόπωση τόσο η σωματική, όσο και η συναισθηματική, δημιουργούν την ανάγκη για απομόνωση και όχι για συντροφικότητα.

Σ' αυτό το σημείο οι ισορροπίες είναι ιδιαίτερα εύθραυστες. Ο γάμος των γονέων κλονίζεται και ενώ οι ίδιοι το βλέπουν, δεν είναι σε θέση να κάνουν τίποτα γι' αυτό. Ακόμη και οι καθημερινές συνήθειες που τόσο πολύ βοηθούν στη διατήρηση της συζυγικής αρμονίας, όπως η από κοινού ψυχαγωγία, ένας

περίπατος, ή ακόμη και η σεξουαλική συνεύρεση των δύο συντρόφων, φαντάζουν πολυτέλεια, καθώς όλα έχουν υπερκαλυφθεί από το πρόβλημα της εξάρτησης. Οι συζυγικές σχέσεις στη φάση αυτή μπορούν τελείως να διαλυθούν καθώς δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις των συζύγων – γονέων χρηστών, που η εξάρτηση του παιδιού τους, τους έκανε να συνειδητοποιήσουν, το βαθύτερο χάσμα που υπήρχε στη σχέση τους. Όπως υποστηρίζουν πολλοί ειδικοί που δουλεύουν με οικογένειες χρηστών (Κ.ΕΘ.Ε.Α., Ρ.Α.Δ.Α.), εάν οι γονείς δεν αναζητήσουν εξωτερική βοήθεια για το πρόβλημά τους, οι σχέσεις τους μπορεί να μην αποκατασταθούν ποτέ. Ακόμη και αν η συζυγική σχέση δεν διαλυθεί τυπικά μέσω διαζυγίου, ουσιαστικά θα μοιάζει διαλυμένη, εφ' όσον δεν θα υφίσταται πλέον η κατανόηση, η επικοινωνία και ο βαθύς συναισθηματικός δεσμός που πρέπει να ενώνει δύο συζύγους. Σε κάποιες περιπτώσεις η κρίση που δημιουργείται από την τοξικομανία όπως υποστηρίζει η ΜΑΤΣΑ 2001, ίσως δώσει την ευκαιρία στους συζύγους για πρώτη φορά να ενεργήσουν πραγματικά από κοινού ως γονείς, προσπαθώντας να δώσουν λύση στο πρόβλημα του παιδιού τους, ανακαλύπτοντας ότι παρ' όλες τις άσχημες στιγμές που έζησαν αποκόμισαν θετικές εμπειρίες από την κατάσταση αυτή (DORN, RIBBENS, SOUTH, 1987) και στο τέλος βγήκαν πραγματικά ενωμένοι, βιώνοντας συναισθήματα που ποτέ δεν πίστευαν ότι θα είναι ικανοί να αισθανθούν. Η εξάρτηση μπορεί να αποτελέσει για μια συναισθηματικά "νεκρή" οικογένεια, μεγάλη ευκαιρία για εξωτερίκευση και αποδέσμευση όλων των καταπιεσμένων συναισθημάτων της.

Γ. ΕΝΟΤΗΤΑ

1) Προσπάθεια των γονέων να χειριστούν και να αντιμετωπίσουν τον εξαρτημένο από ναρκωτικά γιό ή κόρη τους.

Οι γονείς ενός χρήστη εξαρτησιογόνων ουσιών καθημερινά βιώνουν διάφορα περιστατικά που θέτουν τους εαυτούς τους αντιμέτωπους με το εύλογο ερώτημα : Πώς πρέπει να χειριστούν το πρόβλημα της εξάρτησης του παιδιού τους ; Ποιες είναι άραγε οι στρατηγικές που σ' αυτήν τη φάση οι γονείς καλό θα ήταν να αναπτύξουν, προκειμένου να διευθετηθεί όσο το δυνατόν καλύτερα το πρόβλημα ;

Κάθε οικογένεια διαθέτει τα δικά της χαρακτηριστικά γνωρίσματα, διατηρώντας τη μοναδικότητά της, γι' αυτό λοιπόν ό,τι αποτελεί πρακτικό και κατάλληλο για μια οικογένεια, ίσως αποδεικνύεται λάθος και άχρηστο για κάποια άλλη. Κάθε οικογένεια έρχεται αντιμέτωπη με διαφορετικές καταστάσεις και δυσκολίες καθ' όλη τη διάρκεια της γαλούχησης των παιδιών της και ίσως έχει υιοθετήσει κάποιους δικούς της κανόνες και κώδικες επικοινωνίας, όσον αφορά την αντιμετώπιση των προβλημάτων που κατά καιρούς παρουσιάζονται. Βασιζόμενοι επάνω στους ίδιους αυτούς κανόνες οι γονείς αναφέρουν οι DORN, RIBBENS, SOUTH, 1987, πιθανόν να προσπαθούν να σχεδιάσουν στρατηγικές αντιμετώπισης για να βοηθήσουν το εξαρτημένο παιδί τους, όταν το πρόβλημα των ναρκωτικών "χτυπήσει" και τη δική τους πόρτα (N. DORN, J. RIBBENS, N. SOUTH, 1987). Η χρήση ουσιών ορισμένες φορές μπορεί να δώσει στην οικογένεια την ευκαιρία να διερευνήσει σε βάθος την ύπαρξη της, εξαναγκάζοντας την να αναθεωρήσει τους έως τώρα κανόνες και σχέσεις της. Κάποιοι γονείς ανακαλύπτουν ότι το πρόβλημα εξάρτησης του παιδιού τους, αποτέλεσε αφορμή για να αλλάξουν οι ίδιοι προσωπικά, αφού τους βοήθησε να ανακαλύψουν πράγματα, που παλιότερα αδυνατούσαν ή δεν ήθελαν να παραδεχτούν.

Σε αυτές τις περιπτώσεις προβάλλεται η θετική πλευρά του προβλήματος της εξάρτησης, ωστόσο εξακολουθεί να είναι ιδιαίτερα δύσκολο να ασκηθεί η όποια κριτική γύρω από το πόσο θετική ή αρνητική μπορεί να αποβεί η εμπειρία της εξάρτησης ενός παιδιού για τους ίδιους τους γονείς του. Ιδιαίτερα δύσκολος θεωρείται επίσης ο διαχωρισμός ανάμεσα στο σωστό και

στο λάθος, όσον αφορά τα μέσα που θα χρησιμοποιήσουν οι γονείς για να χειριστούν με το δικό τους τρόπο την εξάρτηση του παιδιού τους. Δεν υπάρχουν συγκεκριμένοι κανόνες και οδηγίες που να συνιστούν στους γονείς πώς πρέπει να αντιδράσουν όταν το παιδί τους εθιστεί στα ναρκωτικά, τι πρέπει και τι δεν πρέπει να κάνουν, καθώς κάθε περίπτωση είναι εξατομικευμένη και ως τέτοια πρέπει να αντιμετωπιστεί. Δεν υπάρχουν μαγικές λύσεις στο πρόβλημα της εξάρτησης, γι' αυτό κάθε οικογένεια προσπαθεί να προσαρμόσει την δύσκολη αυτή κατάσταση στα δικά της μέτρα, στις υπάρχουσες γνώσεις, στο δυναμικό της και στο προσωπικό σύστημα επίλυσης των προβλημάτων της.

Οι προσπάθειες που κάνουν οι γονείς ενός χρήστη να απομακρύνουν το παιδί τους από τα ναρκωτικά, παρουσιάζει σε πολλά σημεία κοινά χαρακτηριστικά, παρ' όλη τη διαφορετικότητα που διακρίνει κάθε οικογένεια. Οι N. DORN, J. RIBBENS, N. SOUTH στην έρευνα που πραγματοποίησαν το 1987 για λογαριασμό του ISDD (Institute for the Study of Drug Dependence), παρατήρησαν μια σειρά από αλυσιδωτές αντιδράσεις εκ μέρους των γονέων των χρηστών, στα πλαίσια της προσπάθειας τους να αντιταχθούν απέναντι στην κρίση που έπληξε την οικογένεια τους μέσω διάφορων χειρισμών. Όπως αποδεικνύεται από την έρευνα, μια πρώτη απόπειρα των γονέων για περιορισμό και αντιμετώπιση της εξάρτησης του γιού ή της κόρης τους, αποτελεί η προσπάθεια τους **να ελέγξουν την κατάσταση**. Οι γονείς σε πρώτη φάση επιθυμούν να τεθεί υπό την άγρυπνη επίβλεψη τους, οτιδήποτε σχετίζεται με την χρήση ουσιών του παιδιού τους, διατηρώντας την πεποίθηση ότι μ' αυτόν τον τρόπο, θα περιορίσουν και πιθανόν να τερματίσουν την καταστροφική συνήθεια του νεαρού ατόμου. Ορισμένοι γονείς μάλιστα πάνω στον πανικό τους σκέφτονται να ζητήσουν την συνδρομή της αστυνομίας, πιστεύοντας ότι θα λειτουργήσει κατασταλτικά ασκώντας εκφοβισμό στον χρήστη, γεγονός που θα κάνει αυτόν / ήν να σταματήσει να συναναστρέφεται με τα κυκλώματα των ναρκωτικών. Η αστυνομία μερικές φορές αποτελεί το μέσο που χρειάζονται οι γονείς προκειμένου να ελέγξουν και να περιορίσουν τη δράση των εμπόρων ναρκωτικών. Οι γονείς των χρηστών θεωρούν ότι εάν συλληφθούν όλοι εκείνοι που προμηθεύουν ναρκωτικά στο δικό τους παιδί, τότε το πρόβλημα θα λυθεί. Ωστόσο, η πραγματικότητα είναι διαφορετική, διότι ο χρήστης κυριευμένος από το

καταστροφικό του πάθος, αμέσως θα φροντίσει να αναζητήσει άλλη πηγή προμήθειας.

Εμπλεκοντας στην υπόθεση την αστυνομία, οι γονείς αντιλαμβάνονται ότι υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να εξοργίσουν τον/την τοξικομανή τους εισπράττοντας την έχθρα και την επιθετικότητα του/της. Εντούτοις, θέλουν να πιστεύουν πως το παιδί τους κάποια στιγμή θα κατανοήσει τις ενέργειές τους, αναγνωρίζοντας ότι αυτό που έγινε αποσκοπούσε στο δικό του και μόνο καλό. Άλλοι γονείς πάλι αισθάνονται ότι με την συμπεριφορά τους θέτουν σε εξαιρετικό κίνδυνο τη σχέση με το παιδί τους, φοβούμενοι ότι θα αποξενωθούν και σταδιακά θα χάσουν κάθε επαφή μαζί του. Το συναίσθημα που επικρατεί σ' αυτό το σημείο, είναι η επιθυμία να διατηρούν οι γονείς με το παιδί τους, όσο το δυνατόν πιο στενή σχέση και να έχουν επίγνωση της κατάστασης του, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, ούτως ώστε να τρέφουν την ελπίδα ότι εξακολουθούν να ασκούν έλεγχο και επιρροή επάνω στο πρόβλημα της εξάρτησης.

Ένας άλλος τρόπος με τον οποίο οι γονείς προσπαθούν να αποκτήσουν τον έλεγχο των πραγμάτων, είναι μέσω της εξασφάλισης δικαστικής εντολής για την εισαγωγή του τοξικομανούς σε κλινική απεξάρτησης. Προκειμένου να κρατηθεί ο χρήστης μακριά από τα ναρκωτικά, οι γονείς δεν διστάζουν να ακολουθήσουν τη νομική οδό (K. ROBSON, 1998), εκδίδοντας σε βάρος του δικαστικά μέτρα, τα οποία θα τον /την αναγκάσουν να παραμείνει στην κλινική ολοκληρώνοντας το πρόγραμμα απεξάρτησης, αποφεύγοντας έτσι την εμπλοκή με τον νόμο. Άλλες φορές οι γονείς επιλέγουν λιγότερο δραματικούς τρόπους, στην προσπάθειά τους να διατηρήσουν τον έλεγχο της κατάστασης. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω του ελέγχου των χρημάτων ή των φαρμάκων που καταναλώνει το παιδί τους. Οι γονείς περιορίζουν την χρηματοδότηση του χρήστη, αναλαμβάνοντας ακόμη και τη διαχείριση των δικών του χρημάτων – εάν διαθέτει κάποιο εισόδημα – νομίζοντας ότι χωρίς το οικονομικό μέσο, το παιδί τους δεν θα έχει τη δυνατότητα να προμηθευτεί ναρκωτικά. Ο έλεγχος των ουσιών που καταναλώνει ο χρήστης από την άλλη πλευρά, γίνεται με σκοπό να αποφύγει ο τοξικομανής τους την κατάχρηση ναρκωτικών, τα οποία ίσως είναι αμφιβόλου ποιότητας, γιατί οι γονείς φοβούνται μήπως αυτό συμβάλλει στην επιδείνωση της υγείας του παιδιού τους, ή ενδεχομένως στη λήψη υπερβολικής δόσης και μοιραία οδηγήσει τον χρήστη στο θάνατο.

Σύμφωνα με τις έρευνες και την εμπειρία πολλών ειδικών π.χ. DORN, RIBBENS, SOUTH, 1987, ROBSON, 1998, άλλος ένας τρόπος που χρησιμοποιούν οι γονείς ενός χρήστη για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της εξάρτησης, είναι η διαμόρφωση ενός "**γεωγραφικού σχεδίου**", ενός σχεδίου διαφυγής. Αυτή η στρατηγική αποτελεί μια έμμεση προσέγγιση των γονέων απέναντι στο πρόβλημα, αφού προσπαθούν να δώσουν μια λύση, η οποία δεν ελέγχεται πλήρως από τους ίδιους. Οι γονείς σ' αυτό το σημείο επιδιώκουν να στείλουν κάπου μακριά τον νεαρό χρήστη απομακρύνοντάς τον από το γνώριμο περιβάλλον του, που δεν είναι άλλο από τα στέκια τοξικομανών στα οποία συχνάζει και τους προμηθευτές του, τρέφοντας την ελπίδα ότι ένα καινούργιο μέρος, στο οποίο θα γνωρίσει νέους ανθρώπους και θα κάνει καινούργιους φίλους, θα τον κάνουν να κόψει την καταστροφική του συνήθεια : τα ναρκωτικά. Έτσι πολλοί γονείς στέλνουν τα παιδιά τους να μείνουν με συγγενείς τους που ζουν σε άλλες πόλεις, θεωρώντας ότι εκεί θα είναι ασφαλή και θα έχουν την ευκαιρία να κάνουν ένα διαφορετικό ξεκίνημα, ανακτώντας την ψυχική τους ισορροπία. Αυτή η τακτική σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να γίνει η αφορμή, προκειμένου ο χρήστης να αναθεωρήσει την εικόνα που είχε για τη ζωή, επιτυγχάνοντας το επιθυμητό αποτέλεσμα δηλαδή την απεξάρτησή του, αλλά και ένα νέο ξεκίνημα για τον εαυτό του. Σε γενικές γραμμές όμως, η φυγή δεν αποφέρει κανένα ιδιαίτερο αποτέλεσμα εφ' όσον αποτελεί μια ακόμη αποφυγή της πραγματικότητας και όχι μια ουσιαστική αλλαγή τρόπου σκέψης και στάσης απέναντι στο πρόβλημα. Εάν ο ίδιος ο χρήστης δεν είναι διατεθειμένος να αρχίσει μια νέα ζωή χωρίς ναρκωτικά, τότε η απομάκρυνσή του από το γνώριμο περιβάλλον του είναι ανώφελη, δεδομένου ότι ο ίδιος αμέσως θα φροντίσει οπουδήποτε και αν βρίσκεται να αποκτήσει το κατάλληλο δίκτυο γνωριμιών, που θα εξασφαλίζει την προμήθεια των ναρκωτικών του.

Άλλος ένας τρόπος που χρησιμοποιούν οι γονείς για να χειριστούν το παιδί τους που κάνει χρήση ναρκωτικών, είναι να διατηρούν μια στενή σχέση μαζί του, παρέχοντας του **υποστήριξη** αλλά και τη δυνατότητα στους ίδιους τους εαυτούς τους να ασκούν **εποπτεία** στη ζωή του. Σ' αυτήν την περίπτωση οι γονείς, επιδιώκουν να κρατήσουν το παιδί τους σε όσο τα δυνατόν στενότερη επαφή μαζί τους, μέσω μιας θερμής υποστηρικτικής σχέσης.

Ορισμένες φορές ο απώτερος σκοπός, αυτής της συμπεριφοράς, βρίσκεται στην επιθυμία που εκδηλώνουν οι γονείς να είναι σε θέση να γνωρίζουν όσο γίνεται καλύτερα οτιδήποτε συμβαίνει στη ζωή του παιδιού τους και επομένως να έχουν τη δυνατότητα να ελέγχουν την εξάρτηση του χρήστη, αποτρέποντάς τον από το να πέσει "πιο χαμηλά", από μια περαιτέρω εξαθλίωση. Η τάση βέβαια των γονέων να γνωρίζουν ανά πάσα στιγμή τι κάνει το παιδί τους, συχνά υποκινείται από συναισθήματα πραγματικού φόβου και άγχους γύρω από θέματα ασφάλειας και προστασίας του χρήστη. Φοβούνται ότι χωρίς τη γονεϊκή επίβλεψη και φροντίδα, ο τοξικομανής τους βρίσκεται σε διαρκή κίνδυνο, καθώς είναι πολύ ευάλωτος απέναντι σε κάθε είδους επιρροή. Οι γονείς θεωρούν ότι σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να χάσουν επαφή με το παιδί τους, αφού πρέπει να βρίσκονται συνεχώς κοντά του και να το προστατεύουν. Για να το επιτύχουν αυτό αποφεύγουν να ασκούν κριτική στον χρήστη για τη ζωή του, να νευριάζουν και να γκριδιάζουν, διότι γνωρίζουν ότι μ' αυτόν τον τρόπο, το μόνο που θα επιτύχουν είναι να τον αποξενώσουν από κοντά τους. Πολλές φορές για να κρατήσουν τον χρήστη στους κόλπους της οικογένειας τους, οι γονείς συνεχίζουν να του δίνουν χρήματα παρόλο που γνωρίζουν ότι θα χρησιμοποιηθούν για την αγορά ναρκωτικών, ή κάνουν πως δήθεν δεν καταλαβαίνουν όταν ο τοξικομανής κάνει χρήση ουσιών μέσα στο χώρο του σπιτιού (Κ. ΜΑΤΣΑ, 2001).

Παύουν να τον απειλούν ότι θα τον/την πετάξουν έξω από το σπίτι, φοβούμενοι ότι δεν θα γνωρίζουν πλέον που βρίσκεται και άρα δεν θα μπορούν να ελέγχουν από κοντά τη ζωή του. Εξάλλου γνωρίζουν ότι η τακτική αυτή δεν αποδίδει, διότι ο χρήστης ούτως ή άλλως όταν πιεστεί θα εγκαταλείψει την οικογενειακή εστία, χωρίς να τον ενδιαφέρει ο αντίκτυπος που η πράξη αυτή θα έχει στους γονείς του. Είναι διατεθειμένος να πάει οπουδήποτε, αρκεί να ξέρει ότι θα μπορεί να εξασφαλίζει τη δόση του. Γι' αυτό λοιπόν οι γονείς προσπαθούν να αποφεύγουν πάση θυσία τη δημιουργία κλίματος έντασης ανάμεσα σ' αυτούς και το παιδί τους, η οποία μπορεί να καταλήξει στην αποστασιοποίηση των μεταξύ τους σχέσεων (R.T. WHITE, 1996).

Η συνεχής επίβλεψη και υποστήριξη των γονέων προς τον χρήστη, αναγεννά σ' αυτούς την αίσθηση ότι το νεαρό άτομο τους έχει πραγματικά

ανάγκη, συναισθήματα που οι ίδιοι είχαν πολύ καιρό να νιώσουν και το οποίο ξυπνά μέσα τους αναμνήσεις από την παιδική ηλικία του τοξικομανή τους.

Μέχρι στιγμής οι προσπάθειες των γονέων να χειριστούν την εξάρτηση του παιδιού τους, επικεντρώνονται γύρω από τεχνικές καλής θέλησης, ευελπιστώντας ότι κάποια στιγμή το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν θα ξεπεραστεί. Οι DORN, RIBBENS και SOUTH, 1987, προβάλλουν και την αντίθετη πλευρά του νομίσματος. Υποστηρίζουν ότι κάποιες φορές οι γονείς ίσως δυσχεραίνουν την κατάσταση με το να εκδηλώνουν άκριτη υποστήριξη στον χρήστη. Και αυτό διότι όταν υπάρχει κάποιος χρήστης στην οικογένεια, συνήθως παύει να υπάρχει ειλικρινής επικοινωνία ανάμεσα στα μέλη, εφ' όσον κυριαρχεί το ψέμα. Όταν οι γονείς ζητούν εξηγήσεις από τον χρήστη εκείνος /ή θα χρησιμοποιήσει κάθε μέσο για να τους εξαπατήσει. Η ψευδής εικόνα που δημιουργείται γύρω από την εξάρτηση του χρήστη, προκαλεί και οίκτο στους γονείς του, οι οποίοι σπεύδουν να κάνουν τα πάντα προκειμένου να απαλύνουν τον πόνο του παιδιού τους. Με το να τον υποστηρίζουν όμως συνεχώς, προσπαθώντας να κατανοήσουν τη θέση του, οι γονείς αγνοούν ότι αντί να τον βοηθούν χειροτερεύουν ακόμη περισσότερο την ήδη υπάρχουσα κατάσταση του.

Η προσπάθεια των γονέων να απομακρύνουν τον πόνο που νιώθει το παιδί τους, έχει σαν αποτέλεσμα ο χρήστης να βιώνει μέσα σ' ένα κλίμα υπερπροστασίας, που δεν του επιτρέπει να αναλάβει τις ευθύνες του, να αντικρίσει τα λάθη του και να υποστεί τις συνέπειες των πράξεων του. Οι γονείς με το να προσπαθούν να διώξουν τον πόνο του χρήστη συμβάλλουν άθελα τους στην αποδυνάμωση του παιδιού τους και όχι στην ισχυροποίηση του χαρακτήρα του, η οποία επιτυγχάνεται μόνο όταν ο χρήστης έρθει σ' επαφή με τον πόνο του και την αποδοχή της ύπαρξής του.

Είναι εμφανές ότι δεν υπάρχουν εύκολες απαντήσεις σχετικά με το ποιος είναι ο σωστός τρόπος να βοηθήσουν οι γονείς τον χρήστη – παιδί τους, επειδή ό,τι παρουσιάζεται ως σωστό τη μια στιγμή για μια οικογένεια, ίσως δεν αποτελεί το επιθυμητό για μια άλλη οικογένεια σε κάποια άλλη στιγμή. Πολλοί γονείς τείνουν να δικαιολογούν την ανάρμοστη συμπεριφορά του παιδιού τους, αποδίδοντας την στην επήρεια που ασκεί το ναρκωτικό στο μυαλό του. Ωστόσο, έρχονται στιγμές που ένας χρήστης επιφέρει τόσο μεγάλη αναστάτωση στην οικογένεια του, σε σημείο που η ζωή να γίνεται αβάσταχτα

ανυπόφορη (N. BABBIT, 2000). Η συμπεριφορά αυτή δεν αφήνει και πολλά περιθώρια επιλογής στους γονείς. Μοναδική λύση προβάλλει η αποπομπή του ίδιου του παιδιού από το σπίτι, αν και πολλοί γονείς αναρωτιούνται αν όντως η πράξη αυτή θεωρείται βοηθητική, στην προσπάθεια αντιμετώπισης του προβλήματος.

Πολλοί γονείς δυσκολεύονται να ξεστομίσουν αυτά τα δύσκολα λόγια, διώχνοντας με ψυχρότητα το παιδί από το σπίτι. Αυτό όμως πάλι εξαρτάται από τη συγκυρία και από τον τρόπο που ένας γονέας θα επιλέξει να κάνει αυτή τη δήλωση στον χρήστη – παιδί του. Αυτό μπορεί να γίνει εν βρασμώ ψυχής ύστερα από μια έντονη αντιπαράθεση, ή κατόπιν ωρίμου σκέψεως χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες λέξεις, ώστε να γίνει κατανοητό στον χρήστη ότι η συμπεριφορά που επιδεικνύει δεν είναι πλέον αποδεκτή από το σπίτι του. Πρέπει βέβαια να γίνει αντιληπτό από τον χρήστη ότι είναι ευπρόσδεκτος να επιστρέψει στο σπίτι του, όποτε ο ίδιος το θελήσει αφού όμως προηγουμένως έχει διακόψει κάθε σχέση με τα ναρκωτικά. Οι γονείς μ' αυτή την στάση τους δηλώνουν ξεκάθαρα στον χρήστη, ότι είναι διατεθειμένοι να βρίσκονται πάντα στο πλευρό του και να τον στηρίζουν, αλλά εάν αυτός επιλέξει το δρόμο των ναρκωτικών οι ίδιοι δεν θα θελήσουν να γίνουν μάρτυρες του καθημερινού ξεπεσμού του, γι' αυτό άλλωστε και τον διώχνουν από το σπίτι.

Όπως υποστηρίζει η E. CUTLAND 1985, οι γονείς είναι αναγκαίοι ορισμένες φορές να ακολουθούν μια εξαιρετικά σκληρή τακτική απέναντι στον χρήστη, μέσα από μια σχέση επικοδομητικής φροντίδας. Αυτός ο τρόπος συμπεριφοράς χαρακτηρίζεται ως "**σκληρή αγάπη**", διότι ενώ ο γονέας συνεχίζει να ενδιαφέρεται και να αγαπά βαθιά το παιδί του, από την άλλη παύει να το διευκολύνει, να υποκύπτει στους εκβιασμούς του και να αναλαμβάνει ο ίδιος τις ευθύνες που ο χρήστης δεν είναι σε θέση να φέρει σε πέρας. Σκληρή αγάπη σημαίνει να μάθουν οι γονείς να αγαπούν πραγματικά το παιδί τους, ιδιαίτερα τώρα που βρίσκεται σ' αυτή την άσχημη κατάσταση, αλλά ταυτόχρονα να διαθέτουν την πυγμή ως γονείς να επιβάλλουν πειθαρχία στον χρήστη, όσον αφορά την συμμετοχή του στην οικογενειακή ζωή. Οι γονείς οφείλουν να προσπαθούν να είναι το στήριγμα από το οποίο θα κρατηθεί ο χρήστης ανά πάσα στιγμή όταν χρειαστεί. Πρέπει να μπορεί ο χρήστης να νιώθει ασφάλεια κοντά τους και αυτό εξαρτάται από την τακτική

που οι γονείς θα κρατήσουν. Αν από τη μια πλευρά οι γονείς εκφράζουν ελπίδα και από την άλλη όταν τα πράγματα χειροτερεύουν αποσύρονται, τότε δεν βοηθούν τον χρήστη, διότι η έλλειψη στήριξης θα τον κάνει να πέσει ακόμη πιο χαμηλά. Οι γονείς για να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά την εξάρτηση του παιδιού τους, πρέπει να επιδείξουν σταθερή και ισορροπημένη τακτική, ικανή να βοηθήσει τον χρήστη – παιδί τους να συνειδητοποιήσει την πραγματικότητα της κατάστασης του και το μέγεθος της αναταραχής που έχει προκαλέσει στην οικογένειά του, λόγω του καταστροφικού του πάθους.

Οι γονείς μέσα στις προσπάθειες τους να καταπολεμήσουν την εξάρτηση, κάνουν όνειρα και **οραματίζονται μια ζωή** που στο μέλλον δεν θα περιλαμβάνει ναρκωτικά. Γνωρίζουν ότι ακόμη και αν το παιδί τους αποφασίσει να ξεφύγει από τα ναρκωτικά είναι πιθανό να υποτροπιάσει, κάποια στιγμή, καθώς είναι πολύ δύσκολο για κάποιον χρήστη να κρατηθεί μακριά από την συνήθεια του αυτή, που για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα αποτελούσε το επίκεντρο της ζωής του. Οι γονείς πρέπει να φροντίζουν συνέχεια να βρίσκουν κάτι εποικοδομητικό με το οποίο θα απασχολείται ο χρήστης, κάποιο ενδιαφέρον το οποίο θα απομακρύνει την σκέψη του από την χρήση των ναρκωτικών. Πρέπει οι γονείς να διαμορφώσουν ένα πλάνο ζωής για το μέλλον του χρήστη και ένα σύστημα υποστήριξης, πολύ πριν ο τοξικομανής αποφασίσει να κόψει τα ναρκωτικά, διότι είναι πολύ δύσκολο να περάσει μέσα από αυτή τη δοκιμασία, μένοντας ανεπηρέαστος. Χρειάζεται μια ολοκληρωτική αλλαγή στη στάση ζωής του, στους φίλους του και γενικά στο περιβάλλον του, προκειμένου να υπάρχει ελπίδα να καλυτερεύσει η ζωή του στην πορεία. Σύμφωνα με τους N. DORN, J. RIBBENS και N.SOUTH, 1987, "αυτή είναι η στιγμή κατά την οποία οι γονείς ίσως είναι χρήσιμοι περισσότερο από κάθε άλλη φορά στο παιδί τους, γιατί σ' αυτούς στρέφεται όταν καταβάλλει προσπάθειες να διακόψει την χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών" (σελ. 27). Και οι γονείς οφείλουν όπως πάντα να δώσουν μια χείρα βοήθειας στο παιδί τους, με όποιο τρόπο διαθέτουν.

2) Αναζήτηση εξωτερικής βοήθειας ως προσπάθεια χειρισμού του προβλήματος.

Όπως είδαμε στην προηγούμενη ενότητα οι γονείς ενός χρήστη εξαρτησιογόνων ουσιών, βιώνοντας καθημερινά για μεγάλο χρονικό διάστημα το πρόβλημα της εξάρτησης του γιού ή της κόρης τους, αποφασίζουν να επιστρατεύσουν τις προσωπικές τους δυνάμεις και στρατηγικές στην αντιμετώπιση της δύσκολης αυτής κατάστασης, προσδοκώντας ότι τα πράγματα θα αλλάξουν και ότι ο χρήστης θα συνειδητοποιήσει ότι πρέπει να αποκοπεί από την "καταστροφική" του συνήθεια. Οι ελπίδες τους όμως, μάλλον διαψεύδονται, αφού ο χρήστης απ' ό,τι φαίνεται δεν είναι διατεθειμένος να ανταποκριθεί στις προσπάθειες που κάνουν οι γονείς του, για απεμπλοκή του ίδιου από το κύκλωμα των ναρκωτικών. Όταν λοιπόν οι γονείς του τοξικομανή αντιλαμβάνονται ότι οι απόπειρές τους για χειρισμό της εξάρτησης του παιδιού τους, αποβαίνουν άκαρπες, αναθεωρούν τις απόψεις τους, στρέφοντας την τακτική τους σε άλλη κατεύθυνση. Ενώ πριν θεωρούσαν ότι μόνο οι ίδιοι θα είχαν τη δυνατότητα, ως γονείς - προστάτες του χρήστη - να αντιμετωπίσουν κατάλληλα το πρόβλημα του παιδιού τους, στη συνέχεια διαπιστώνουν ότι δεν "περνάει πλέον από το χέρι τους" αφού ξεπερνά τα όρια των δικών τους ικανοτήτων, μ' αποτέλεσμα να χάνουν τον έλεγχο. Αυτή η συνειδητοποίηση όπως υποστηρίζουν οι DORN, RIBBENS και SOUTH 1987, οδηγεί τους γονείς στην αναζήτηση άλλων πηγών βοήθειας, οι οποίες προέρχονται από ανθρώπους που βρίσκονται έξω από το οικογενειακό και ευρύτερο συγγενικό περιβάλλον.

Η εξωτερική βοήθεια που επιζητούν οι γονείς των χρηστών, αποτελείται από τις διάφορες υπηρεσίες που ασχολούνται με το πρόβλημα των ναρκωτικών και την αντιμετώπισή του, από ειδικούς επαγγελματίες που είναι εξειδικευμένοι στην παροχή πολύτιμης συμβουλευτικής και ψυχολογικής υποστήριξης προς τον χρήστη και τα μέλη της οικογένειάς του. Η άγνοια που διακατέχει τους γονείς όσον αφορά διάφορες πτυχές του προβλήματος της εξάρτησης και η πίεση που υφίστανται λόγω της σιωπής που είναι αναγκασμένοι να κρατούν – ώστε να μην αποκαλυφθεί το "μυστικό τους" στον περίγυρο – καθιστά την συνδρομή κάποιου τρίτου προσώπου ιδιαίτερα

σημαντική, (FAMILIES ANONYMOUS, 1998). Πολύ συχνά οι γονείς αισθάνονται την ανάγκη, να τους πλησιάσει κάποιος που γνωρίζει το πρόβλημά τους και να τους συμβουλευτεί σχετικά με το τι πρέπει να κάνουν και να πουν, για να ξεφύγει το παιδί τους από τη δίνη των ναρκωτικών. Θέλουν κάποιος να τους δώσει μια λογική εξήγηση γι' αυτό που τους συμβαίνει, να τους πει αν πράττουν σωστά ή λανθασμένα και να τους καθοδηγήσει όσον αφορά τον χειρισμό του προβλήματος τους. Οι γονείς αν και γνωρίζουν ότι επιβάλλεται στη φάση αυτή που βρίσκονται να συμβουλευτούν κάποιον ειδικό, ωστόσο εξακολουθούν να εμφανίζονται πολύ διστακτικοί απέναντι στη νέα αυτή εκδοχή και καχύποπτοι ως προς το αποτέλεσμα που ενδέχεται να λάβουν. Σε πρώτο στάδιο περιορίζονται στην αναζήτηση του αρμόδιου δικτύου υπηρεσιών, τις οποίες όμως αρχικά αρνούνται να επισκεφθούν, ίσως λόγω της δυσκολίας που έχουν να μοιραστούν το πρόβλημά τους με ξένους ανθρώπους. Η επικοινωνία με τις υπηρεσίες συνήθως στην αρχή περιορίζεται στην τηλεφωνική επαφή, μέσω της οποίας, όπως υποστηρίζει η υπεύθυνη του προγράμματος οικογένειας του ΚΕ.Θ.Ε.Α., "ΕΞΟΔΟΣ", οι γονείς επιθυμούν να λάβουν απαντήσεις σε διάφορες απορίες τους γύρω από την χρήση ουσιών του παιδιού τους, διατηρώντας κρυφή την προσωπική τους ταυτότητα.

Δύσκολα ένας γονέας αποφασίζει να περάσει το κατώφλι μιας υπηρεσίας ζητώντας απροκάλυπτα βοήθεια για το "άρρωστο" παιδί του και αυτό γιατί δεν έχει σπάσει ακόμη ολοκληρωτικά τα δεσμά της άρνησης του, απέναντι στην εξάρτηση του χρήστη του. Όταν όμως αποδεχτεί ότι η κατάσταση έχει ξεπεράσει πλέον κάθε αποδεκτό όριο, τότε αποφασίζει να συνεργαστεί με τους ειδικούς που τίθενται στην διάθεση του και είναι πρόθυμοι να του παρέχουν τις γνώσεις και την εμπειρία τους, (B. T. WHITE, 1996). Μοναδική επιθυμία και μέλημα των γονέων όταν φθάνουν στο σημείο να αναζητήσουν εξωτερική βοήθεια, είναι να "σώσουν" το παιδί τους από τα ναρκωτικά. Όλο τους το ενδιαφέρον είναι αποκλειστικά στραμμένο στον χρήστη, γι' αυτό ζητούν από τους ειδικούς χειροπιαστές συμβουλές και πρακτικές γύρω από το πώς θα καταφέρουν να κρατήσουν τον χρήστη μακριά από τα ναρκωτικά, αλλά και από το περιβάλλον του και τα κυκλώματα που τον/την παρασύρουν. Ζητούν άμεσες, βιαστικές λύσεις, γεμάτοι ανυπομονησία. Σ' αυτό ακριβώς το σημείο λέει η K. ROBSON, 1998, είναι πολύ σημαντική η συνδρομή της συμβουλευτικής υπηρεσίας και της ομάδας των ειδικών που συνεργάζονται με

τους γονείς, ώστε να βοηθήσουν τους γονείς να κατανοήσουν ότι δεν αρκεί μόνο η δική τους θέληση για να γίνει το παιδί τους "καλά", χρειάζεται και η συνεργασία και η θετική συμμετοχή του ίδιου του χρήστη, ο οποίος είναι το άτομο που αντιμετωπίζει το πρόβλημα.

Οι γονείς όσο απεγνωσμένοι κι αν είναι να βοηθήσουν το παιδί τους, πρέπει να καταλάβουν ότι οι ειδικοί δεν διαθέτουν το μαγικό ραβδί που είναι ικανό να επιλύσει το πρόβλημα του παιδιού τους, από την στιγμή που ο ίδιος ο χρήστης δεν είναι διατεθειμένος να σταματήσει τα ναρκωτικά, να αλλάξει ζωή και να "δουλέψει" μαζί με τους ειδικούς πάνω στον τρόπο που θα το καταφέρει αυτό. Αν ο ίδιος ο χρήστης θεωρεί περιττή κάθε βοήθεια, τότε η συνδρομή μιας συμβουλευτικής υπηρεσίας δεν έχει κανένα νόημα, (J. COHEN, J. KAY, 1994). Αν οι γονείς πιστεύουν ότι απλά με το να πιάσουν τον χρήστη να παρακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα, τον βοηθούν, τότε οι προσδοκίες τους δεν είναι ρεαλιστικές. Κανείς δεν μπορεί να αναγκάσει τον χρήστη να διακόψει τα ναρκωτικά, ό,τι μέτρα κι αν λάβει, όσα μέσα και αν χρησιμοποιήσει και αυτό είναι κάτι που οι γονείς οφείλουν να λάβουν σοβαρά υπόψη, όταν αποφασίζουν να απευθυνθούν σε υπηρεσίες.

Σε σπάνιες περιπτώσεις οι γονείς πέρα από ειδικές συμβουλευτικές υπηρεσίες είναι πιθανόν πάνω στην απόγνωση τους, να εμπιστευτούν το πρόβλημά τους στην αστυνομία, αναφέροντας τι ακριβώς τους συμβαίνει, πιστεύοντας ότι η αστυνομία θα συμβάλλει σημαντικά στην καταστολή της χρήσης ναρκωτικών του παιδιού τους, μέσα από την διασφάλιση της προστασίας εκείνου από τα κυκλώματα των ναρκωτικών και την καταδίωξη των προμηθευτών του (DORN, RIBBENS, SOUTH, 1987). Αλλά και πάλι ο χρήστης θα βρει τρόπο να διεισδύσει στα "στέκια" του προκειμένου να αναζητήσει τις παράνομες ουσίες του, ακόμη και αν ξέρει ότι καταδιώκεται από τον νόμο. Άλλωστε όταν ένα άτομο φθάσει στο σημείο να μην ενδιαφέρεται για τίποτα άλλο στη ζωή του, παρά μόνο για τον τρόπο με τον οποίο θα εξοικονομήσει τις καθημερινές του δόσεις, μπορεί να ξεπεράσει κάθε ηθικό φραγμό, αρκεί να πετύχει τον σκοπό του, που δεν είναι άλλος από την συνέχιση της καταστροφικής του συνήθειας.

Οι γονείς ενός χρήστη όταν μπαίνουν στη διαδικασία να προσεγγίσουν μια ειδική σε θέματα ναρκωτικών συμβουλευτική υπηρεσία, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, βρίσκονται σε κατάσταση κρίσης και το μόνο που αναζητούν

είναι πρόσκαιρες λύσεις, που μπορούν να εφαρμοστούν άμεσα και να έχουν ένα γρήγορο αποτέλεσμα. Σε καμία περίπτωση, δεν είναι διατεθειμένοι να περιμένουν, φοβούμενοι ότι η αργοπορία ίσως κοστίζει ακόμη και την ίδια τη ζωή του παιδιού τους. Αυτό όμως τους αγχώνει ακόμη περισσότερο, με αποτέλεσμα να χάνουν την ουσία της όλης υπόθεσης, αλλά και την πραγματικότητα, στηρίζοντας τις ελπίδες τους σε λανθασμένες προσδοκίες. Οι ειδικοί ναι μεν βρίσκονται εκεί για να τους βοηθήσουν στο πρόβλημα του παιδιού τους, αυτό όμως πρέπει να γίνει κατανοητό ότι δεν μπορεί να συμβεί από την μια μέρα στην άλλη, αλλά σταδιακά και κυρίως με την συμμετοχή του ιδίου του χρήστη, η κινητοποίηση του οποίου είναι απαραίτητη. Οι γονείς όταν το ακούνε αυτό απογοητεύονται, γιατί βαθιά μέσα τους γνωρίζουν ότι ο χρήστης τους, θα αδιαφορήσει για το πρόγραμμα θεραπείας και είναι σκληρό και επίπονο να διαπιστώνουν ότι και οι ίδιοι ή οποιοσδήποτε άλλος δεν μπορούν να κάνουν κάτι για να τον βοηθήσουν, (P.R. COHEN, 1991). Οι γονείς όμως θα 'πρεπε ν' αρχίσουν να αναγνωρίζουν ότι όχι μόνο ο χρήστης τους, αλλά και οι ίδιοι έχουν ανάγκη από βοήθεια, αφού η εξάρτηση έχει αναστατώσει και τη δική τους ζωή και να δίνουν την ευκαιρία στις υποστηρικτικές υπηρεσίες, να παρέχουν τις γνώσεις τους για τη φροντίδα του δικού τους εαυτού, εφ' όσον είναι πολύ σημαντικό το πρόβλημα ενός μέλους να μην παρασύρει στη μιζέρια και στην καταστροφή όλη την οικογένεια. Η αναζήτηση προσωπικής βοήθειας είναι δικαίωμα των γονέων και πρέπει να μάθουν να το διεκδικούν.

Δ' ΕΝΟΤΗΤΑ

1) Οι προσωπικές ανάγκες και αναζητήσεις των γονέων χρηστών εξαρτησιογόνων ουσιών, όπως προκύπτουν μέσα από το πρόβλημα της εξάρτησης.

Οι γονείς ενός χρήστη εξαρτησιογόνων ουσιών, ύστερα από τις αλληπάλληλες προσπάθειες που έχουν κάνει προκειμένου να βοηθήσουν το παιδί τους να ξεπεράσει το πρόβλημα της εξάρτησης, είναι φυσικό και επόμενο να αισθάνονται απογοητευμένοι και ψυχικά καταβεβλημένοι από την εξέλιξη της υπόθεσης. Η άρνηση του χρήστη να αντιληφθεί το πρόβλημα του στις πραγματικές του διαστάσεις και η αδιαφορία που εκφράζει για τον πόνο και την αναταραχή που προκαλεί ο ίδιος στην οικογένεια του, φέρνει τους γονείς του σε σημείο απόγνωσης, που συχνά εκφράζεται με την αποπομπή του χρήστη από την οικογενειακή εστία. Η ένταση που δημιουργεί η ύπαρξη ενός τοξικομανούς μέσα στην οικογένεια, είναι πολύ πιθανό να καταβάλλει ολοκληρωτικά ολόκληρη την οικογένεια και περισσότερο τους γονείς, που βρίσκονται πιο κοντά στο παιδί - χρήστη. Όσο εξακολουθεί ο χρήστης να υπακούει στο καταστροφικό του πάθος, αγνοώντας οτιδήποτε άλλο υπάρχει στη ζωή του, οι γονείς αισθάνονται όλο και περισσότερο ανήμποροι, καθώς βλέπουν όλες τις προσπάθειες τους για παροχή βοήθειας να στέφονται από αποτυχία. Το γεγονός αυτό τους γεμίζει οργή, και ενοχές τους αγχώνει και τους καταθλίβει. Ντρέπονται που τα ναρκωτικά έχουν κυριεύσει τη ζωή τους (Κ. ROBSON, 1998, σελ. 15). Πολλοί γονείς αισθάνονται απομονωμένοι από τον έξω κόσμο, έχοντας χάσει κάθε κοινωνική επαφή με την κοινωνική ζωή και τον κύκλο των φίλων και γνωστών, λόγω του στίγματος, της έχθρας και της περιφρόνησης που ο περίγυρος επιδεικνύει για τη οικογένεια τους εξαιτίας του εξαρτημένου παιδιού τους.

Όλη αυτή η κατάσταση προκαλεί σωματική και ψυχική εξουθένωση στους γονείς, οι οποίοι νιώθουν πια να έχουν ξεπεράσει τα όρια των προσωπικών τους δυνατοτήτων και να μη αντέχουν άλλο το καθημερινό μαρτύριο στο οποίο αναγκάζονται λόγω του χρήστη να υποβάλλονται. Μοιάζουν να είναι οι ίδιοι "άρρωστοι" με το παιδί τους, διότι η εμμονή που αναπτύσσουν για τον χρήστη αγγίζει τα όρια της εξάρτησης, με αποτέλεσμα

να είναι τόσο εξαρτημένοι από τον χρήστη όσο εκείνος /η είναι από τα ναρκωτικά. Μέσα από αυτή τη διαδικασία οι γονείς προσηλώνονται τόσο πολύ στο πρόβλημα εξάρτησης του χρήστη, που βάζουν την προσωπική τους ζωή και ενδιαφέροντα σε δεύτερη μοίρα, παραμελώντας και καταπιέζοντας τις δικές τους ανάγκες και συναισθήματα.

Τα πάντα περιστρέφονται γύρω από τον χρήστη, καθώς το πρόβλημα της εξάρτησης φαντάζει τραγικό ! Υπό αυτές τις συνθήκες οποιοδήποτε άλλο πρόβλημα φαντάζει μηδαμινό στα μάτια των γονέων. Οι άγρυπνες νύχτες που περνούν οι γονείς και η έντονη ανησυχία τους γύρω από την ασφάλεια του χρήστη, περιορίζουν τα περιθώρια να σκεφθούν ή να μιλήσουν για κάποιο άλλο θέμα. Όπως υποστηρίζει η B.T.WHITE, 1996, ακόμη και τα πιο απλά και καθημερινά πράγματα που είναι αναγκαία για την διατήρηση της ανθρώπινης ψυχικής ισορροπίας, όπως οι διακοπές ή ο κινηματογράφος, για τους γονείς φαντάζουν δευτερευούσης σημασίας εφ' όσον η νευρικότητα και το στρες που τους προκαλεί η εξάρτηση του παιδιού τους, αφαιρεί κάθε δικαίωμα τους στη χαλάρωση και στην ψυχαγωγία.

Για να μπορέσουν οι γονείς να ξαναβρούν τον χαμένο τους εαυτό, επανακτώντας επαφή με τις προσωπικές τους ανάγκες και αναζητήσεις, πρέπει σταδιακά να αποδεσμευτούν από την εμμονή τους γύρω από τον χρήστη, δηλ. να πάψει το πρόβλημα του παιδιού τους ν' αποτελεί το επίκεντρο της ζωής τους. Είναι πολύ σημαντικό να επιτρέψουν στους εαυτούς τους να αφιερώσουν λίγο χρόνο αποκλειστικά και μόνο στη δική τους ύπαρξη, καθώς ο ρόλος της μητέρας και του πατέρα δεν είναι το μόνο αξιόλογο πράγμα στη ζωή τους. Οι γονείς χρειάζεται να δώσουν χρόνο στον εαυτό τους για να ηρεμήσουν, να κάνουν ένα διάλειμμα από την εικοσιτετράωρη φροντίδα και επίβλεψη του χρήστη, να παραμερίσουν κάπως το άγχος και το φόβο που τους κατατρέχει, προκειμένου να "γεμίσουν τις μπαταρίες τους" και να αναδιοργανωθούν σαν άτομα. Εάν οι γονείς δεν αφεθούν στην λυτρωτική επίδραση της χαλάρωσης και της εν μέρει αποστασιοποίησης από την καθημερινή απασχόληση με το χρήστη, τότε απειλείται η ψυχική τους ισορροπία, κινδυνεύοντας να αρρωστήσουν σοβαρά τόσο ψυχικά όσο και σωματικά.

Σύμφωνα με την έρευνα των N.DORN, J. RIBBENS και N.SOUTH το 1987, μια σημαντική προτεραιότητα για τους γονείς των χρηστών σ' αυτό το

σημείο, θα αποτελούσε η επαναδιεκδίκηση των προσωπικών τους δικαιωμάτων και αναγκών – που χάθηκαν μέσα στη δίνη της εξάρτησης - προκειμένου να περιορίσουν την επίδραση που ασκεί το πρόβλημα, τόσο στους εαυτούς τους, όσο και στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς τους. Για να επιτευχθεί αυτή η συνειδητοποίηση των καταπιεσμένων αναγκών από την πλευρά των γονιών, πρέπει το ενδιαφέρον τους για τον χρήστη να απομακρυνθεί σταδιακά και να επικεντρωθεί στον εαυτό τους. Μ' αυτόν τον τρόπο δεν επιτυγχάνεται η επίλυση του προβλήματος της εξάρτησης, αλλά η ενδυνάμωση και υποστήριξη του χαρακτήρα των γονέων, για να περιορισθεί κατά κάποιο τρόπο το μέγεθος της ζημιάς που υφίστανται ψυχολογικά και κοινωνικά λόγω της ανάρμοστης συμπεριφοράς του παιδιού τους. Έτσι εκεί που η εξάρτηση αρχίζει να καταβάλλει τους γονείς παρασύροντάς τους στα άδυτα ενός αδιέξοδου κόσμου, αρχίζει μια προσπάθεια να σταθούν στα πόδια τους και να υποστηρίξουν τους εαυτούς τους, μην επιτρέποντας πλέον στον χρήστη να είναι θύματά του. Με αυτή τους την συμπεριφορά δεν επιδιώκουν να τιμωρήσουν ή να εκδικηθούν τον χρήστη για την αναστάτωση που προξενεί στην οικογένειά τους, απλώς αναγνωρίζουν και διεκδικούν τα δικαιώματά τους στη ζωή. Ως ανθρώπινα όντα, θέλουν να νιώσουν ασφάλεια, να πάψουν να ατενίζουν με αβεβαιότητα το μέλλον ή να συμβιβάζονται με τις επιθυμίες του χρήστη. Δεν είναι πλέον διατεθειμένοι να συμμετέχουν στη διαδικασία αυτοκαταστροφής του παιδιού τους. Σιγά - σιγά οι γονείς επανακτούν την αυτοπεποίθησή τους και την αίσθηση υπεροχής μέσα στο σπίτι, επαναφέροντας τις ισορροπίες που είχαν χαθεί από τη στιγμή που το παιδί τους άρχισε να κάνει χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών.

Όλο και περισσότερο, η φροντίδα του εαυτού γίνεται πρώτιστο μέλημα των γονέων. Ο αυτοσεβασμός και η αίσθηση της προσωπικής αξίας αρχίζουν να κάνουν και πάλι την εμφάνισή τους στη συμπεριφορά των γονέων, οι οποίοι ενδιαφέρονται όλο και πιο πολύ για τον εαυτό τους. Ένα από τα πρώτα πράγματα που κάνουν είναι να βελτιώσουν την εξωτερική τους εμφάνιση, την οποία είχαν παραμελήσει τόσο καιρό, εφ' όσον είχαν φθάσει στο σημείο να πιστεύουν ότι δεν είχε καμία σημασία πλέον η εικόνα που παρουσιάζουν προς τα έξω, όταν αντιμετωπίζουν ένα τόσο σοβαρό πρόβλημα, όπως η εξάρτηση που απαιτεί ολοκληρωτική προσήλωση στο "άρρωστο" μέλος. Οι γονείς επίσης αρχίζουν και πάλι να ενδιαφέρονται για απλά πράγματα της

καθημερινότητας που ενώ φαίνονται ανιαρά, στην ουσία είναι πολύ σημαντικά για τη διατήρηση της διανοητικής ισορροπίας ενός ανθρώπου, ιδιαίτερα δε όταν πρόκειται για γονείς τοξικομανών για τους οποίους ακόμη και η ρουτίνα φαντάζει πολυτέλεια, (K. ROBSON 1998, σελ. 18). Ακόμη και η απόλαυση ενός χαλαρωτικού μπάνιου μακράς διάρκειας, το άκουσμα μουσικής ή ένας περίπατος αποτελούσαν μέχρι στιγμής για τους γονείς ευφάνταστο όνειρο, διότι το στρες και οι ενοχές που η εξάρτηση προκαλεί, δεν τους άφηναν να χαρούν έστω και ελάχιστες στιγμές ηρεμίας, αφού πίστευαν ότι εγκαταλείπουν το παιδί τους που υποφέρει και αυτό δεν θα μπορούσαν ποτέ να το συγχωρήσουν στον εαυτό τους.

Ένα από τα κίνητρα που ωθεί τους γονείς στο να ασχοληθούν και πάλι με την παραμελημένη προσωπική τους ζωή, είναι η επίγνωση ότι δεν ασκούν καμιά δύναμη επάνω στην εξάρτηση του παιδιού τους, αλλά ότι μπορούν να έχουν επίδραση στους ίδιους τους εαυτούς τους. Η αναγνώριση της αδυναμίας τους απέναντι στην εξάρτηση και η παραδοχή της δύναμης τους ως προς τον έλεγχο της δικής τους ζωής, βοηθάει τους γονείς να αναγνωρίσουν τα δικαιώματά τους και να επιμείνουν σ' αυτά, έχοντας τη δύναμη να υψώσουν τις άμυνές τους απέναντι στην εξάρτηση. Η παραδοχή ότι οι γονείς είναι ανήμποροι απέναντι στο πρόβλημα, (12steps, NARCOTICS-ANONYMOUS) βοηθάει τους ίδιους να πάψουν να εποπτεύουν συνεχώς τον χρήστη - παιδί τους, ευελπιστώντας ότι θα αλλάξουν την συμπεριφορά του και να κατανοήσουν ότι το μόνο άτομο που μπορούν να ελέγξουν και να αλλάξουν είναι ο ίδιος τους ο εαυτός. Όλη αυτή η διεκδίκηση των γονεϊκών δικαιωμάτων και αναγκών συνδέεται στενά με την "σκληρή αγάπη" που είναι αναγκασμένοι να εφαρμόσουν οι γονείς, όταν η κατάσταση είναι πλέον ανεξέλεγκτη. Δεν είναι λίγες οι φορές που οι γονείς φθάνουν στο σημείο να αρνηθούν ακόμη και την παροχή χρημάτων στο χρήστη, προσπαθώντας να φανούν σκληροί και σταθεροί στην αρνητική τους στάση, παρά το γεγονός ότι πληγώνονται ως τα βάθη της ψυχής τους. Επειδή γνωρίζουν ότι τα χρήματα θα χρησιμοποιηθούν για την ικανοποίηση του καταστροφικού πάθους του παιδιού τους, δεν θέλουν να είναι εκείνοι που θα βοηθήσουν τον χρήστη να πέσει ακόμη πιο χαμηλά, ριψοκινδυνεύοντας ακόμη περισσότερο τη ζωή του.

Ακόμη όμως και με λιγότερο άμεσους τρόπους, η διεκδίκηση των γονεϊκών δικαιωμάτων, μπορεί να έχει επίδραση στον τοξικομανή, υπό τη

μορφή του περιορισμού της παρεχόμενης προς αυτόν υποστήριξης, η οποία ίσως είχε βοηθήσει μέχρι σήμερα στη διατήρηση και συνέχιση της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών. Ο συνεχής έλεγχος και φροντίδα από την πλευρά των γονέων, έδινε το δικαίωμα στο χρήστη - παιδί εκμεταλλευόμενος την προσοχή που του δίνεται, να συνεχίζει ανενόχλητος την "κακή" του συνήθεια. Όταν όμως οι γονείς στρέφουν όλη την προσοχή στον εαυτό τους, προσπαθώντας να ανακτήσουν τον χαμένο τους εαυτό, ο χρήστης νιώθει μετέωρος, αφού η κατάσταση αυτή σε καμιά περίπτωση δεν τον βολεύει. Η περιποίηση που ως τώρα απολάμβανε παύει και οι γονείς ξαφνικά γίνονται πολύ ανεξάρτητοι, κάτι το οποίο φαίνεται σκληρό στα μάτια του χρήστη, αφού παρενοχλεί την "συνήθεια" του, (N.DORN, J. RIBBENS, N.SOUTH, 1987, σελ. 38).

Οι γονείς λοιπόν σταματούν να διευκολύνουν πλέον του χρήστη και κατ' αυτόν τον τρόπο σταματούν να τον βοηθούν να αποφεύγει να αντιμετωπίζει τις συνέπειες των πράξεών του. Στην ουσία, επιτρέπουν στο χρήστη να έρθει σ' επαφή με τον πόνο που του προκαλεί το πρόβλημα του, κάτι που πιθανόν απέφευγε να συνειδητοποιήσει λόγω της υπερπροστασίας των γονέων του. Έτσι η προσπάθεια που ξεκίνησε για να βοηθήσει προσωπικά τους γονείς, ίσως γίνει αφορμή να βοηθηθεί και ο ίδιος ο χρήστης στο τέλος, επηρεαζόμενος από τη θετική στάση των γονέων του.

2) Η συμπεριφορά που πρέπει να αναπτύξουν οι γονείς, προκειμένου να βοηθήσουν το παιδί τους, αλλά κυρίως τους εαυτούς τους να αντεπεξέλθουν απέναντι στην πραγματικότητα της εξάρτησης.

Οι γονείς έχοντας περάσει μέσα από μια διαδικασία αφόρητου πόνου και σύγχυσης, ζώντας καθημερινά το φόβο, την κοινωνική απόρριψη και την αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά που εκδηλώνεται από την πλευρά του χρήστη, αποφασίζουν να ορθώσουν το ανάστημα τους απέναντι στο πρόβλημα της εξάρτησης. Όπως είδαμε στην προηγούμενη ενότητα, οι γονείς επιδιώκουν να ξαναβρούν τον χαμένο τους εαυτό, διεκδικώντας τις προσωπικές τους ανάγκες και το δικαίωμα τους στη ζωή και στη διασκέδαση, που όλο αυτό το διάστημα δεν υφίστατο λόγω της αποκλειστικής τους ενασχόλησης με την προβληματική συμπεριφορά του τοξικομανή τους. Από εδώ και στο εξής οι γονείς – βλέποντας την καταστροφή που το πρόβλημα της εξάρτησης δημιούργησε σε όλα τα μέλη της οικογένειας τους - παύουν να υποκύπτουν στις πιέσεις και στα στραβοπατήματα του χρήστη, δίνοντας προτεραιότητα στη φροντίδα του δικού τους εαυτού, που τόσο πολύ είχαν παραμελήσει από την στιγμή που έμαθαν για την χρήση ναρκωτικών του παιδιού τους, (J. BOTHEREL, 1986).

Το συναισθηματικό αδιέξοδο δίνει τη θέση του στη λογική και οι γονείς έτοιμοι περισσότερο από κάθε άλλη φορά, συσπειρώνουν τις δυνάμεις τους προκειμένου να δώσουν μια λύση στο πρόβλημα. Η επιθυμία τους είναι να ξεφύγει το παιδί τους από τη δίνη των ναρκωτικών γι' αυτό και οι ίδιοι είναι διατεθειμένοι να κάνουν ότι είναι ανθρωπίνως δυνατόν για τον επιθυμητό σκοπό. Ωστόσο για να επιτευχθεί η απεξάρτηση από τα ναρκωτικά οι γονείς οφείλουν να γνωρίζουν ότι η απόφαση ανήκει αποκλειστικά και μόνο στους χρήστες, εφ' όσον για τη ζωή των ιδίων πρόκειται. Εάν λοιπόν οι χρήστες δεν είχαν αποφασίσει οι ίδιοι να σταματήσουν τα ναρκωτικά, οι γονείς τους δεν μπορούν να προσφέρουν καμιά βοήθεια, όσο σκληρά και αν προσπαθήσουν, όσο και αν ενδιαφέρονται για το παιδί τους. Η τελική απόφαση πρέπει να είναι δική τους(DRUG HELP ORGANIZATION, 1998). Πρέπει να επιθυμούν αυτή τη λύση για τους εαυτούς τους, γνωρίζοντας ότι είναι δική τους υποχρέωση να φέρουν σε πέρας την απόφασή τους και να την διατηρήσουν στους δύσκολους καιρούς που θα επακολουθήσουν. Οι γονείς ενός χρήστη σε καμιά

περίπτωση δεν φέρουν ευθύνη για την ενδεχόμενη επιτυχία ή αποτυχία του παιδιού να διακόψει την χρήση ναρκωτικών. Πρέπει να πάψουν να επιρρίπτουν στους εαυτούς τους ενοχές για την συμπεριφορά του παιδιού τους, εφ' όσον το λάθος δεν είναι δικό τους, αλλά του χρήστη, ο οποίος επέλεξε να κάνει κάποιες λανθασμένες επιλογές (P.R. COHEN,1991).

Οι ίδιοι το μόνο που μπορούν να κάνουν είναι να συζητήσουν μαζί του, δείχνοντας του πόσο πολύ ενδιαφέρονται για το καλό του και να τον ενθαρρύνουν να αναζητήσει βοήθεια. Οι γονείς δεν έχουν τη δυνατότητα από μόνοι τους να θεραπεύσουν την εξάρτηση, αλλά όταν έρθει η κρίσιμη στιγμή να παρθούν σημαντικές αποφάσεις, μπορούν να καθοδηγήσουν το νεαρό άτομο στην αναζήτηση διεξόδου. Οι γονείς ενός χρήστη δεν πρέπει να εκδηλώνουν δισταγμό και ανησυχία σχετικά με το αν πρέπει ή όχι να παρέμβουν στο πρόβλημα, φοβούμενοι μήπως ο χρήστης θυμώσει. Καλό είναι να ενεργούν συνειδητά, χωρίς να φοβούνται να μιλήσουν για το πρόβλημα ανοικτά και με ειλικρίνεια, (HOWLAND,1985-2000).

Σαφώς η τελική απόφαση για απεξάρτηση ανήκει στον χρήστη, ωστόσο οι γονείς δεν είναι δυνατόν ν' αφήσουν το παιδί τους στη μοίρα του βλέποντας το να καταστρέφει την ζωή και την οικογένεια του. Είναι πολύ εύκολο ένας γονέας να παραδεχτεί ότι "το πρόβλημα είναι προσωπικό του χρήστη και γι' αυτό ας φροντίσει να τα βγάλει πέρα μόνος του". Είναι αναγκαίο να γνωρίζουν ότι πρέπει να δείξουν επιμονή, προκειμένου να σπάσουν το συναίσθημα της άρνησης που τόσο έντονα εκδηλώνει ο χρήστης (NCADI). Χρήσιμο είναι επίσης να γνωρίζουν πόσο κουράγιο χρειάζεται από την πλευρά του χρήστη να ζητήσει βοήθεια ή ακόμη περισσότερο να την αποδεχτεί. Οι περισσότεροι τοξικομανείς δεν είναι έτοιμοι να υποστούν τη διαδικασία της απεξάρτησης είτε γιατί δεν θέλουν να πονέσουν, είτε γιατί δεν είναι ψυχολογικά προετοιμασμένοι να διακόψουν κάθε σχέση τους με την απαγορευμένη ουσία. Καμιά φορά χρειάζεται να πέσουν πολύ "χαμηλά" ή να συμβεί κάποιο έντονο περιστατικό στη ζωή τους, προτού κινητοποιηθούν προς την θεραπεία (FRIEDMAN, PRICE, SWEET MAN, 1991).Επίσης οι γονείς δεν μπορούν να γνωρίζουν σε ποια φάση βρίσκεται ο χρήστης, το μόνο που μπορούν να κάνουν είναι να είναι υπομονετικοί και συμπονετικοί, σεβόμενοι τις επιθυμίες του χρήστη - ως ενήλικο άτομο - πρόθυμοι όμως ανά πάσα στιγμή να επέμβουν. Χρειάζεται πραγματικό ανθρώπινο ενδιαφέρον από την πλευρά

τους και ηθική υποστήριξη, ώστε ο χρήστης να έχει τη δυνατότητα να ελέγχει τον εαυτό του και να νιώθει αυτοπεποίθηση, αίσθηση αξίας και αξιοπρέπεια, τουλάχιστον όταν δεν βρίσκεται υπό την επήρεια των ουσιών. Η δυνατότητα να μπορεί ο ίδιος να ελέγχει τον εαυτό του, αναλαμβάνοντας τις ευθύνες των πράξεων του και αποφασίζοντας για τη ζωή και το μέλλον του, είναι αναφαίρετο δικαίωμα του, το οποίο οι γονείς πρέπει να αναγνωρίσουν παρ' όλους τους ενδοιασμούς τους που επικεντρώνονται στην αντίληψη τους ότι δεν είναι σε θέση (ο χρήστης) να χειριστεί τη ζωή του.

Η ζωή με τον χρήστη αναπτύσσει αμφιθυμικά συναισθήματα θυμού, ενοχής, αγάπης και φροντίδας. Ο γονέας ακροβατεί ανάμεσα στην επιθυμία του να κάνει τα πάντα για να βοηθήσει τον χρήστη ν' απεξαρτηθεί και από την άλλη δεν διστάζει να απορρίψει το νεαρό άτομο, θέλοντας να διασφαλίσει την ηρεμία τόσο της προσωπικής του ζωής, όσο και των υπολοίπων μελών της οικογένειάς του. Οι ισορροπίες είναι ιδιαίτερα εύθραυστες. Οι γονείς φθάνουν στο σημείο να αναρωτιούνται εάν θα έπρεπε να εξακολουθούν να μοιράζονται την ίδια στέγη, μ' ένα άτομο που προκαλεί συνέχεια αναστάτωση στο σπίτι. Η αποπομπή ενός παιδιού από το σπίτι σίγουρα είναι η ιδανική λύση και πολλοί γονείς καταβάλλονται ψυχικά στην ιδέα και μόνο. Εάν όμως ο χρήστης δεν είναι διατεθειμένος να σταματήσει τα ναρκωτικά, τότε οι γονείς ίσως θα έπρεπε να αναλογιστούν τις δικές τους ανάγκες και να αποφασίσουν αν είναι αποδεκτό από μέρος τους, να επιτρέψουν στον χρήστη να εξακολουθήσει να ζει υπό την προστασία τους, προκαλώντας περισσότερο άγχος και θλίψη σε όλη την οικογένεια. Πιθανόν η συμπεριφορά του να έχει γίνει τόσο απαράδεκτη, που οι γονείς να είναι υποχρεωμένοι να προστατέψουν τόσο τη ζωή τους, όσο και τη ζωή των υπολοίπων μελών. Διώχνοντας τον χρήστη από το σπίτι, τον βοηθούν ν' αντιμετωπίσει τις συνέπειες των πράξεών του, καθώς τον αναγκάζουν να αναλάβει τις ευθύνες του. Όσο ζούσε στο σπίτι δεν είχε την ανάγκη να φροντίζει τον εαυτό του, καθώς οι γονείς του, τον είχαν υπό την προστασία τους. Τώρα όμως που βρίσκεται στους δρόμους είναι αναγκασμένος να αναζητήσει στέγη και τροφή και συνεπώς πρέπει να διαλέξει ανάμεσα στην αγορά ναρκωτικών και στην αγορά τροφής. Οπωσδήποτε οι γονείς φοβούνται ότι αν ο χρήστης διωχθεί από το σπίτι δεν θα φροντίζει σωστά τον εαυτό του, πρέπει όμως να το ρισκάρουν, διότι αν συνέχιζαν οι

ίδιοι να του παρέχουν τα απαραίτητα, ο χρήστης δεν θα έμπαινε ποτέ στον κόπο να μάθει να αυτοεξυπηρετείται, (Κ. ROBSON, 1998,σελ.49).

Στην περίπτωση που ο χρήστης έχει εγκαταλείψει την οικογενειακή εστία, οι γονείς και πάλι μπορούν έμμεσα να επιβλέπουν τη ζωή του, διατηρώντας ταυτόχρονα την ηρεμία της οικογενειακής τους ζωής, με το να προσφέρουν υποστήριξη στο παιδί τους όταν αυτό τη χρειάζεται. Καλό θα ήταν να διατηρείται μια επαφή έστω και περιστασιακή όπου ύστερα από κοινή συνεννόηση οι γονείς θα συναντούν κάπου έξω από το σπίτι το παιδί τους, για να μάθουν τα νέα του και να δουν πως πηγαίνει η ζωή του. Είναι σημαντικό να δείξουν έκδηλα στο παιδί τους ότι δεν είχαν πάψει ούτε μια στιγμή να ενδιαφέρονται γι' αυτό, περνώντας του όμως το μήνυμα ότι είχαν και δική τους ζωή την οποία έπρεπε να φροντίσουν. Ενδέχεται επίσης ο χρήστης να μην θέλει να έχει καμιά επαφή με τους γονείς του και αυτό είναι κάτι που εκείνοι αν και δεν μπορούν πρέπει να το σεβαστούν. Αυτό βέβαια όπως υποστηρίζει και η Κ. ROBSON, 1998, σελ. 50 "δεν σημαίνει ότι χάθηκε κάθε ελπίδα αφού οι γονείς εάν είναι πρόθυμοι μπορούν να αρχίσουν νέες προσπάθειες επανασύνδεσης με τον χρήστη".

Δεδομένου ότι η διακοπή της χρήσης ναρκωτικών είναι μια απόφαση που μπορεί να παρθεί μόνο από τον ίδιο τον χρήστη, είναι σημαντικό να κατανοήσουν οι γονείς την αδυναμία τους να ασκήσουν την οποιαδήποτε επίδραση επάνω στην εξάρτηση. Πρέπει επίσης να είναι προετοιμασμένοι να καταναλώσουν όλη τους την ενέργεια στην αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος, καθώς η εξάρτηση δεν είναι μια "αρρώστια" που έρχεται και παύει. Μπορεί να διαρκέσει χρόνια εξαντλείοντας κάθε απόθεμα προσπάθειας και ελπίδας, παρασύροντας στο χάος ολόκληρες οικογένειες. Για να μπορέσουν οι γονείς να προστατεύσουν τους εαυτούς τους, προκειμένου να αντισταθούν στη ψυχολογική φθορά του χρόνου, και να μπορέσουν να συνεχίσουν με αξιοπρέπεια και ηρεμία τη ζωή τους, ανεξάρτητα από τις επιλογές του παιδιού τους, πρέπει κατ' αρχάς να ξεπεράσουν το συναίσθημα της **άρνησης**, όσον αφορά την εξάρτηση. Η άρνηση είναι το πρώτο εμπόδιο που πρέπει να ξεπεραστεί προκειμένου να βοηθήσουν οι γονείς τους εαυτούς τους, σημειώνοντας πρόοδο στο πρόβλημα τους. Οι γονείς έχουν την τάση να υποφέρουν από διαστρέβλωση της πραγματικότητας ως προς δύο απόψεις. Όχι μόνο αρνούνται την

εξάρτηση του παιδιού τους, αλλά αρνούνται επίσης ότι η κατάσταση αυτή τους έχει επηρεάσει στο σημείο, που έχουν ανάγκη από βοήθεια.

Η άρνηση αυτή μπορεί να πάρει πολλές μορφές. Η απαράδεκτη συμπεριφορά του χρήστη συνήθως εκλογικεύεται μέσα από ένα πλέγμα διαμόρφωσης δικαιολογιών που αφορούν είτε την χρήση είτε την ανάρμοστη συμπεριφορά του χρήστη. Αυτό είναι έκδηλο σε δηλώσεις του τύπου "με έχει εξοργίσει" ή "δεν ενδιαφέρεται, οπότε γιατί να ενδιαφερθώ εγώ". Η ελαχιστοποίηση της κατάστασης είναι ακόμη μια έκφραση της άρνησης κατά την οποία οι γονείς ισχυρίζονται ότι : "τα πράγματα δεν είναι τόσο άσχημα όσο φαίνονται" ή ότι οι ίδιοι "δεν έχουν επηρεαστεί και τόσο πολύ από την εξάρτηση". Ακόμη και ύστερα από την συνειδητοποίηση και αποδοχή του προβλήματος, πολλοί γονείς εξακολουθούν να πιστεύουν ότι οι ίδιοι είναι οι "υγιείς" της υπόθεσης και γι' αυτό δεν χρειάζονται βοήθεια. Η στάση αυτή μπορεί ν' αποβεί ιδιαίτερα επιβλαβής όσον αφορά τις αλλαγές και τα βήματα που πρέπει να γίνουν για να βοηθηθεί μια οικογένεια, όπως υποστηρίζουν οι D. C. DALEY και M.S. RASKIN, 1994.

Οι γονείς πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν με ποιο τρόπο η ζωή τους έχει επηρεαστεί από την εξάρτηση, αναλογιζόμενοι τόσο τα σωματικά (αϋπνία, κεφαλαλγίες, διαταράξεις της όρεξης) όσο και τα ψυχικά (φόβος, πόνος, απογοήτευση, θυμός και ενοχή) προβλήματα που προέκυψαν και τις αρνητικές επιδράσεις στη συμπεριφορά τους, λόγω των απειλών του χρήστη και την απομόνωση τους από τον κοινωνικό περίγυρο. Αυτό βοηθάει τους γονείς να αντιμετωπίσουν την πραγματικότητα του πόνου τους, ούτως ώστε να κινητοποιηθούν προς την εξεύρεση πιθανής βοήθειας για τον εαυτό τους. Η συμμετοχή των υπολοίπων μελών της οικογένειας στη διαδικασία αναζήτησης βοήθειας, μπορεί να διευκολύνει στη γρηγορότερη διάλυση του συναισθήματος της άρνησης. Οι γονείς κάποιες φορές αρνούνται να αποδεχτούν ότι και τα αδέρφια του χρήστη έχουν επηρεαστεί σημαντικά από το πρόβλημα της εξάρτησης, ίσως επειδή μια τέτοια παραδοχή θα δημιουργούσε επιπρόσθετο πόνο και ενοχή.

Η υπερπροστασία που αναπτύσσουν οι γονείς προς το "άρρωστο" μέλος τους, (E. CUTLAND, 1985) άθελά τους, οδηγεί στη διαιώνιση της εξάρτησης, αφού διευκολύνει τον χρήστη να συνεχίζει ανενόχλητος την καταστροφική του συνήθεια. Οι γονείς είναι χρήσιμο να κατανοήσουν ότι πρέπει να πάψουν να

διευκολύνουν τον χρήστη. Μόλις αντιληφθούν ότι προστατεύοντας τον χρήστη και αναλαμβάνοντας τις δικές του ευθύνες αποτρέπουν κάθε πιθανή απόπειρα εκείνου για απεξάρτηση, τότε θα είναι περισσότερο διατεθειμένοι να εγκαταλείψουν αυτήν τους την συμπεριφορά. Οποιαδήποτε συμπεριφορά προστατεύει τον χρήστη ουσιών από να βιώσει τις συνέπειες της εξάρτησης του, θεωρείται διευκόλυνση. Ο χρήστης είναι δυνατόν να κινητοποιηθεί προς την αλλαγή, μόνο μέσα από μια άμεση εμπειρία του πόνου και των προβλημάτων που έχει αποφέρει τόσο στον ίδιο, όσο και στην οικογένεια του, η καταστροφική του συνήθεια. Οι γονείς πρέπει να βοηθηθούν να ανακαλύψουν από μόνοι τους πόσο κακό κάνουν στους εαυτούς τους και στον χρήστη, με το να τον διευκολύνουν. Όταν διαπιστώσουν ότι όλες οι προσπάθειες τους να ξεφύγει ο χρήστης - παιδί τους από τα ναρκωτικά δεν αποφέρουν κανένα αποτέλεσμα, αλλά αντίθετα προκαλούν συνέπειες και αρνητικά συναισθήματα στους ίδιους προσωπικά, τότε είναι έτοιμοι περισσότερο από κάθε άλλη φορά να εφαρμόσουν νέα μη διευκολυντική τακτική. Αν οι γονείς επιθυμούν να επιτύχουν κάτι θετικό για τη ζωή και την οικογένεια τους, πρέπει οπωσδήποτε να πάψουν να διευκολύνουν τον χρήστη. Επειδή πολλοί γονείς παραλληλίζουν τη διευκόλυνση προς τον χρήστη, με την αγάπη που τρέφουν για το άτομό του, είναι πολύ δύσκολο να τερματίσουν αυτή την συμπεριφορά, προκειμένου να επιτρέψουν στο νεαρό άτομο να βιώσει τις συνέπειες των πράξεών του, κάνοντας ένα παραλληλισμό ανάμεσα στον πόνο και στην εξάρτηση, κερδίζοντας έτσι το κίνητρο που έχουν ανάγκη για να αρχίσουν να σκέφτονται την αποθεραπεία, (D. C. DALEY, M. S. RASKIN, 1994).

Σύμφωνα με τον J. BOTHOREL, 1986, οι γονείς ενός χρήστη, είναι πολύ σημαντικό να κάνουν ένα προσωπικό απολογισμό των συνεπειών του προβλήματος της εξάρτησης, **εκτιμώντας την επίδραση** που η χρήση ουσιών είχε τόσο στους εαυτούς τους, όσο και στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας τους. Η εκτίμηση αυτή αποτελεί το πρώτο βήμα στη συνειδητοποίηση της ανάγκης για αναζήτηση βοήθειας σε προσωπικό επίπεδο, καθώς "γκρεμίζει" την άμυνα της άρνησης, που αποτελεί το νούμερο ένα εμπόδιο στην προσπάθεια των γονέων να χειριστούν την εξάρτηση. Η συνειδητοποίηση της πραγματικότητας της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, βοηθάει τους γονείς να ξεπεράσουν την ηττοπαθή στάση τους, εκτιμώντας τα

υπάρχοντα προβλήματα στις πραγματικές τους διαστάσεις. Το έντονο στρες που προκαλείται από τη συμβίωση μ' ένα χρήστη, προκαλεί ποικίλα σωματικά, ψυχοσυναισθηματικά, διανοητικά και κοινωνικά προβλήματα στους γονείς του. Πολλοί γονείς υποφέρουν από πονοκεφάλους, έλκος και άλλων ειδών παθήσεις, ενώ όσον αφορά την συναισθηματική πλευρά, τα υψηλά επίπεδα άγχους, οδηγούν σε αδυναμία αυτοσυγκέντρωσης, κυκλοθυμική συμπεριφορά ακόμη και σε κατάθλιψη.

Εάν κάθε γονέας αρχίσει σιγά-σιγά να αντιλαμβάνεται αυτά τα συμπτώματα, θα διαπιστώσει ότι έχει προ πολλού χάσει την ηρεμία της ψυχής του, καθώς και θετικά συναισθήματα, όπως, χαρά, αγάπη, ελπίδα. Οι γονείς θα δουν ότι η ισορροπία ανάμεσα σε θετικά και αρνητικά συναισθήματα έχει πλέον χαθεί, με το βάρος να γέρνει περισσότερο προς την αρνητική πλευρά. Ο J. BOTHEREL 1986, υποστηρίζει πως οι γονείς ανακαλύπτουν ότι ίσως έχουν χάσει κάθε σκοπό και νόημα στη ζωή τους, γι' αυτό και νιώθουν μόνοι και απελπισμένοι, γεγονός που τους στερεί κάθε κίνητρο για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Δεν είναι τυχαίο που πολλοί γονείς εναποθέτουν τις ελπίδες τους στο Θεό, προσευχόμενοι για τη λύτρωση του παιδιού τους, αυξάνοντας τις επισκέψεις τους στην εκκλησία και πιστεύοντας σε μια ανώτερη δύναμη, την συμβολή της οποίας επιθυμούν και εύχονται. Η πνευματικότητα αυτή μπορεί να ενταχθεί στις επιπτώσεις που έχει η εξάρτηση στους γονείς ενός χρήστη. Άλλη μια αρνητική πλευρά της συνεξάρτησης που αναπτύσσεται, είναι η κοινωνική απομόνωση των γονέων, η απόσυρση τους από φίλους και εξωτερικές ενασχολήσεις, γεγονός που πρέπει να διευθετηθεί στην προσπάθεια των γονέων να ισορροπήσουν τις ζωές τους (BEATTIE, 1987).

Η προσπάθεια που γίνεται να κρατηθεί η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών του παιδιού τους, μυστικό από τον περίγυρο, τους καταβάλλει συναισθηματικά, μ' αποτέλεσμα να περνούν τον περισσότερο χρόνο τους μέσα στο σπίτι, εφ' όσον δεν έχουν διάθεση για διασκέδαση και κοινωνικές συναναστροφές. Παράλληλα, η συναισθηματική αναστάτωση στην οποία βρίσκονται, δυσχεραίνει την ανάπτυξη κοινωνικών επαφών, μέσα σε κλίμα χαλάρωσης και ηρεμίας. Είναι πολύ δύσκολο ένας γονέας που αναρωτιέται για το παιδί του που κάνει χρήση, αν είναι καλά, αν θα γυρίσει στο σπίτι, αν το έχει συλλάβει η αστυνομία, να χαλαρώσει και να συμπεριφερθεί σαν μη

συμβαίνει τίποτα, δίνοντας στον εαυτό του την ευκαιρία να αφηθεί στη χαρά που μπορούν να του προσφέρουν η παρέα και η διασκέδαση. Ωστόσο, είναι σημαντικό οι γονείς να ατενίσουν με αισιοδοξία το μέλλον και να κοιτάξουν πολύ πιο πέρα από αυτό που υπάρχει, συνειδητοποιώντας αυτό που πραγματικά συμβαίνει και που επηρεάζει όχι μόνο το παιδί - χρήστη τους, αλλά και τους ίδιους σε σημείο που να έχουν χάσει τον εαυτό τους. Αυτή η προοπτική, θα βοηθήσει αρκετά τους γονείς να αναζητήσουν προσωπική βοήθεια, η οποία πιθανόν να τους υποδείξει τον τρόπο να συνεχίσουν αρμονικά τις ζωές τους, ανεξάρτητα από τις επιλογές του χρήστη, οι οποίες ενδέχεται να συντείνουν στην συνέχιση της χρήσης ουσιών.

Στα πλαίσια των γονεϊκών προσπαθειών, για μια ζωή απαλλαγμένη από την ψυχολογική καταπίεση που δημιουργεί ένας χρήστης ουσιών, πρέπει να ενταχθεί και η απόρριψη κάποιων αρνητικών συναισθημάτων ή τουλάχιστον η διαφοροποίηση της σημασίας αυτών. Οι γονείς για να μπορέσουν να συνεχίσουν τη ζωή τους, πρέπει να ξεπεράσουν τα συναισθήματα **ντροπής** και **ενοχής**, που πηγάζουν από την αίσθηση ότι οι ίδιοι είναι υπεύθυνοι για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται το παιδί τους. Η K. ROBSON, 1998 αναφέρει πως οι γονείς συνήθως αμφισβητούν την ποιότητα του γονεϊκού τους ρόλου, καθώς πιστεύουν ότι όφειλαν να αποτρέψουν το παιδί τους από την χρήση ναρκωτικών. Οι γονείς αισθάνονται ένοχοι όταν βιώνουν αρνητικά συναισθήματα για τον χρήστη τους, γιατί θεωρούν ότι κατέχουν μερίδιο ευθύνης στο πρόβλημα. Στις περισσότερες περιπτώσεις η εξάρτηση ενός παιδιού από ουσίες αντιπροσωπεύει για τους γονείς την προσωπική τους αποτυχία και την ένδειξη της αναξιοσύνης τους. Πιστεύουν ότι κάτι δεν πάει καλά με τους ίδιους τους εαυτούς τους, για να φθάσουν στο σημείο να έχουν αυτό το πρόβλημα. Γι' αυτό λοιπόν οι γονείς, πρέπει να ξεπεράσουν αυτό το στάδιο, με το να αντιμετωπίζουν τα συναισθήματα τους, όχι πλέον, ως θετικά ή αρνητικά, αλλά ως φυσιολογικές ανθρώπινες αντιδράσεις σε μια δυσκολία της ζωής τους, τις οποίες καλό θα ήταν να αποδέχονται παρά να απωθούν (SUNDOWN FAMILY PROGRAMME). Αυτού του είδους η αντιμετώπιση βοηθάει στην έκφραση των συναισθημάτων, διαδικασία απαραίτητη προκειμένου οι γονείς να αρχίζουν να αντιμετωπίζουν πιο ψύχραιμα την εξάρτηση του χρήστη - παιδιού τους.

Όταν μια οικογένεια αντιμετωπίζει πρόβλημα εξάρτησης από ναρκωτικά, όπως ήδη έχει αναφερθεί, περιορίζει τις κοινωνικές της σχέσεις, αποστασιοποιείται από φίλους και γνωστούς, προσπαθώντας να διατηρήσει κρυφό το γεγονός της χρήσης ουσιών, προφυλάσσοντας τα μέλη της από κακεντρεχή σχόλια και από το στίγμα. Ακόμη και στους πιο στενούς συγγενείς το πρόβλημα της εξάρτησης παραμένει άγνωστο, καθώς οι γονείς διστάζουν ή ντρέπονται να το αποκαλύψουν, (N.DORN, J. RIBBENS, N. SOUTH, 1987). Μ' αυτήν τους την συμπεριφορά όμως οι γονείς, χάνουν την ευκαιρία να εξωτερικεύσουν τα αρνητικά τους συναισθήματα, εκφράζοντας τον πόνο, τον φόβο, το άγχος και την απογοήτευση τους απ' αυτή την κατάσταση και πολύ περισσότερο στερούν στους εαυτούς τους τη δυνατότητα να βρουν ανταπόκριση και στήριξη μέσα από λόγια παρηγοριάς και κατανόησης αγαπημένων τους φίλων και συγγενών. Έτσι οι γονείς αντιμετωπίζουν την εξάρτηση μόνοι τους, γεγονός που τους εξοντώνει συναισθηματικά, γκρεμίζοντας όλες τις προσωπικές τους άμυνες.

Γι' αυτό λοιπόν ο πατέρας και η μητέρα ενός χρήστη, θα ήταν ιδιαίτερα εποικοδομητικό εάν έμπαιναν στη διαδικασία να μεταφέρουν το πρόβλημα τους από τη δική τους δυάδα, σ' ένα πιο ευρύτερο περιβάλλον, αυτό των δικών τους ανθρώπων ή μέσα από μια ομάδα αυτοβοήθειας σε ανθρώπους που περνούν ακριβώς την ίδια κατάσταση μ' εκείνους. Πρέπει λοιπόν οι γονείς να αρχίσουν να μοιράζονται τον **προσωπικό τους πόνο** και με άλλους, τα προσωπικά τους συναισθήματα, απογοητεύσεις και εμπειρίες, ελαφρύνοντας την ψυχή τους από το βάρος του μυστικού τους. Από την στιγμή που εξωτερικεύονται τα αρνητικά συναισθήματα, αρχίζει η διαδικασία προς την αποδέσμευση των γονέων από το βάρος των ευθυνών του χρήστη, (J. COHEN, J. KAY, 1994). Κάθε γονέας έρχεται και πάλι σε επαφή με τα θετικά του συναισθήματα, όπως αγάπη, χαρά, συμπόνια τα οποία μέχρι πρότινος καταπίεζε.

Ο **θυμός** είναι άλλο ένα συναίσθημα το οποίο αναζητά διέξοδο, το οποίο πολλές φορές καταπιέζεται από τους γονείς, αφού η ύπαρξη του δημιουργεί ενοχές. Η εξωτερίκευση του θυμού είναι πολύ σημαντική για τη διατήρηση της ψυχικής ισορροπίας ενός γονέα, καθώς τον φέρνει σε επαφή με την πραγματικότητα. Ο θυμός δεν είναι αμαρτία, γι' αυτό και η οργή που νιώθουν οι γονείς για το παιδί τους που κάνει χρήση, δεν πρέπει να συσχετίζεται με την

έλλειψη αγάπης προς αυτό. Οι γονείς στην προσπάθεια τους να επικεντρώσουν όλο το ενδιαφέρον στη φροντίδα του εαυτού τους, πιθανόν να εκπλαγούν από την ανακάλυψη της οργής που έκρυβαν μέσα τους για τον χρήστη, αλλά και για τους εαυτούς τους που υπήρξαν ανήμποροι να αποτρέψουν το παιδί τους από τα ναρκωτικά. Οι γονείς πρέπει να αντιληφθούν ωστόσο, ότι η χρήση ουσιών είναι προσωπική επιλογή του παιδιού τους και ότι οι ίδιοι όσο πρόθυμοι και να είναι δεν μπορούν να κάνουν τίποτα γι' αυτό, παρά μόνο να εξακολουθούν να το αγαπούν, βλέποντας πιο πέρα από την καταστροφική του συνήθεια και την αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά του η οποία αποτελεί απόρροια των ναρκωτικών, (Drug help Org. 1998).

Η **θλίψη** είναι κι αυτή ένα μέρος του προσωπικού πόνου των γονέων που πρέπει να απελευθερωθεί, (N. BABBIT, 2000). Η θλίψη βιώνεται ως συναίσθημα που προκύπτει ύστερα από κάποια σημαντική απώλεια – στην προκειμένη περίπτωση την εξάρτηση από ουσίες ενός παιδιού - και βοηθάει τους γονείς να ξεκαθαρίσουν την συναισθηματική τους αναταραχή, ανακτώντας εμπιστοσύνη στον εαυτό και στις δυνάμεις τους. Η αίσθηση της απώλειας στην περίπτωση της εξάρτησης παρουσιάζεται στα μάτια των γονέων υπό τη μορφή χαμένων ελπίδων και απραγματοποίητων ονείρων, τόσο για το παιδί-χρήστη τους, όσο και για τους ίδιους. Η χαρά που δίνει η μητρότητα και η πατρότητα, μπορεί να εξελιχθεί κάποια στιγμή σε τρόμο και εφιάλητη.

Οι γονείς μπορούν επίσης να βοηθήσουν τους εαυτούς τους να εξασφαλίσουν την ηρεμία της προσωπικής ζωής, εάν προσπάθησαν να **αποδεσμευτούν** από τον χρήστη - παιδί τους, και από όλες τις συνθήκες και τα προβλήματα που τους δημιουργεί η εξάρτηση. Αποδεσμευμένοι από τον πόνο που τους δημιουργεί η προσωπική εμπλοκή με τον χρήστη, οι γονείς συνειδητοποιούν ότι τι παιδί τους δεν έχει πλέον την δυνατότητα να τους επηρεάσει και να τους "πληγώσει" (D.C. DALEY-RASKIN,1994). Μαθαίνοντας να μην λαμβάνουν πλέον προσωπικά τις προσβολές και την αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά του χρήστη, οι γονείς έχουν την ευκαιρία να "αποδεσμευτούν" σταδιακά από το πρόβλημα της εξάρτησης, διατηρώντας συνάμα επαφή με τον τοξικομανή τους. Για να αποδεσμευτεί πλήρως ένας γονέας από την σχέση εξάρτησης που αναπτύσσεται ανάμεσα σ' αυτόν και τον χρήστη - παιδί

του, πρέπει να πάψει να αναλαμβάνει τις ευθύνες εκείνου, και να σταματήσει να τον/ την υπερπροστατεύει.

Οι D.C. DALEY και M.S. RASKIN, 1994, αναφέρουν πως στόχος των γονέων ενός χρήστη, πρέπει να είναι η αποδέσμευση με αγάπη και όχι η εγκατάλειψη με μίσος, λόγω συναισθημάτων οργής και εκδικητικότητας. Η αποδέσμευση με αγάπη των γονέων από τον χρήστη τους, δεν σημαίνει ότι οι γονείς οφείλουν να βιώσουν ιδιαίτερος θετικά συναισθήματα απέναντι στο παιδί τους, αλλά ότι αν αφήσουν τον έλεγχο και τη διευκόλυνση που παρέχουν στον χρήστη, εκείνος /η ίσως παρακινηθεί να διακόψει τη χρήση ναρκωτικών, επειδή θα βρεθεί αντιμέτωπος με τις συνέπειες των πράξεων του, γεγονός που ενδέχεται να τον/την επαναφέρει στην πραγματικότητα. Διατηρώντας τη στάση αυτή, απέναντι στον εξαρτημένο γιο ή κόρη τους και αποδεχόμενοι την αδυναμία τους απέναντι στο πρόβλημα της εξάρτησης χωρίς φόβο και απογοήτευση, οι γονείς είναι έτοιμοι να βοηθήσουν τους εαυτούς τους, να ξαναβρούν την παραμελημένη ζωή και τα ενδιαφέροντά τους, μέσα από ένα πνεύμα χαλάρωσης και ψυχικής γαλήνης, όπως χαρακτηριστικά προτείνουν οι Ανώνυμοι- Ναρκομανείς μέσα από τη θεραπεία των δώδεκα βημάτων (AL- ANON- 12 steps).

Αποδεσμευμένοι οι γονείς από τον χρήστη, μπορούν να αρχίσουν να σκέφτονται θετικά για τη ζωή και το μέλλον τους, αναγνωρίζοντας τις προσωπικές τους ανάγκες και αποδεχόμενοι ότι είναι άνθρωποι με ξεχωριστή προσωπικότητα και όχι πλέον προέκταση του τοξικομανούς. Αυτό θα τους βοηθήσει να ενισχύσουν τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια τους, αναπτερώνοντας τις ελπίδες τους και μειώνοντας τις ανασφάλειες τους. Όταν οι γονείς μάθουν να "αφήνουν τα ηνία", όπως χαρακτηριστικά λέει η E. Cutland 1985, παύουν να έχουν τον χρήστη ως επίκεντρο στη ζωή τους, πράγμα που σημαίνει ότι δεν χρειάζεται στο εξής να του φέρονται με μεγάλη προσοχή και ευγένεια σαν να είναι εύθραυστος. Δεν αναλαμβάνουν πλέον την ευθύνη για την συμπεριφορά του χρήστη, εφ' όσον αυτό είναι δικό του πρόβλημα, είναι όμως διατεθειμένοι, να βρίσκονται πάντα κοντά του και να τον/ την υποστηρίζουν. Η υποστήριξη προς τον χρήστη μπορεί να δοθεί μέσα από την ενθάρρυνση της υπεύθυνης συμπεριφοράς αυτού, ή μέσα από την ενθάρρυνση της συμμετοχής του σε κάποιο πρόγραμμα απεξάρτησης. Εάν οι γονείς λοιπόν ξεπεράσουν την εμμονή που έχουν, να προσπαθούν συνέχεια

να ελέγχουν τη ζωή του χρήστη και αρχίσουν να νιώθουν άνετα με τους εαυτούς τους, πιστεύοντας ότι δεν είναι οι ίδιοι υπεύθυνοι για τις επιλογές εκείνου/ης ,τότε είναι πολύ πιθανό πέρα από τους εαυτούς τους να βοηθηθεί έμμεσα και ο χρήστης, πάντα σύμφωνα με την E. Cutlahd 1985. Διότι όταν οι γονείς αρχίσουν να νοιάζονται για τις δικές τους ανάγκες, και να αντιδρούν με υγιέστερο τρόπο, ίσως κινητοποιηθεί και ο ίδιος ο χρήστης ν' αλλάξει το δικό του τρόπο συμπεριφοράς, ακολουθώντας το παράδειγμα των γονέων του, προκειμένου να αναζητήσει αυτό που εκείνοι έχουν επιτύχει, μια ανεξάρτητη ζωή και κυρίως ψυχική ηρεμία.

Εξαιρετικά σημαντικό για τους γονείς, μέσα στη διαδικασία απεμπλοκής από την εξαρτημένη συμπεριφορά τους, είναι ο επαναπροσδιορισμός και η αναδημιουργία των **κοινωνικών σχέσεων** και ο περιορισμός της **απομόνωσης** από τον κύκλο των φίλων και των γνωστών. Η κοινωνική απομόνωση των γονέων ενός χρήστη είναι πολύ συνηθισμένη αντίδραση στο πρόβλημα της εξάρτησης. Η έντονη ανησυχία και η αφοσίωση απέναντι στο "άρρωστο παιδί", απασχολεί συνέχεια τους γονείς του, καταναλώνοντας όλη τους την ενέργεια, μ' αποτέλεσμα να μην υπάρχει η διάθεση για διασκέδαση και κοινωνικές συναναστροφές. Αυτή η απομόνωση συμβάλλει στην ανάπτυξη μιας αίσθησης απόγνωσης, μοναξιάς, η οποία προστίθεται στην ήδη φορτισμένη συναισθηματικά ατμόσφαιρα. Γι' αυτό το λόγο οι γονείς, όπως λέει η K. ROBSON, 1998, πρέπει να ενθαρρύνονται, να αναθερμαίνουν τις φιλικές τους σχέσεις και να συμμετέχουν σε καινούριες κοινωνικές ενασχολήσεις. Αυτό αρχικά ίσως να φαίνεται δύσκολο και ενδέχεται οι γονείς να εκδηλώσουν κάποια αντίσταση, λόγω της τάσης που έχουν να κλείνονται στον εαυτό τους όταν βιώνουν αρνητικά συναισθήματα από την χρήση του παιδιού τους. Στην πορεία όμως θα ανακαλύψουν πόσο σημαντικό είναι να έχουν κοντά τους ανθρώπους αγαπημένους τους, που είναι διατεθειμένοι να τους στηρίξουν στις δύσκολες στιγμές και να απομακρύνουν την σκέψη τους από το πρόβλημα τους.

Πολύ σημαντικό επίσης για τους γονείς, προκειμένου να βάλουν τη ζωή τους σε μια νέα σειρά και να αποκαταστήσουν την ηρεμία στο σπίτι τους- ανεξάρτητα από το αν ο χρήστης εξακολουθεί ή όχι να κάνει χρήση ναρκωτικών- είναι η προσπάθεια τους να αποκαταστήσουν την οικογενειακή οργάνωση και συνοχή. Οι γονείς πρέπει να δουν και να εκτιμήσουν τα

συναισθήματα, τις ιδέες, τους κανόνες και οτιδήποτε άλλο λειτουργεί αποδοτικά μέσα στην οικογένεια τους. Κανόνες όπως μην μιλάς, μην εμπιστεύεσαι και μην νιώθεις, είναι ανάγκη να ξεπεραστούν, (BLACK, 1982). Οι γονείς πρέπει σιγά - σιγά να αρχίσουν να εδραιώνουν καλύτερες ποιοτικές σχέσεις με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας τους και αδέρφια του χρήστη, τα οποία τόσο καιρό είχαν μπει σε δεύτερη μοίρα, αφού όλο το γονεϊκό ενδιαφέρον επικεντρωνόταν στο "άρρωστο" μέλος. Τα υπόλοιπα παιδιά, είναι δυνατόν να νιώσουν πολύ σπουδαία, όταν οι γονείς αρχίζουν να αφιερώνουν χρόνο αποκλειστικά και μόνο σ' αυτά. Σ' αυτή τη φάση οι γονείς πρέπει να αναπροσδιορίσουν τους υπάρχοντες κανόνες, να θέσουν εκ νέου όρια στην οικογένεια τους, ακολουθώντας μια σταθερή γραμμή στην από κοινού γονεϊκή συμπεριφορά τους, προκειμένου τα υπόλοιπα παιδιά τους να νιώσουν ασφαλή, χωρίς να επηρεάζονται πλέον από την υπάρξει του τοξικομανή αδελφού/ ή τους, (D. C.DALEY, M.S. RASKIN, 1994).

Μέσα απ' όλη αυτή τη διαδικασία που περνούν οι γονείς εξαιτίας της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών του παιδιού τους, είναι πολύ ωφέλιμο για τους ίδιους προσωπικά, να μάθουν να έχουν **ελπίδα** και **πίστη** για μια θετική εξέλιξη του προβλήματος της εξάρτησης στο άμεσο μέλλον. Οι γονείς καλό είναι να αναγνωρίζουν ότι τα πράγματα μπορούν να αλλάξουν κάποια στιγμή, ότι δηλ. ο χρήστης τους μπορεί να διακόψει την χρήση ουσιών, και αυτή η πιθανότητα πρέπει να γίνεται αποδεκτή με αισιοδοξία. Η αποθεραπεία του χρήστη, φαντάζει δύσκολη για τους γονείς, όταν μάλιστα εκείνος ή εκείνη επανειλημμένα φάσκει και αντιφάσκει, τότε διακόπτοντας πρόσκαιρα την χρήση και τότε κάνοντας ακόμη μεγαλύτερη κατάχρηση ουσιών. Σύμφωνα με τον P. R. COHEN, 1991, οι γονείς έχοντας πλέον συνειδητοποιήσει την αδυναμία τους απέναντι στην εξάρτηση και την ανημποριά τους να ασκήσουν την οποιαδήποτε επίδραση στον χρήστη- παιδί τους, αρνούνται να παριστάνουν πλέον το θύμα και όπως είδαμε αποφασίζουν να συνεχίσουν τη ζωή τους, δίνοντας περισσότερη προσοχή στους εαυτούς τους και στα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας τους, που όλο αυτόν τον καιρό είχαν μπει στο περιθώριο. Οι γονείς τρέφοντας ελπίδα πως το παιδί τους κάποια στιγμή θα πάψει να καταστρέφει τον εαυτό του, είναι ανάγκη να κάνουν υπομονή και κυρίως να έχουν συγκρατημένες προσδοκίες, ούτως ώστε να μην ματαιωθούν οι ελπίδες τους. Πρέπει να γνωρίζουν ότι θα υπάρξουν τόσο καλές όσο και οι

άσχημες ημέρες όπου οι ίδιοι θα είναι άλλοτε ευδιάθετοι και άλλοτε δυστυχισμένοι. Αυτές οι αντιδράσεις είναι αναμενόμενες και δεν θα έπρεπε να απογοητεύουν τους γονείς.

Το κυριότερο ίσως που πρέπει να κάνουν οι γονείς, ύστερα απ' όλες τις προσπάθειες για αποδέσμευση τους από το πρόβλημα της εξάρτησης, είναι να μάθουν να μην είναι υπεραισιόδοξοι, νομίζοντας ότι όλα θα γίνουν υπέροχα μόλις αρχίσουν να "αφήνουν τα ηνία". Ο χρήστης τους ενδέχεται να μην πειστεί από την αλλαγή των γονέων του και ίσως προσπαθήσει να δοκιμάσει κάθε τέχνασμα που γνωρίζει για να προκαλέσει ενοχές και γενικά να κάνει δύσκολη τη ζωή στους γονείς του (E. Cutland, 1985). Ωστόσο, οι γονείς δεν πρέπει να αποθαρρύνονται από αυτή την αντίδραση και να ανησυχούν πως ο χρήστης τους δεν θα οδηγηθεί τότε στην θεραπεία, γιατί ακόμη και αν αυτό τελικά δεν συμβεί, οι ίδιοι οι γονείς θα έχουν βγει κερδισμένοι, εφ' όσον θα έχουν ενδυναμώσει τους εαυτούς τους και θα έχουν βοηθήσει να βελτιωθούν οι άλλες σχέσεις μέσα στην οικογένεια τους. Και αυτό αποτελεί μεγάλο κέρδος, για όλους, διότι είναι πλέον πολύ σημαντικό να παραμείνουν ενωμένοι απέναντι σ' ένα πρόβλημα που μόνο διάλυση και αποξένωση δημιουργεί. Ίσως στο τέλος ανακαλύψουν ότι η εξάρτηση του παιδιού τους, τους έδωσε την ευκαιρία να αισθανθούν πρωτόγνωρα συναισθήματα και να ζήσουν πιο συνειδητά, κάτι που έλειπε από την οικογένεια τους, πριν ακόμη παρουσιαστεί το πρόβλημα της εξάρτησης.

Η άσχημη αυτή εμπειρία μπορεί να αποβεί θετική για τους γονείς, βοηθώντας στη σύσφιξη των σχέσεων ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας τους. Έτσι ακόμη κι αν ο χρήστης εξακολουθήσει να επιμένει σ' αυτόν τον τρόπο ζωής, οι γονείς τους θα έχουν καταφέρει να προφυλάξουν τουλάχιστον τις δικές τους ζωές και την οικογένεια τους από το να υποστούν μεγαλύτερη ηθική βλάβη, απαγορεύοντας στους εαυτούς τους να παρασυρθούν από την καταστροφική πορεία που έχει επιλέξει το παιδί τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΠΕΡΙΛΗΨΗ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

Στην εργασία αυτή μελετήσαμε την αθέατη πλευρά του προβλήματος της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, η οποία συνίσταται στις αντιδράσεις, στα συναισθήματα και γενικά σε όλη εκείνη τη διαδικασία από την οποία διέρχονται οι γονείς ενός νεαρού χρήστη εξαρτητικών ουσιών (από 20 έως 25 ετών), από την στιγμή που αντιλαμβάνονται τον εθισμό του παιδιού τους, έως την στιγμή που θέτουν σε εφαρμογή τις προσωπικές τους τακτικές αντιμετώπισης.

Συγκεκριμένα έγινε εκτεταμένη αναφορά στον συναισθηματικό κόσμο των γονέων και στη στάση που αυτοί αναπτύσσουν απέναντι στη φοβερή πραγματικότητα των ναρκωτικών, στις ανησυχίες και στους φόβους που τρέφουν για τη ζωή του παιδιού τους. Επίσης, η εργασία αυτή αναφέρθηκε στην επίδραση που έχει η χρήση ουσιών ενός νεαρού ατόμου στον κάθε γονέα ξεχωριστά, ανάλογα με την ιδιοσυγκρασία και την ιδιαίτερη φύση τους, ενώ προσπάθεια έγινε να εκτιμηθεί και η ποιότητα των γονεϊκών - συζυγικών σχέσεων, όπως αυτές εξελίσσονται μέσα από το πρόβλημα. Παράλληλα, περιγράφονται οι προσπάθειες που κάνουν οι γονείς ενός χρήστη εξαρτησιογόνων ουσιών προκειμένου ν' αντιμετωπίσουν, το πρόβλημα ναρκωτικών του παιδιού τους, διατηρώντας, ωστόσο, το προσωπικό τους δικαίωμα στη ζωή, στην ψυχική ηρεμία και ισορροπία και διαφυλάσσοντας την αρμονία της οικογενειακής τους ζωής.

Μέσα από τη μελέτη του συγκεκριμένου θέματος, δίνεται η ευκαιρία να οδηγηθούμε στην εξαγωγή συγκεκριμένων συμπερασμάτων τα οποία συνοψίζονται στα ακόλουθα : Πρώτα απ' όλα, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το πρόβλημα της εξάρτησης από ναρκωτικά, δεν αφορά μόνο τον ίδιο τον χρήστη, όπως ευρέως πιστεύεται – αφού δεν είναι ο μοναδικός /η που υποφέρει από αυτή την κατάσταση – αλλά και ολόκληρη την οικογένεια του/της και κυρίως τους γονείς του/της, που βλέπουν το παιδί τους να καταστρέφεται μπροστά στα μάτια τους και οι ίδιοι αισθάνονται ανήμποροι να του/της προσφέρουν βοήθεια. Η ιδιομορφία που χαρακτηρίζει την εξάρτηση

ως "ασθένεια" καθώς και τα προβλήματα που προκαλεί στην οικογενειακή ζωή, μας κάνουν να μιλάμε πλέον για οικογενειακή εξάρτηση και όχι για προσωπικό και μόνο αδιέξοδο. Οι γονείς συμπάσχουν με τον χρήστη- παιδί τους, υφίστανται την αλλοπρόσαλλη συμπεριφορά του, αναζητούν λύση στο πρόβλημα τους και εγκλωβίζονται στις δυσοίωνες προοπτικές που προκύπτουν, ωστόσο αυτή η σημαντική πλευρά της εξάρτησης παραμένει άγνωστη, εφ' όσον το ενδιαφέρον στρέφεται προς το φαινομενικά πάσχον μέλος.

Στην συνέχεια των συμπερασμάτων, μπορούμε να αναφέρουμε τις γονεϊκές - συζυγικές σχέσεις, οι οποίες είναι γεγονός ότι επηρεάζονται έντονα από το πρόβλημα χρήσης ενός νεαρού μέλους της οικογένειας, δεδομένου ότι η εξάρτηση φέρνει στην επιφάνεια σωρεία απωθημένων, άλυτων διαφορών ανάμεσα στους συζύγους, οι οποίες επιβαρύνονται ακόμη περισσότερο από το τρομακτικό γεγονός της χρήσης, μ' αποτέλεσμα οι συζυγικές σχέσεις να κλονίζονται επικίνδυνα. Σε μια τέτοια κατάσταση είναι δυνατόν ο γάμος των γονέων να διαλυθεί ή διαφορετικά να επέλθει τόσο έντονη ρήξη μεταξύ τους στις σχέσεις, ώστε να επέλθει αποξένωση συναισθηματική των συζύγων και οριστική έλλειψη επικοινωνίας, ακόμη και αν δεν οδηγηθούν σε διαζύγιο.

Από την πρώτη στιγμή της ανακάλυψης της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, οι γονείς επιδίδονται σε μια αδιάκοπη προσπάθεια για την εξεύρεση ιδανικής λύσης στο πρόβλημα του παιδιού τους. Όσο όμως και αν προσπαθούν, όσο διατεθειμένοι και αν είναι να κάνουν το καλύτερο δυνατόν για τον χρήστη τους, γεγονός είναι πως τίποτα δεν πρόκειται να αλλάξει, εάν ο ίδιος δεν το επιθυμεί. Επομένως συμπεραίνουμε ότι μόνο ο χρήστης είναι ικανός να δώσει οριστική λύση στο πρόβλημα του, μέσα από το θετικό κίνητρο που θα αναπτύξει για την συμμετοχή του σε κάποιο θεραπευτικό πρόγραμμα. Οι γονείς μπορούν να είναι υποστηρικτές αυτής της προσπάθειας και συμπαραστάτες στο παιδί τους, σε καμιά περίπτωση όμως, δεν έχουν τη δυνατότητα να το εξαναγκάσουν και να επιβάλλουν τις αποφάσεις τους.

Μέσα από την εργασία αυτή βιώσαμε τον συναισθηματικό πόνο των γονέων νεαρών τοξικομανών και όλα τα προβλήματα και τις συμπεριφορές που η εξάρτηση ενός παιδιού συνεπάγεται για ένα γονέα. Όλη αυτή η διαδικασία δεν είναι γνωστή στο ευρύ κοινό, παρά μόνο όταν οι γονείς

αποφασίσουν να ζητήσουν τη βοήθεια κάποιου ειδικού, οπότε και το πρόβλημα τους έρχεται στην επιφάνεια και γνωστοποιούνται οι διαστάσεις του. Έτσι λοιπόν, καθ' όλη την κρίσιμη διάρκεια πριν από την αναζήτηση συμβουλευτικής υποστήριξης, οι γονείς παραμένουν αβοήθητοι, στηριζόμενοι στις δικές τους προσωπικές δυνάμεις. Πώς όμως οι γονείς μπορούν να βοηθηθούν στο διάστημα αυτό ; Από τις μέχρι τώρα μελέτες και έρευνες που έχουν γίνει για τους γονείς των τοξικομανών π.χ. N. DORN, J. RIBBENS, N. SOUTH, 1987, δεν προκύπτουν ιδιαίτερες πρακτικές οι οποίες θα μπορούσαν να εφαρμοστούν προκειμένου να βοηθηθούν οι γονείς σε πρώτη φάση. Πρακτικές λύσεις προκύπτουν απ' ότι φαίνεται μόνο ύστερα από τη επαφή με ειδικές υπηρεσίες για την αντιμετώπιση της εξάρτησης.

Το μόνο που θα μπορούσαμε να προτείνουμε σ' αυτό το σημείο για τους γονείς των τοξικομανών, είναι η εγρήγορση, μέσω της οποίας αμέσως μόλις ανακαλύπτουν την χρήση ναρκωτικών του παιδιού τους, να απευθύνονται σε συμβουλευτικές υπηρεσίες και σε ειδικούς, που θα τους βοηθήσουν να κατανοήσουν την κατάσταση που αντιμετωπίζουν. Η ενημέρωση παίζει πολύ σημαντικό ρόλο για ένα γονέα που το παιδί του είναι χρήστης ουσιών, εφ' όσον θα μπορεί να γνωρίζει, τι είναι αυτό που συμβαίνει στο παιδί του και γιατί επηρεάζει την συμπεριφορά του. Οι περισσότεροι γονείς πριν τα ναρκωτικά "χτυπήσουν και τη δική τους πόρτα" δεν είχαν γνώση του θέματος, γι' αυτό και δυσκολεύονται να χειριστούν το θέμα. Η ενημέρωση από τους ειδικούς ή μέσω ειδικών βιβλίων, θα τους διευκολύνει, απομακρύνοντας αμφιβολίες και απορίες. Η εξ' αρχής στενή συνεργασία με τους ειδικούς θα καθοδηγήσει βήμα προς βήμα τους γονείς σε ένα πιο ξεκάθαρο και σταθερό χειρισμό της κατάστασης. Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η ανάπτυξη ομάδων αυτοβοήθειας γονέων τοξικομανών, στις οποίες οι γονείς θα βρίσκουν υποστήριξη, συμπόνια και καθοδήγηση, από ανθρώπους που αντιμετωπίζουν το ίδιο πρόβλημα μ' εκείνους και συνεπώς μπορούν να κατανοήσουν προσωπικά αυτό που τους συμβαίνει. Μέσα από αυτές τις ομάδες, οι γονείς θα αντλούν δύναμη, να συνεχίσουν τον αγώνα της "σωτηρίας" του παιδιού τους από τα ναρκωτικά, αλλά και θάρρος και υπομονή για να ισορροπήσουν τη δική τους ζωή και την σχέση με τον σύζυγό τους, έτσι ώστε να μην διαλυθεί η οικογένεια τους λόγω της εξάρτησης του χρήστη. Οι ομάδες αυτοβοήθειας μπορούν να βοηθήσουν κάθε γονέα να βρει την ψυχική του ηρεμία και

γαλήνη, αλλά και να επανακτήσει την χαρά του για την ζωή όπως παλιότερα, σε περίπτωση που ο χρήστης επιλέξει να συνεχίσει μακροπρόθεσμα την καταστροφική του συνήθεια. Δεν χρειάζεται να τον ακολουθήσουν στην καταστροφή και οι ίδιοι. Μέσα από τις ομάδες οι γονείς θα μάθουν να απενοχοποιούν τους εαυτούς τους για τις λανθασμένες επιλογές του ενήλικου παιδιού τους. Ακόμη λοιπόν και μέσα από το προσωπικό τους δράμα, θα μάθουν να ζουν κάθε στιγμή στη ζωή τους, εκτιμώντας όλα όσα τους έχουν δοθεί.

Η υποστήριξη που προτείνουμε για τους γονείς, είναι το ελάχιστο που μπορεί να τους προσφερθεί στη φάση πριν από την έναρξη κάποιου θεραπευτικού προγράμματος. Ας ελπίσουμε ότι στο μέλλον θα δίδεται περισσότερη προσοχή στον παράγοντα γονέα, μέσω της εκπόνησης κατάλληλων προγραμμάτων και υπηρεσιών υποστήριξης, σε ένα προ-θεραπευτικό επίπεδο.

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία :

1. Μάτσα Κατερίνα, 2001 Ψάξαμε Ανθρώπους και βρήκαμε Σκιές : Το αίνιγμα της τοξικομανίας, ΑΓΡΑ, Αθήνα.

Ξένη Βιβλιογραφία σε μετάφραση :

1. Bothorel Jean, 1986 Εσύ ο γιός μου : Η ηρώινη, το παιδί μου, Εγώ, (Εύη Νάντσου), ΘΕΤΙΛΗ, Αθήνα.
2. Cutland Elizabeth, 1985 Επιστροφή στη ζωή : σπάζοντας τα δεσμά της ηρώινης, (Π. Νάντσος), ΘΕΤΙΛΗ, Αθήνα.
3. OLIEVENSTEIN CLAUDE, 1982 Η ζωή του τοξικομανή : μια σειρά μελέτες πάνω στη ζωή του τοξικομανή από ερευνητές του γαλλικού κέντρου αποτοξίνωσης Μαρμοτάν (Ελίνα Μορφίνη), ΠΑΛΛΑΔΑ, Αθήνα.

Ξένη Βιβλιογραφία :

1. Aldridge Tom, 1993 Getting to the point : Family work, Drug Use, HIV and AIDS, Health Education Authority, Great Britain.
2. Babbit Nikki, 2000 Adolescent Drug and Alcohol Abuse : How to spot it and get help for your family, O' Reilly and Associates, U.S.A.
3. Cohen Peter, 1991 Helping your chemically Dependent Teenager Recover : A guide for parents and other Concerned Adults, Hazelden, U.S.A.
4. Cohen Julian, Kay James, 1994 Taking Drugs Seriously : A parents guide to young peoples drug use, Thorsons, London.

5. Daley Dennis, Raskin M.S., 1994 Treating the chemically Dependent and their families, SAGE, London.
6. Robson Kathy, 1998 Living with a Drug user : For the parents of Drug Users, ADFAM, National, London.
7. Stanton Duncan, 1982 The family therapy of drug abuse and addiction, THE QUILFORD PRESS, London.
8. WHITE BETSY, 1996 Turning your Teen around : How a couple helped their troubled son-while keeping their marriage alive and well, Recovery Communications, Inc., U.S.A.

Ειδικές μελέτες – έρευνες :

1. The University of South Florida, Department of Criminal Justice, Key Issues and Paradigms In Drug Use Research : Focus on Etiology, Richard L. Rachin and Richard Dembo, Journal of Drug Issues, U.S.A. 1985.
2. Institute for the study of Drug Dependence, Research and Development Unit, Family Project : Coping with a night mare – family feelings and responses to illegal drug use, Nicholas Dorn, Jane Ribbens, Nigel South, ISDD, London 1987.
3. Drugs Prevention Initiative, Integrated programme : Starting, Switching, Slowing and Stopping, Fiona Measham, Howard Parker, Judith Aldridge, D.P.I. Great Britain.
4. National Society for the Prevention of Cruelty to children, Developments Department, Drink, Drugs and the Family : a report following investigation into family aspects of addiction problems, F.R. STEWART, N.C.P.C.C., London 1971.

Επιστημονικά άρθρα από το Internet :

1. Parents Resource Institute For Drug Education (PRIDE) Teens and Drugs : Drug use statistics and Legal Liabilities of Parents, Psycho medics Corporation, Drug Free Teenagers. Com, 1996
2. The National Clearing house For Alcohol and Drug Information, (is the information service of the center for substance Abuse Prevention of the substance Abuse and Mental Health Services Administration in the U.S. Department of Health and Human Services. NCADI, is the world's largest resource for current information and materials concerning substance abuse), what to do if your child is using drugs, a service of SAMHSA, <http://www.health.org/govpubs/PHD533/3parguid.htm>.
3. The National Clearinghouse For Alcohol and Drug Information (NCADI) If someone close ...has a problem with alcohol or other drugs, a service of SAMHSA, <http://www.health.org/govpubs/phT/>.
4. Sundown Family programme, (is dedicated to the treatment of adults and adolescents addicted with the disease of alcoholism and other drug dependencies and to their families who have also been harmed by the illness), Chemical Dependency In The Family, <http://www.sundown.org/html/body-family-dep.htm>.
5. Sundown Family programme, Inpatient Chemical, Alcohol, Drug Dependency Treatment, Rehabilitation for Adults, <http://www.sundown.org/html/body-inpatient-adult.html>.
6. Drug help organization (is a private non-profit information and referral network providing information on specific drugs and treatment options and referrals to public and private treatment programs, self help groups, family support groups and crisis centers throughout the United States), Guide for parents: what can you do, The Robert Wood Johnson Foundation, 1997,

<http://www.drughelp.org/parents/whatodo.htm>.

7. Drug help organization, *If your friend Has A Drug or Alcohol Problem*, Phoenix House, 1998, <http://www.drughelp.org/intervention/intervention.htm>.
8. Hazelden organization (is a non-profit organization providing high quality, affordable rehabilitation, education, prevention and professional services and publications in chemical dependency and related disorders), *Family members can un tangle from a loved one's addiction*, Hazelden Foundation, <http://www.hazelden.org/newsletter-detail.dbm?id=366>.
9. Hazelden organization, *what can I say to Get you to Stop ?* Hazelden Foundation, <http://www.hazelden.org/newsletter-detail.dbm?id=330>.
10. Mollie Craven, Parents pages : *The Addaction Parents Guide to Drugs*, 1967, http://www.addaction.org.UK/parents_page.htm.
11. National Council on Alcoholism and Drug Dependence – O. C, *Everything You Ever Wanted To Know About Heroin But were Afraid To ASK*, William Gladden Foundation, 1995, <http://www.ocnow.com/community/groups/incadd/AllAboutHeroin.html>.
12. Dee Winter, *Drug Rehabilitation Testimonials in Narconon of Northern California*, 1997, <http://www.drugrehab.net/testimony/html>.
13. American council for drug education (ACDE), *Signs and Symptoms of Drug use*, Phoenix House, 1999, <http://www.acde.org/common/Symptom.htm>.
14. Ellen Friedman, Maryann Price, Michael Sweet man *Working with Drug Addicts*, Modern Drummer publications Inc, 1991, <http://rhumba.com/addicts/addicts.html>.

15. Alcoholics – Anonymous, "Twelve steps", <http://www.al-anon.org/12steps.html>.
16. Intervention Center, "Family Intervention", Vaughn J. Howland, 1985-2000, <http://www.intervention.com/servsti.html>.
17. Jane Moore, "Parents, cop, drug addict reveal drug stories during forum", 1999, <http://www.applink.net/opengout/coppell/tile/news/1999/02/9adv2.htm>.
18. Family pages, "The family programme at promis", <http://www.promis.co.UK/family.html>.
19. Families Anonymous, "Move to help families of drug addicts", archive 1998, <http://www.thisisherts.co.UK/archive/1998/07/04/news/6VQ.html>.